SOME PAGES IN THE ORIGINAL CONTAIN FLAWS AND OTHER DEFECTS WHICH APPEAR ON THE FILM

తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులు

పాండవప్రవాసము

మచిలీబందరు, 1907

Record no. 486

Tirupati Vēṅkaṭēśvarakavulu

Pāṇḍavapravāsamu

Macilībandaru, 1907

Record no. 486

SUNDARAYYA VIGNANA KENDRAM

1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampalli
Hyderabad – 500 044, Andhra Pradesh, India

Bibliographic Record Target

తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులు.

పాండవప్రవాసము : నాటకము / తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచింపంబడినది.- 1. కూర్పు.- మచిలీబందరు : శ్రీ భైరవ ముద్రాక్షరశాల, 1907.

97 p. ;21 cm.

Record no. 486

Tirupati Vēṅkaṭēśvarakavulu.

Pāṇḍavapravāsamu : nāṭakamu / Tirupati Vēṅkaṭēśvarulacē racimpambaḍinadi.- 1. kūrpu.- Macilībandaru : Śrī Bhairava Mudrākṣaraśāla, 1907.

97 p. ;21 cm.

Record no. 486

35 mm microfilm

Image placement: IA (IIA) IB IIB   Date filming began:

*

PANDAVAPRAVASAM.

(A TELUGU DRAMA)

BY

TIRUPATI VENKATESWARA KAVULU,

SATAVADHANEES &c. &c. &c.

FIRST EDITION.
1000 COPIES.

PRINTED AT
SRI BHYRV PRESS,
MASULIPATAM.

Price 12 Annas.

1907.

శ్రీమత్సద్గురుదేవతాయైనమః.

శ్రీ

పాండవప్రవాసము

నాటకము

ఇది

శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే

రచింపంబడి

శ్రీ భైరవ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపింపఁబడియె.

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

మచిలీబందరు.

దీనివెల రు 0—12—0

కాపీరైటు రిజిష్టర్డు.

1907.

పీఠిక

అయ్యా! ఇంతకుమున్ను రచించిన పాండవవిజయ పాండవాశ్వమేధములవలన నుద్యోగపర్వము మొదలు యావద్భారతగాథయును పాండవులకు ముఖ్యముగా సంబంధించినంతవఱకు దృశ్యము కాఁబడినది. ఈపాండవప్రవాసమున ద్రుపదపరిభవము మొదలుత్తరగోగ్రహణము వఱకుఁ దగుపాటిమార్పులతోఁ గడమ నాల్గుపర్వములును నిముడ్చఁబడినవి. ఇది యెనిమిదియంకముల నాటకమైయైనను విజయముకన్నఁ జిన్నదియు నశ్వమేధముకన్నఁ గొంచెమధికమును నైయున్నందునఁ బ్రదర్శకుల కొకరాత్రిలోనే ప్రకటింపవలనుపడును. వలనుపడనిచో నైదవయంకము వదలినను వదలవచ్చును. ఇందు మొదటియంకమున గురుదక్షిణార్థమై యర్జునాదులు ద్రుపదుం బట్టితెచ్చుటయు, రెండవయంకమున బకాసురవధయు, మూడవయంకమున ద్రౌపదీపరిణయమును, నాల్గవయంకమున జూదమును, అయిదవయంకమున నూర్వశీఫల్గునుల రసాభాసశృంగారమును, ఆఱవయంకమున సైంధవపరిభవమును, ఏడవయంకమున నుత్తరగోగ్రహణమును, ఎనిమిదవయంకమునఁ దచ్ఛేషముతోపాటుగా నుత్తరాభిమన్యుల వివాహప్రశంసయును గలవు. తఱచుగాఁ బాండవులు ప్రవాస మొనరించునప్పటి గాథగనే యిందు నుడువుటచే దీనికీపేరుంచఁబడియె. మఱియుఁ దప్పు లంకాంతములయందు వీలునుబట్టి దిద్దఁబడియెఁగాని మఱికొన్ని లేకపోలేదు. 24 వ పేజీ 26 వ పంక్తిలో (ప్రకాశము) అనియును, 43 వ పేజీలో మొట్టమొదట (ప్రకాశము) అనియును. 53వ పేజీ 21 వ పక్తింలో (ప్రకాశము) అనియును, 59 వ పేజీ 12 వ పంక్తిలో (తనలో) అనియును, 63 వ పేజీ 2 వ పంక్తిలో (ప్రకాశము) అనియును, 86 వ పేజీలో 23 వ పంక్తిలో (ప్రకాశము) అనియును, 87 వ పేజీ 12 వపంక్తిలో (తనలో) అనియును, చేర్చుకొనఁదగు. ఎంతస్వయముగా ప్రూఫుదిద్దికొన్నను మఱికొన్ని తప్పులిందుండియే తీఱునని మానమ్మకము. చదువరులు క్షమింతురుగాక. స్వగతము, ప్రకాశము, మొదలైనగుర్తులు తాముకూడఁ దత్తదనుగుణముగాఁ బ్రదర్శకులు చేర్చుకొనుటయే కాక వలసినచో మార్చుకొందురుగాక. ఆయీలోపములు మఱియొకకూర్పున సవరించుకొన నెంచితిమి. గాని అందుఁ దిరిగియు గొన్నిలోపములు పడకతప్పదుగాన నిందు విషయమునఁ జదువరులను వేఁడుకొనుటకన్న మంచియుపాయము లేదు. ఈనాటకమున వీరరసము ప్రధానము. శృంగారము తగుమాత్రముగా లేకపోలేదు. కావున వీరరసప్రధానమనుటయే సమంజసము. తక్కినమంచిచెడ్డలు నిర్ణయింప నేరము.

ఇట్లు,

తిరుపతిశాస్త్రి
వేంకటశాస్త్రి. } శతావధానులు.

ఈ నాటకమున వచ్చు పాత్రములు.

I వ యంకము.

1. ద్రోణుఁడు.
2. పంచపాండవులు.
3. ద్రుపదుఁడు.

II వ యంకము.

1. బ్రాహ్మణదంపతులు.
2. కుంతీదేవి.
3. భీముఁడు.
4. బకుఁడు.
5. హిడింబ.

III వ యంకము

1. భటుఁడు.
2. ద్రుపదుఁడు.
3. పురోహితుఁడు.
4. ధృష్టద్యుమ్నుఁడు.
5. దుర్యోధనుఁడు.
6. దుశ్శాసనుఁడు.
7. కర్ణుఁడు.
8. శ్రీకృష్ణుఁడు.
9. బలరాముఁడు.
10. ద్రౌపది.
11. పంచపాండవులు.
12. కుంతి.

IV వ యంకము.

2. విదురుఁడు.
2. పంచపాండవులు.
3. ధృతరాష్ట్రుఁడు.
4. భీష్ముఁడు.
5. ద్రోణుఁడు.
6. దుర్యోధనుఁడు.
7. దుశ్శాసనుఁడు.
8. శకుని.
9. కర్ణుఁడు.
10. వికర్ణుఁడు.
11. ప్రాతిగామి.
12. ద్రౌపది

V వ యంకము.

1. అర్జునుఁడు.
2. ఊర్వశి.
3. దాసి.
4. ఇంద్రుఁడు.

VI వ యంకము.

1. ధౌమ్యులు.
2. ద్రౌపది.
3. సైంధవుఁడు.
4. పంచపాండవులు
5. దాసి.

VII వ యంకము

1. గాయకుఁడు.
2. సైరంధ్రి.
3. ఉత్తర.
4. బృహన్నల.
5. ఉత్తరుఁడు.
6. గోపాలకుఁడు.
7. భీష్ముఁడు.
8. ద్రోణుఁడు.
9. కృపుఁడు.
10. అశ్వత్థామ.
11. కర్ణుఁడు.
12. దుర్యోధనుఁడు.

VIII వ యంకము.

1. పంచపాండవులు.
2. ఉత్తరుఁడు.
3. విరటుఁడు.
4. రాయభారి.
5. [illegible]

పే	ప	త	ఒ	పే
26	6	కృష్ణు॥	కృష్ణబల॥	77
26	6	చును	తురు	8
20	9	బాల	బల	
44	4	బాడి	పాడి	
68	14	గికి	గిరి	

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

పాండవప్రవాసము

తిరుపతివేంకటీయము.

నాటకము

(ప్రథమాంకము.)

(నాంది)

చ॥ జయమెదియిచ్చు నెయ్యదియశంబిడు నేదిసుఖంబొసంగు న
న్నయు మభివృద్ధి చెందుటకునై మతి యెద్దినిదాన మేది ధా
నయమొనగూర్చుఁ బాతకుల కట్లనశ్రోతలకుణ్, ప్రశస్త మ
ద్వయ మలభారతం బొసఁగుఁ బంచమవేదము మీ కభీష్టముల్

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించును.)

సూత్ర॥ బావా? ఇటురమ్ము.

మారి॥ ఇదెవచ్చితిని.

సూత్ర॥ మొన్నటివ్యాసపూర్ణిమనాఁడు మన మొనరించినపూజాపురస్కారములకునలరి మనభారతగురువుగారు మన కిడినయాశీర్వచనమును నీవును వింటివిగా?

మారి॥ వినకేమి? "పాండుపుత్రులంబోలె మీరు దుర్జయులై వెగడుదురుగాక" యని ప్రీతిపూర్వకముగ నాశీర్వదించిరి.

తిరుపతివేంకటేశ్వరులచే రచింపంబడినపాండవప్రవాసముం బ్రదర్శింప నెంచిన మన కీనాఁడు వారియాశీర్బలమున నెందును గొదవ రానేరదు. కావునఁ బాత్రములను సాయత్తపఱచుము.

చిత్తము (అని నిష్క్రమించును.)

ఆర్యమూర్తులగు నోసభాస్తారులారా!

క॥ ద్రోణాచార్యుల కేన యగు, జాణక్ మద్గురువరేణ్యు స్మరియించి కడు
న్నాణెముగ నతనిశిష్యుల, పోణిమి మీ కిపుడు దృశ్యముగ నొనరింతున్
నా కాజ్ఞ యొసంగుఁడు కర్తవ్యమునకై త్వరపడవలయు.

(నిష్క్రమించును) (ప్రస్తావన.)

(అంత ద్రోణుఁడును బాండవులును బ్రవేశింతురు.)

ధర్మ॥ చిత్తము తరువాతిసంగతి సెలవిండు.

ద్రోణు॥ అట్లిరువురమును నగ్నివేశ్యునొద్ద సహాధ్యాయులమై చదువుచు క్షీరనీరంబులం
బోలె మెలంగుచుండ నొక్కనాఁడు ద్రుపదుండు నన్నుం జూచి,

గీ॥ "ఏను పాంచాలదేశము నేలునప్పు, డయ్యెడకుఁ దాము వచ్చి మీ రంద యుండి
నన్నునున్ బోలె రాజ్యంపుమన్ననలను, నొంది నాకుఁ గృతార్థత నొసఁగవలయు"

అని ప్రార్థించెను.

భీము॥ అది యుచితమేకదా?

గీ॥ పుడమివేలుపులే కడుఁబూజ్యతములు, దానిలోఁ దామనంగ మహానుభావు,
అదియు నట్లుండ సహపాఠు లధికమిత్రు, లట్టిమిమ్ముఁ బూజించుట కన్నఁగలదె?
తరువాతిసంగతి సెలవిండు.

ద్రోణు॥ పదంపడి కొంతకాలమునకు నేను విద్యాసమాప్తిం బొనరించి వివాహంబుచేసి
కొని పుత్రవంతుండనై ధనార్జనంబునకై పరశురాము నికటమ్మున కరుగుటయు
నయ్యనఘుండు,

క॥ "ధనమెల్లఁ బంచి యిచ్చితి, ననఘులకున్ యాచకులకు నవనీతలమె
ల్లను గశ్యపున కొసంగితి, నను నేటికిఁ జూడ వచ్చినాఁడవు? చెపుమా"
"కానిమ్ము మించినదానికేమి? నాశరీరంబును నస్త్రమ్ములును శస్త్రమ్ములును నిప్ప
టికి నిలిచియున్నయవి. ఇందు నీ కెయ్యది వలయు నదియ పరిగ్రహింపు" మనవు
డు సంతసించి శస్త్రాస్త్రమ్ము లయ్యనఘునివలనఁ బరిగ్రహించి బాల్యమిత్రు
ద్రుపదునిపాలికిం బోయితి;

అర్జు॥ (తనలో) ఓహో! ఇయ్యనఘుఁ డొక్కచోటనే విద్య నభ్యసింప
తాతంబోలె భార్గవునకుఁ గూడ శుశ్రూష యొనర్చి కొన్నివిశేషములు
హించి యున్నాఁడు. (ప్రకాశము) చిత్తము, తరువాత ద్రుపదుండు కండ?

రమున మిమ్ము నెఱుఁగక నికృష్టరాజోచితం బగుధనమాత్రం గనఁ జేసెను
గాఁబోలును

ద్రోణు॥ అంతమాత్రముతోఁ జాలించిన నా కింతపట్టుదలయే లేకుండును

నకు॥ గురువర్యా! ఇఁక నేమి జేసెను?

ద్రోణు॥ నన్నుం జూచి యెకసక్కెముగా,

గీ॥ "ఏను మూర్ధాభిషిక్తుఁడ నీవు పేద, పాపనయ్యవు మనకెట్లుపరఁగు మైత్రి?
సరిసరే! పొమ్ము పొమ్ము యాచకులలక్షణంబు గనఁ జేసితివి నీగుణంబు దెలిసె"
అని నన్నవమానించెను.

సహ॥ (కోపముతో)

చ॥ ఇరువుర మేము నన్నలొకయిర్వురు నల్వుర మేకమై సురా
సురులని నడ్డమైన నలశూలి సహాయుఁడు గాఁగ వచ్చినన్
దురమున నేడ్తెఱన్ ద్రుపదుదోర్బలమున్ హరియించి తెచ్చి యో
గురువర! మీకు దక్షిణగఁ గొంకక యిచ్చెద మింత యేటికిన్

ధర్మ॥ గురువర్యా! ఇంతకు మున్న ధార్తరాష్ట్రులు యుద్ధసన్నద్ధులై యరిగిరిగదా!
వారల కతండు సాధ్యుండు గాక యుండునా?

ద్రోణు॥ ధర్మనందనా!

చ॥ ద్రుపదుఁ డయోనిసంభవుఁడు దోర్బలమందున నాకు లొచ్చుగాఁ
డపరిమితాస్త్రశస్త్రనిచయమ్ములఁ బెద్దయు నారితేరిన
ట్టిపరమశూరుఁ డాతనికడిందిమగంటిమి కెవ్వరడ్డు? భూ
మిప? మనయర్జునుం డతని మించుఁ దదన్యుల కాతఁ డోపఁడే?

అర్జు॥ (సంతోషముతో) దేశికేంద్రా!

కవ లిరుప్రక్కలన్ నడువఁగాఁ బవనాత్మజుఁ డగ్రమందు నె
క్కువరభసమ్మునన్ రిపులఁ గూల్పఁగ నేనురథమ్ము నెక్కి యా
హవమునఁ బార్షదుం గదిసి ప్రాణముతోడన పట్టితెచ్చి మీ
కవమతి చేసినట్టిఫల మందఁగ దక్షిణగా నొసంగెదన్

అర్జునా!

మ॥ ధనముఁ రాజ్యము నెందుకిచ్చె? దనరున్ దైవంబు, పూజ్యుల్ తపో
ధనులున్ మాన్యులు నైనయాచకులకున్ దారిద్ర్యబాధానిరం
జను శాపంగులునంధు రాజనులకున్ సంరక్షణల్ సేయునం
చునె కాదే? యొకపొట్ట కేమిటికి కినిచ్చున్? మేటిసామ్రాజ్యమున్
కావున నతం డవశ్యమును దండ్యుండగుట నట్లొనరింతువు గాక.

భీము॥ అన్నా! తక్కినవారిమాటెట్లులైనను,

క॥ పిననాఁటనుండియును నో, క్కనిమేషము పాయ కొక్కకాయంబై యుం
డినమిత్రుఁ బాత్రు నిటుచే, సిన దుర్మార్గునికి నింక సిరి యెటు నిలుచున్.?

నకు॥ గురువరా! నాకుఁదెలియమి నడుగుచున్నాఁడను. క్షమించి యీసందియముం దీర్పుఁడు.

మ॥ బకముంబోలె స్వకుక్షిరక్షణకునై ప్రాజ్యంబు రాజ్యంబు పూ
నుకతోరాత్మకునిన్ గృతఘ్ను జడునిన్ దుశ్శీలు దుర్బుద్ధికుఁ జం
పక "ప్రాణంబులతోడఁ దె" మ్మనుచుఁ బంపం గాడియే? వీఁడు భూ
మికి భారం బగుఁగాదె? యెందుకొ యికొ మీరిట్లు శాసించుటల్

ద్రోణా॥ నాయనా! ఇతఁ డిప్పు డెట్టివాఁడైనను క్రమముగాఁ గష్టసుఖములు వంటఁబట్టి పిదప లోకోపకారి కావచ్చును. కావున మన మితనిం జంపఁదగదు "లేనిదాతకన్న నున్నలోభి మేలుఁ" గని కదా? పెద్దలు చెప్పుదురు

అర్జు॥ గురువరా! ఇఁక నాలస్య మేఁగులకుఁ? బోవుదము పదుఁడు. (అందఱును బరిక్రమింతురు.)

భీము॥ (దృష్టినిగుడ్చి) అదుగో కాంపిల్యనగరము. కౌరవసైన్యమెల్ల ద్రుపదునిధాటికి నోడి యెట్లు వెనుకకు వచ్చుచున్నదో!

అర్జు॥ (ద్రోణధర్మజులకు నమస్కరించి) మీరు సమీపమ్మునన యుండి చూచుచుండుఁడు. మేము నల్వురమును జని,

కం॥ మత్తాత్ముఁడైన ద్రుపదుని, నెత్తెఱఁగున నేనిఁ బట్టి యిప్పుడ యిటకున్
దెత్తుము తెచ్చినపై మీ, చిత్తం బెటువచ్చు నట్లు సేయఁగ వచ్చున్

(నలుఁవురును నిష్క్రమింతురు.)

ధర్మ॥ మహాత్మా! ద్రుపదుం డయోనిజుం డని తాము నుడివితిరిగదా? అది? రౌ

ద్రోణా॥ మున్నితనితండ్రి యగుపృషతుండు తపం బొనర్చుచుండి నొక్కనాఁ డన్నికటమ్మున మేనక యను నచ్చర కుసుమాపచయంబు సలుపుచున్న నద్దానిం గాంచి పరవశుండగుటయు, నతనికి ధైర్యంబు నిలువదయ్యె. ఆమోహనవీర్యం బగునతని తేజం బిట్లు పరిణమించె.

ధర్మ॥ (దృష్టినిగుడ్చి) అదుగో! సమర మెట్లు పరివర్తిల్లుచున్నదో చిత్తగింపుఁడు.

ద్రోణా॥ (చూచి) వత్సా! నేను ద్రుపదునింగూర్చి యేమిచెప్పితిని?

చ॥ అతఁ డెటువంటివారలను నాహవమందున లెక్క సేయఁ డ
ప్రతిహతవిక్రముండు మనపార్థుఁడయి న్నిగుడించుచున్నయా
శితశరవర్షమే యతనిచేవ వచించెడు నైననేమి ని
ర్జితు నొనరించి తెచ్చు మనక్రీడి యకుంఠితవిక్రమమ్మునన్.

(తెరలోఁ బెద్దకలకలము)

ధర్మ॥ (విని) గురువరా! ఏమి యీహాహారవ మింత విపరీతముగా వినవచ్చుచున్నది?

ద్రోణా॥ హాహారవమున కేమున్నది? ద్రుపదునియరదముపైకి సింగంబువలె లంఘించి మన యర్జునుం డతని నొడిసి పట్టి తనయరదమునకుఁ గట్టుచున్నాఁడు.

ధర్మ॥ (చూచి) అతిశీఘ్రగమనమ్మున నిచ్చటికే తీసికొని వచ్చుచున్నాఁడు

(అంత ద్రుపదసహితముగా నర్జునుఁడు ప్రవేశించును)

అర్జు॥ (నమస్కరించి) గురువరా! ఇదిగో దక్షిణ, పరిగ్రహించి యాశీర్వదింపుఁడు

ద్రోణా॥ (ద్రుపదుం జూచి) (ఎకసక్కెముగా)

ఆ॥వె॥ పేదపాఱుఁ డెవఁడో పెద్దరాజెవ్వఁడో, యిప్పుడైన నీకు నెఱుకపడెనె?
రాజ్య మేలుటుడిగి రాఁజన్నె? రిక్తుల, మైనమమ్ముఁ జూడ నొనరేంద్ర!

ద్రుప॥ (తలవంచుకొని యూరకుండును)

ద్రోణా॥ అర్జునా! ఇతని కీబంధములు విప్పుము

అర్జు॥ చిత్తము. (అని అట్లొనరించును)

ద్రోణా॥ ఓయీ! పాంచాలభూపాల?

కం॥ నినుఁజంటిపిల్లనికి గో, వు నొసంగవ వంచుఁ జూడఁబూనితి నీదౌ
ధనగర్వము నాకియ్యెడ, నొనరించె నఖండ మైనయోగము కంటే.

సమస్తధర్మవేదియు నఖండప్రజ్ఞాదురంధరుండును రాజకులైకభూషణుండును నగు భీష్ముం డున్నవాఁ డని యెఱింగియు నిన్నుం జూడ వచ్చుట నాతప్పిదమే గాని నీతప్పిద మిందు లేశమును లేదు. ఇఁక నీయిచ్ఛం జనుము.

ద్రుప॥ (తనలో) అన్నా! బ్రాహ్మణప్రభావ మెంతదుర్జయ మైనది. వీరల కిట్టిశక్తి తపంబువలనం గదా! కలిగె. నేనును నట్టితపం బొనరించి యెట్టులేని నితని జయించి యీయవమానముం బాపుకొందుఁగాక. (నిష్క్రమించును)

ధర్మ॥ గురువరా!

తే॥ గీ॥ కష్టపడి కట్టి తెప్పించి కడకునింత, వైళమే యీతనిని విడువంగోవలెనె?
వృద్ధరాజులకేనిఁ జూపింపవలదె?, యింత మెత్తనిహృదయమే నెందుఁ జూడ

ద్రోణు॥ తండ్రీ ధర్మనందన.

కం॥ అవనీసురులకుఁ గోపము, దవులంగాఁ జన దొకంటఁ దవిలిన నొకజా
మువధిగఁ బోవలెనటుగా, కవిశేకపుఁగోప మొందు నతఁ డంత్యజుఁడౌ

అర్జు॥ అరుగో అన్నయును, గవలును మనసైన్యమ్ములును నిటువచ్చుచున్నవి. ఇఁక మనము గూడ వారిం గలసికొని పురమ్మున కరుగుదము. (అనినిష్క్రమింతురు)

గద్య.

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతం
బగు పాండవప్రవాసమ్మునఁ
బ్రథమాంకము.

పే	పం	త	ఒ
1	22	పుణ్యా	పుణ్య
2	7	అట్టి	అట్లి
3	17	అరితేరి	అతితేటి

పాండవప్రవాసము

(ద్వితీయాంకము.)

(అంతనిర్వురు బ్రాహ్మణదంపతులు ప్రవేశింతురు)

భార్య॥ నాథా! నే నుండఁగా మీ రాయసురుని కాహారం బగుట న్యాయము. కాదు అందులకై నే నరిగెద. నామనవి విని న న్ననుగ్రహింపుఁడు.

భర్త॥ (విచారముతో)

తే॥ గీ॥ అగ్నిసాక్షిగఁ బెండిలి యైనయట్టి, పరమసాధ్విని సంతానవతిని నిన్ను
నసురకాహారముగఁ బంపి యవుల నరక, మనుభవించుటకన్న నియ్యది యమేలు.

భార్య॥ నాథా! మీ రట్లు సంశయింప వలదు. భార్య సంతానార్థముగా నేర్పడినది. అట్టిఫలము నావలన నిదివఱకే కలిగినది. నన్ను వానికై యర్పించి కొమరునిం గొమార్తను సంరక్షించుకొనుఁడు.

భర్త॥ అకటా! నే నీపలుకులు వినఁజాలను. ఓహో! దైవమా!

గీ॥ నరుల భక్షించునట్టిదుర్ణయుహిడింబు, సమయఁగాఁ జేసెనఁటకదా శౌర్యధుర్యు
డెవ్వరో యొక్కరుండు లోకైకవీరుఁ, డతని నిప్పానిఁ జంప నీవనుపరాదె?

భార్య॥ ఆహా! ఆమహానుభావునిఁ గన్నతల్లి యెంతపుణ్యాత్మురాలోకదా! ఎల్లకాలమును నాపె కడుపు చల్లనై వర్థిల్లుఁగాక

(బ్రాహ్మణ స్త్రీవేషముతోఁ గుంతి ప్రవేశించును.)

కుంతి॥ అమ్మా! మీ రెందులకో యిట్లు విచారించుచున్నారు వినఁగా నినఁగా మీయగా పద తెలియంగు నాకు స్పష్టపడినది. మీదంపతులుగాని మీకొమరుఁడుగాని కొమిరెగాని యాబ్రముక్కడిరక్కసుని కాహారముగఁ బోనక్కరలేదు. నాయైదుగురు కొమరులలో నొక్కరునిం బంపెద మీరు స్వస్థతం జెందుఁడు.

భర్త॥ అక్కటా! ఎంతమాట వినవలసి వచ్చినది.

గీ॥ అన్నవస్త్రమ్ములకు లేక యనవలగుచు, నతిథులై మద్గృహమ్మున నడఁగియున్న
మీకు నపకృతి గల్పించి మేను పెంచి, బ్రతుకుదునె యప్రతిష్ఠకు భాజనముగ

కుంతి॥ మాకది యపకారంబు కాదు. ఉపకారమే, ఏమంటివా? నాకొమరుం డారక్కసుం జంపి యిహమందుఁ బ్రతిష్ఠయుఁ బరమందుఁ బుణ్యమును నార్జించువాఁడే కాని వానిచేఁ జిక్కువాఁడు కాఁడు.

భార్య॥ అమ్మా నీవట్లనెద వేమి? ఈబకాసురుఁడు సామాన్యుఁ డనుకొంటివా? వీనిని గొప్పగొప్పరాజు లెవ్వరును జయింపలేకయే కదా! ప్రతిదినము నొక్క మానిసిని రెండెనుబోతులను, ఒకబండియన్నమును నియతముగా నిచ్చుట కేర్పఱచుకొనిరి. వీనిం జంపనొరులకు వశము గాదు. ఎప్పుడో ఆఘటోత్కచజనకు నివంటి మహానుభావుఁడు పుణ్యము కట్టికొన వలెను.

కుంతి॥ అట్టివాఁడే నాకొమరుఁడును ననుకొనుఁడు, మీకది యంతయు నెందులకు? మీ రూరకొనుఁడు, నే నీపని నెరవేర్పించెదను.

భార్య॥ అమ్మా! నీవు నిజముగ నాపద రానేరదను నమ్మకమున్నచో నట్లొనరింపుము లేనిచో మాకొఱకు నీవు పుత్రశోక మనుభవింపకుము.

కుంతి॥ నా కట్టియిక్కట్టు లేశమును లేదు. మీరు లోనికిం జని యెవ్వ రెఱుఁగక దుఃఖించుమీసంతానము నోదార్పుఁడు లెండు. అదె నాకొమరుండు భిక్షాన్నంబు గొని వచ్చుచున్నాఁడు నే నతనితోఁ జెప్పి వానిం బంపించెద

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)

(అంత భీముఁడు చంకజోలితోఁ బ్రవేశించును)

భీము॥ (జోలివంక చూచుకొని తనలో)

కం॥ ఆకలికల్మిన్ గడు పెం, తో కనకనలాడుచుండె నొకకబళం బే
నీ కాదు నాకునోగిర, మీ కాసంతయును, నెట్టు లీడిన మకటా!

ఏమో? యీదిన మెక్కడికేగినను లేదనువారే కాని మాసుకరము వైచువారే అరుదు. లాక్షాగృహంబు వెలువడి వచ్చినయది మొదలు నాకుఁ గడుపునిండ నన్నమే లేదు. ఆక్కడికిని దల్లి మే మేగురమును దెచ్చినయన్నమును నేకరాశిఁ జేసి యందు సగపాలు నాకుఁ బ్రత్యేకము గుడువఁ బెట్టుచుండును. ఛీ! ఈదరిద్రపువృత్తికన్న నధమవృత్తి వేఱొండు లేదు. (కోపముతో) (ప్రకాశము) ఔరా! యంధరాజా! కేవలాంధుండవే గాక దుర్గుణాంధుండవు గూడ నైతివిగా!

ఉ॥ కూళతనమ్మునం గొడుకు కోరెడికోర్కెకు సమ్మతించి భూ
పాలుని ధర్మనందను నుపాయముమైఁ బురి వెళ్ళఁ గొట్టియున్
జాలక లక్కయింట నిడి చంపఁగ నగ్గి దగిల్చితే? కటా!
జాలి యొకింత లేదె? నరజన్మము నెత్తవె? గొడ్డువాఁడవే!

కుంతి॥ (సమీపించి తనలో) ఏమో యీవేళ నితఁడు కడుఁగోపముగ నున్నవాఁడు. ఓహో! ఇదియా హేతువు? ఈనాఁడు జోలి బొత్తిగా నిండ లేదు. అక్కటా! దైవమా! రాజాధిరాజగు పాండునృపాలునిపుత్రుల కట్టియవస్థ కల్పించితివి? (ప్రకాశము) తండ్రీ! ఎందుకోయి వృద్ధరాజు నట్లు నిందించుచుంటివి? ఇది యంతయు నాజన్మక్రూరుఁడగు నాదుర్యోధనుని దుర్మంత్రమే గాని మఱియొకటి కాదు, నీయన్నను యువరాజుఁగాఁ జేయుటకు సహింపక, కొడుకు సారెసారెకుఁ దనయొద్ద కరుదెంచి విచారింపఁగాఁ దనయావచ్ఛక్తిని జెప్పి చూచితుదకు మనకు వారణావతము నివాసముగా నేర్పరచెను. ఆపై జరిగినలాక్షాగృహదాహప్రయత్న మతఁడు లేశమును నెఱుఁగఁడు. ఇది యంతయు సుయోధనుని పన్నుగడ, ఇంతకు విదురుఁడని యొకమహాత్ముం డుండంబట్టి గాని మన మాపురంజనుని మాయలోఁ బడి మ్రగ్గినవారమే. పోనిమ్ము తండ్రీ! ఇఁక వారలం దలఁపకుము, మనకు మంచిదినములు రానున్నవని వ్యాసులవారు చెప్పుట వింటివి కదా?

భీము॥ అమ్మా! నాఁడు నేనొక్కపని చేయవలసినది సుమీ!

మ॥ కలియన్ గట్టి సుయోధనాదిశతమున్ గాలాంతకుండో యనన్
బలిమి న్నెత్తిని బెట్టి తెచ్చి జతుసద్మంబందు మున్నగ్ని సం
ఘలఁగాఁ జేసి యొకొక్కనిన్ గ్రమముగా దీపించునావహ్నికిన్
బలిగా నిచ్చినచో ననున్ జగము సేబా సంచు శ్లాఘింపదే

కుంతి॥ తండ్రీ! శాంతింపుము. ఎన్నటికేని ఆసుయోధనునికి మంచిబుద్ధి కలుగకపోవునా? కలిగినచో మీరును మీరు నేకముగా నుండకపోదురా?

భీము॥ తల్లీ! ఎంత వెఱ్ఱిదానవు?

ఉ॥ పుట్టినబుద్ధి వానికిఁకఁ బుల్లలతోడనె కాని పోదు నీ
వెట్టియమాయికత్వ మొకొ? యించుకయేని యెఱుంగవక్కటా!
పెట్టఁగఁ జేయఁడే విషము, పెద్దనదిం బడఁద్రోయఁ జేయఁడే
బెట్టిదుఁడై విషాహులను బెట్టి నను న్గరపింపఁ జేయఁడే.

కుంతి॥ తండ్రీ! పడ్డవారెప్పుడును చెడ్డవారలు కారు. సారెసారెకు నదియే తలపోయకుము. ఈమాట వినుము. మనవలన మనయింటి గృహస్థున కొకయుపకారము కావలసియున్నదఁటోయీ.

భీము॥ (ఆదరముతో) అది యెట్టిది యైనను దప్పక చేయవలసినదే.

కం॥ మనకుఁ దమయిల్లు వాస, మ్మునకిడి బంధుగులకన్న మోమోటమునన్
జన నొసఁగినట్టి యిప్పా, వనునిభుణను దీర్చుకంటె భాగ్యముకలదే.

అదియేదో చెప్పుము.

కుంతి॥ నీవు కడు నాఁకొని యున్నవాఁడవు. లోనికిరమ్ము. భోజన మైనపిమ్మటఁ జెప్పెదను.

భీము॥ తల్లీ! యేమట్లంటివి? బ్రాహ్మణకార్యముకన్న నాకు భోజన మెక్కుడా? (స్మృతినభినయించి) ఈపట్టణములోని జనులనందఱిని బకాసురుం డను నొక్కక్రుక్కడిరక్కసుండు బాధించుచున్నవాఁడని వింటిని, వానిబాధ మీరి కేమైనఁ దటస్థింప లేదు కద! అట్లే యైనచో. (కోపముతో)

మ॥ ఇపుడే పోయి మదాంధు నచ్చెనటి నాహీనున్ దురాచారు న
చ్చపలున్ గ్రూరు నరాశిఁ బట్టి తృటిలో సంగ్రామరంగంబునన్
విపులం గూల్చి 'మహానుభావుఁ డెవఁడో విప్రార్భకుం' డంచు నా
యుపకారమ్మును బౌరు లెన్నుకొనఁగా నుత్సాహినై వచ్చెదన్.

కుంతి॥ తండ్రీ! వానినే నీవు వధింప వలసినది. వానినిమిత్తము పిండివంటలు మొదలైనవి లోన వండుచున్నారు తృప్తిగా నవి భుజియించి మఱియుం బొమ్ము.

భీము॥ అట్లనే యొనర్చెదను (కోపముతో) ఓరీ! ఏకచక్రపురసరోవరక్రూరబక బక?

ఉ॥ దేవుఁడొసంగునంగములఁ దెల్విమెయిం బని చేసి చక్కఁగా
జీవనమున్ బొనర్పక కుచేష్టుఁడవై మదమెక్కి యూరకే
జీవుల బాధపెట్టెదవె? ఛీ! చెడుసోమరిపోఁత? నీకిదే
చావు తటస్థమయ్యె నిఁక సాగవు నాయెడ నీప్రతాపముల్

(అని తల్లితో నిష్క్రమించును) (బకుఁడు ప్రవేశించును)

బకుఁడు॥ (పరికించి) ఓహో! ఏమి యీనాఁ డింతప్రొద్దయినను నా కాహారము వచ్చినది కాదు? (కోపముతో) ఔరా? పౌరుల కింత యేమఱిపాటా? సరే వీరల నెల్ల నొక్కదినమే భక్షింతుఁ గాక.

తే॥గీ॥ ఒక్కమానిసియును దున్న లొక్క రెండు, బండెఁ డన్నము నా కొక్కపంటిక్రింది
కైనవచ్చునె? పోనిమ్మటంచు నొప్పుకొన్న నదియుగూడఁ గ్రమముగా నున్నయయ్యో

ఓరీ? యేకచక్రపురవాసులారా!

శా॥ వేరన్ గాకయె యింతస్వల్పమున కాసించెన్ బకుం డంచు మీ
చేతమ్ముల్ దలపోయఁ బోలునవురా? జీమూతసంఘాతని
ర్ఘాతవ్రాతకఠోరు నన్నెఱుఁగరే? కాలంబు దాపయ్యెనే?
గోతం గూలితి రేదురాత్ముఁ డిటు మీకున్ జేసె దుర్బోధముల్?

ఔరా? విరుద్ధము, ఏమీ పొగరు? భ్రుకుటివిక్షేపమాత్రవిత్రస్తీకృతత్రియంబకుండగు బకుండే మీయవమతికి భాజనమయ్యెఁగా (యోచించి) ఈతప్పు నాకరుణది కాని మీది కాదు.

ఉ॥ ఏడుచుచున్నవార లిటు లేకముఖంబుగ వచ్చి యంచు మో
మోడి యనుగ్రహించుటదియున్ దోసఁ గయ్యెనె? నేను నాఁకటన్
వాడుచునుండ మీరలు సమగ్రముగా భుజియించి వచ్చి నన్
జూడఁగ వేఁడుకయ్యెనె? నృసూదనుఁ డీబకుఁ డంచె ఱుంగరే.

ఇంతకు మీ రేమిచేసెదరు! కలియుగం బాసన్నమగుటచే మీ కిట్టిదుర్బుద్ధులు పుట్టుచున్నవి. కానిచో

ఉ॥ ఎప్పటినుండి నాకు బలి యిట్లిడుచుండిరి నేఁడె ప్రుప్పెనే?
తప్పునె? యింతమాత్రమున, దానవజాతి యటన్న నింతగా
నెప్పుడు నెల్లిదం బగుట నిప్పటికే విన లేదు నేటికిన్
ముప్పొదఁగూడె క్రొత్తలగు నున్నరికంబులు మీకుఁ జొప్పడెన్

(చెవియొగ్గి) ఏదో ధ్వని వినవచ్చుచున్నది (చూచి) బండివలెం బొడకట్టుచున్నది. (కొంచెమునడిచి) అవును నానిమిత్తమై వచ్చెడియన్నపుబండియే, కానిమ్ము నేఁడింతటితో శాంతించను ఈయాలస్యమునకుం దగినప్రాయశ్చిత్తము చేసి తీర్చెదను. (కృష్ణిగుడ్డి) ఏమిరా! బండి నక్కడనే నిల్పి యూరకున్నావు? ఈయాలస్యమునకుఁ

గారణము నీవా? పురజనులా? (తనలో) వీఁ డెవఁడో బెల్లము గొట్టినరాయివలె నెందులకును సమాధానము చెప్పఁడు (కొండొకవడిచిచూచి) కడుఁబొగరుఁబోతు గాఁదోఁచుచున్నాఁడు! బండిలోఁగూర్చుండి యందుఁగలభక్ష్యములన్నియుఁ దినుచున్నాఁడు, ఏమో కాని ఈదినమంతయు మార్పుగానే కన్పట్టుచున్నది (ప్రకాశము) ఓరీ? తిండిపోతా! నన్నెఱుఁగుదువురా? నాకై తెచ్చినపదార్థము లుచ్ఛిష్టము చేయుచుంటివా? ఇదుగో చచ్చితివి. (తెరలో)

ఈపదార్థములు నేను దినుటవలన నీ కొకనష్టము లేదు. యేమంటివా? నేనుఁగూడ నీ కాహార మగువాఁడనే కదా?

బకు॥ (తనలో) ఓహో! వీఁ డెవఁడో పురజనుల ప్రేరణచే నాతోఁ బోర వచ్చినవాఁడు కాని నా కాహారార్థమై వచ్చినవాఁడు కాఁడు. అట్టివాఁడే కాకున్న నీధైర్య మెక్కడిది? ఏమి? యీకంఠధ్వని! కడు గంభీరముగానున్నదే? కానీ వీనిం జంప లేక పోదునా? (ప్రకాశము) ఓరీ! కపటాత్మా! నీచందంబు నేను గుర్తించితిని. నీవు నన్ను జయింప వచ్చితివిగా? అట్లయిన బండిదిగి యిటురమ్ము.

కం॥ జీవమ్ముల యమపురికిన్, బో వెడలంగొట్టి దేహమును రక్తముతోఁ
బ్రేవులతో నిమిషములో, నావంతయు మిగుల కుండ నాహారింతున్

భీము॥ (ప్రవేశించి)

తే॥గీ॥ కొంగవలె దొంగతిండిని గోర నేల?, తులువ? జీవింపరాదె? యేవలననైన
బుద్ధిగలిగెద వేనియుఁ బొమ్ము విడుతుఁ, గానిచో నేఁడు పంపింతుఁ గాలుపురికి.

బకు॥ ఓరీ! వదరుఁబోతా! "గ్రుడ్డువచ్చి పిల్లను వెక్కిరించిన" దన్నట్లు నాకు నీవు ధర్మపన్నములు గూడఁ జెప్పఁబూనితివిగా? అవును జెప్ప కేమి?

ఉ॥ చూచినతోడనే కదిసి చూర్ణముగా నలుగంగఁ గొట్టి లో
నైచుట మానినందు కిటు వచ్చుచునున్నవి చిల్కపల్కు లో
రీ! చిరకాలభుక్త మగునీబలి మాన్పఁగ నీవ కాదు కా
నీ చతురానన ప్రముఖు లేనియుఁ జాలుదురా? దురాత్మకా.

దీనికేమి గాని నిన్నుం జూచిన నాకుఁ బరమానందం బగుచున్నది, యేమంటివా? నేను బుట్టి బుద్ధి యెఱిఁగినది మొదలిప్పటి కీమాత్రము ధైర్యముగా నాతో మాటలాడినవానిఁ జూడ లేదు అందులకే ని న్నింతవఱకు నుపేక్షించితిని ఇఁక నుపేక్షింపను

భీము॥ ఓరీ! మూర్ఖాగ్రేసరుఁడా! యీప్రగల్భముల కేమి గాని నే నొక్కటి చెప్పెద నాలింపుము.

ఉ॥ నీవలెనే పొగ ర్మిగిలి నిక్కి నను న్జెనకంగ వచ్చె నాఁ
డావనిలో హిడింబుఁ డను నామిష ఖాది, తృటిన్ వధించి గ
ర్భవుని వాని నయ్యమపురంబున కంపితి వానికన్నను న్
జేవగలాఁడవే? యతనిచెల్లెలి నేనియుఁ బోలనేర్తువే.

(అంత హిడింబ ప్రవేశించును)

హిడిం॥ (నమస్కరించి) ఆర్యపుత్రా! జయము, జయము. ఇతనిని మీ రంత చులకనగాఁ జూడఁదగినవాఁడు కాఁడు, మాయన్నయు, నితఁడును, వీనితమ్ముఁడు గిమ్మీరుండును, జరాసంధుఁడును, కీచకుఁడును, దుర్యోధన దుశ్శాసనాదులును నించుమించుగ సమానులు కాని ఇందులో నొక్కఁ డెవ్వరిచే మృతినొందునో తక్కినవారందఱును నాయనచేతనే చత్తు రని విని యుంటిని. గావున మీకితఁడు సుకరముగనే జయింపఁదగినవాఁడు కావచ్చును.

బకు॥ ఓసీ! పరమదుర్మార్గురాలా! కామమోహితవై యన్నం జంపించి యీనరాధముం గట్టికొని యంతం బోక వీనికి సంతతిం గూడఁగని రాక్షసకులమున కపకీర్తి తెచ్చితివే? ఛీ! నీమొగము చూడఁగూడదు దూరముగాఁబొమ్ము. నీవు చూచుచుండఁగనే నీమగనిం జంపుదును, చూడుము. (భీమునివంకతిరిగి) ఓరీ! నరపశువా! హిడింబున్ జంపితినని గర్వించుచుంటివిరా? అది నీప్రయోజకత్వము గాదు వినుము.

తే॥గీ॥ తనదుచెల్లెలు నిన్నుఁ గోరినకతమున, దానిమేల్మిక్కిలిగ నెదఁదలఁచుకతన
నిన్నుఁ జంపఁగ లేఁడాయె నీచ? లేక, యున్న నీవేడ? మా హిడింబన్న యేడ?

భీము॥ (తనలో) ఓహో! సమయమునకు నాప్రియురాలు కూడ నాకు సహాయురాలుగ వచ్చినదే! (స్మృతినభినయించి) అవును నాఁడు "నన్నెప్పుడు మీరు దలఁచిన నప్పుడే వత్తు" ననికదా? చెప్పినది. ఈమె యిట్లిదివఱకనేకపర్యాయము లిట్లు వచ్చి యుపకారము చేసెను. (ప్రకాశము) దేవీ! నీవు కడు సత్యసంధురాలవు. నీవొనరించిన యుపకారమును మాతల్లి తలఁచుచుఁ దలంచుచునే యుండును. నే నిద్దురాత్మున్ వధియించుదనుక నీవిక్కడనే యుండి చూచుచుండుము

బకు॥ (నవ్వి) ఓరీ! మానవాధమా! పట్టిచూచుటయే కాదురా! నీవంటియసమర్థుఁడగు నరాధముఁడను గాకపోఁ బట్టి గాని లేనిచో నియ్యది వచియింపనే గలదురా!

ఉ॥ ఎందఱి జంపె నీయతివ, యెందఱిరక్తము గ్రోలె మున్ను, దా
నెందఱిక్రొవ్వు మ్రింగె మఱియెందఱిమాంసము లాహరించె నేఁ
డందఱు మాదృశుల్ శిరము లక్కట! యొక్కట వంచుకోఁగ ని
న్నుం దగు లొంది యన్వయమునున్ జెడఁగొట్టెను దానునున్ జెడెన్

(హిడింబదిక్కు) ఓసీ! తెలివితక్కువదానా! జరిగినదేమో జరిగినది, యిప్పుడేని నామాటవిని బుద్ధితెచ్చుకొని వీనింజంపి నీయన్నకు వచ్చినయప్రతిష్ఠను బోఁగొట్టుకొనుము. నీకు వచ్చినభయము లేదు నేను బైనుండి చూచుచుండెదను.

శా॥ వీనిం జంపిన "భర్త యెవ్వఁ" డనుచున్ వీక్షింపఁగాఁ బోకు మీ
వీ నీచున్ వరియించుటే మొదటితప్పీపాటికేనిన్ మృతుం
గా నుంకింపమి గొప్పతప్పిటు మొదల్ గావింపు మాపైని నే
నే నిన్నున్ వరియింతు దానవకులం బేలింతు నీచేతనే.

భీము॥ (కోపముతో నొకచేత దవుడలును నొకచేతఁ గంఠమును నొక్కి) ఓరీ? వాచాటా? యేమని ప్రేలితివి? ఇదుగో చచ్చితివిరా (అని గెంటుకొనిపోవును)

(తెరలో)

బకు॥ ఓరీ! నరాధమా! ఈగ్రుద్దు కాచుకొనుము.

హిడిం॥ అక్కటా! నాథుని కెంతగ్రుద్దు తగిలినది! (చూచి) అయ్యో! మూర్ఛిల్లినట్లున్నదే! (పరికించి) లేదు లేచి యేమో అనుచున్నాఁడు. (తెరలో)

తే॥గీ॥ నీకును హిడింబునకుఁ గల నేర్పుతార, తమ్యముల్ జూడఁగా మదిఁ దలఁచి యొక్క
గ్రుద్దు కవకాశ మిచ్చితిఁ గ్రూర? నీచ? యింకఁ జూడుము నీబ్రతుకేమి యగునొ?

హిడిం॥ మరల బకుఁ డేశా యనుచున్నాఁడు. (తెరలో)

ఓరీ! వాచాటా! వృథాగర్వాటోపా! క్రిందఁబడ్డను మీఁదివాఁడనే యనుచుంటివిగా! ఇదుగో ఈసారి యీకాలితాకుతోఁ గూలెదవు లే.

హిడిం॥ (సంతోషముతో) బలే! సాధూ! మంచిపని చేయుచున్నావు. అట్లనే రెండుకాళ్లును బట్టుకొని త్రిప్పుచుఁ దీసికొని పోయి యాసాలవృక్షస్కంధమునఁ బెట్టి తల పగులం గొట్టుదువుకాక. (తెరలో)

ఉ॥ కెవ్వున నేకచక్రపురి కేరి ముదంబుధి మున్గఁగాక దా
దవ్వుల నున్ననీభటులు దైన్యము గొందురు గాక మీఁద నిం
కెవ్వఁడు నీవలెం జగము నేర్చక పోయెడుఁగాక యేడ్తెఱన్
ద్రివ్వినతాటిపండువలె నీతల త్రెళ్లెడుఁ గాక త్రుళ్లరన్.

హిడిం॥ (సంతోషముతో) ఔరా! దురాత్మా! నన్ననరానిమాట లనినందులకుం దగిన ఫలము నందితివి. ఇఁక నెంతసేపు భూమిపయిం బడి గింజుకొనెదవు; ఈపాటికిఁ జావుము. (తనలో) జయలక్ష్మీపరివృతుఁ డగు నాథుని నికటమ్మునకుఁ జని స్వయంగ్రహాలింగనమ్మున సన్మానించెదంగాక. (అని నిష్క్రమించును.)

గద్య.

ఇదిశ్రీ...తిరుపతివేంకటేశ్వర ప్రణీతం
బగు పాండవప్రవాసమ్మునఁ
ద్వితీయాంకము.

పే	పం	త	ఒ
8	1	టివా	టిరా
8	19	అకలి	అఁకలి

పాండవప్రవాసము

(తృతీయాంకము.)

(అంత భటుఁడు ప్రవేశించును.)

భటు॥ (తనలో) నాకుఁ బ్రభువుగా రాజ్ఞ యిచ్చినచొప్పున నాసనములన్నియుఁ దారతమ్యవివక్షగా నలవరించితిని. మత్స్యయంత్ర మిదివఱకే సంసిద్ధమై యున్నది. రాజకుమారు లందఱును వచ్చెడివేళ కావచ్చినది. కావునఁ ద్వరగాఁ బోయి యీయుదంతమును మహారాజుగారికి మనవిచేసిన వారే వచ్చి వీరలం గౌరవింతురు. (నిష్క్రమించును.) (ఇదిప్రవేశకము)

(అంత ద్రుపదుఁడు పురోహితునితోఁ బ్రవేశించును.)

ద్రుప॥ గురువరా! ధ్రువముగాఁ బాండవులు కుశలముగా నున్నా రనియే కదా? తాము సెలవిచ్చితిరి.

పురో॥ ఆ? ఇంకను సంశయము గూడనా? నేను జ్యోతిషముచేఁ జూచుటయే కాదు పిదపఁ గొందఱివలనఁ గూడ నీసంగతిని వింటిని.

ద్రుప॥ ఏమని వింటిరి?

పురో॥ వినుట కేమున్నది? విదురుఁడు దుర్యోధనుని దురభిప్రాయ మెఱిఁగి రహస్యముగా నొకఖనకునింబంపి యాలాక్షాగృహమ్మునఁ బాండవులకుఁ దక్క నితరుల కెఱుఁగరాకుండ నొకపెద్దబిలము త్రవ్వింపఁజేసె ననియు భీముఁడు పురంజనుఁడింక నెప్పుడో నిప్పునంటింప వలెనని యనుకొనుచుండ ముందుగానే వానికిఁ దెలియకుండఁ దా నగ్గిఁదగిల్చి సోదరులను దల్లిని దీసికొని యాబిలముత్రోవను వెలువడిరి యనియుఁ బురంజనుండును మఱియొకనిషాదవనితయును దాని కొమరు లేగురును నందుంబడి చచ్చిరనియు వింటిని.

ద్రుప॥ కపటి యగుపురంజనునిమాట కేమిగాని నిరపరాధు లగునిషాదులు చచ్చుట కడు శోచనీయము.

పురో॥ అదియును విచార్యముగాదు. ఆనిషాది పాండవుల గుట్టునుఁ బురంజనునికిఁ దెలుపుచుఁ బుష్పఫలాదులర్పించు మిషచేఁ గుంతీమహాదేవియొద్దకు వచ్చుచుఁ

పోవుచు నుండెడిదుర్మార్గురాలు, నాఁటిరాత్రి మద్యపానవశమ్మున నాయింటి పంచం బడి సుతసహితముగా నిద్రించుటంజేసి మృతినందె.

ద్రుప॥ అట్లయిన నిదియును నిట్లుకాఁదగినదే! మహాత్మా! ఇంతవిస్పష్టముగాఁ దమకీయుదంత మెట్లు తెలిసినది?

పురో॥ ఆబిలము త్రవ్వినఖనకునిభార్యపుట్టినిల్లును నాపెద్దకుమారుని యత్తవారియూరును నొకటే చోటగుటచేఁ గ్రమముగ స్త్రీలవలన నియ్యది తెలిసినది దానికిఁ దథ్యముగాఁ బ్రశ్నశాస్త్రముగూడ వా రందఱు సుఖులై యున్నట్లు సూచించినది.

ద్రుప॥ పాపము! ధృతరాష్ట్రుఁడు వీరలకుఁ గ్రమముగాఁ బారలౌకికక్రియలుగూడ నెఱవేర్చినాఁడఁట సుఁడీ.

పురో॥ అవునఁట. ఆయన కేమి తెలియును? విదురుఁడెఱిఁగియును జెప్పుటకు వలనుపడమి నూరకొనియుండును. (యోజించి) పోనిండు దీనివలనఁ బాండవులకుఁ బీడాపరిహారము కావచ్చును.

ద్రుప॥ ఇంతయును నాదుర్యోధనునియయోగ్యతకారణము, ఇప్పటికి వృద్ధరాజు మాత్రము తమ్మునికొమరులయందుఁ దనకొమరులకన్నను నెక్కువదయగలిగి యున్నాఁడని యే చెప్పికొందురు.

పురో॥ అదియును మనము నమ్మఁదగినది కాదు (విని) అదుగో రాజకుమారాగమనసూచకమగు మంగళధ్వనులువినవచ్చుచున్నవి. మనము వారల నెదుర్కొనవలయును

(అని పరిక్రమింతురు)

(అంత దుర్యోధనదుశ్శాసనకర్ణులును కృష్ణబలరాములును బ్రవేశింతురు)

పురో॥ అయ్యా! దయచేసి ఆయాసనముల నధిష్ఠింపుఁడు.

(అందఱును యథోచితముగాఁ గూర్చుందురు)

ద్రుప॥ (దృష్టినిగుడ్చి) గురువర్యా! అదుగో! మఱికొందఱు రాజపుత్రులు వచ్చుచున్నారు. వారలనందఱిని యథోచితపీఠమ్ముల నలంకరింపఁ జేయుఁడు.

పురో॥ అట్లనే యొనర్చెదను. (నిష్క్రమించును.)

ద్రుప॥ (మఱియొకదిక్కు చూచి) ఎవరురా! అక్కడ.

భటు॥ (ప్రవేశించి) జయము జయము. ఆజ్ఞాపింపుఁడు.

ద్రుప॥ బ్రాహ్మణప్రవరు లనేకు లీయుత్సవముఁ జూడ నేతెంచుచున్నారు వారల నందఱి నుచితరీతి గారవింపుటకునై మన ధృష్టద్యుమ్ననితో నాయాజ్ఞఁ దెల్పుము.

నటు॥ చిత్తము (అని నిష్క్రమించును.) (ధృష్టద్యుమ్నుఁడు ప్రవేశించును)

ధృష్ట॥ తండ్రీ! ఎల్లరును యథోచితస్థానమ్ములం గూరుచుండిరి పురోహితులగ్నిని వ్రేల్చుచున్నారు. ద్రౌపదియును సఖీసమేతయై యటవచ్చియున్నయది. ఇఁకఁ గర్తవ్యము వీరలతో నివేదించెదను.

ద్రుప॥ ఆలస్య మెందులకు? నివేదింపుము

ధృష్ట॥ ఓ ధానుష్కశేఖరులారా!

ఉ॥ ఆమె మదీయసోదరి సమగ్రగుణాకర సర్వలక్షణ
శ్రీమహనీయ యీధనువు చేకొని యెక్కిడి మత్స్యయంత్ర మిం
దే మహితుండు ద్రుంచు నేనుశరమ్ముల, నాతనిన్ ఘన
ప్రేమమునన్ వరించు వివరించితి నున్నయథార్థ మంతయున్.

తే॥గీ॥ కన్యకాలాభ మొక్కండె కాదు సుండు, ఎక్కుడుయశంబు గల్గు మీకిందువలన
నా ధనువు మాకు నొక్క మహాత్మ్యకతన, దొరకె నది యెక్కువెట్టుటే దుర్లభంబు.

దుర్యో॥ (అపవారించి కర్ణునితో) సఖా! దానిని నీ వెక్కువెట్టి యా సుందరాంగిని వరింపుము.

కర్ణు॥ (అనాకర్ణితముగా) చెలికాఁడా! అటు చూచితివా?

కం॥ కని కొందఱు దరిదరిగాఁ, జనికొందఱు ముట్టికొని విసన్ గొందఱునున్
గొనము బిగలాగి కొందఱు, వెనుకకుఁ జనుచున్నవారు పృథ్వీశసుతుల్.

దుర్యో॥ మిత్రమా! వీరలవలన నేమగును?

కం॥ అలలన యీతలోదరి, యీలలితవిలాస యీమహాభాగ్య శ్రీ
లీలావతార నీదగు, పాలగు నిక్కముగ నెఱిఁగఁ బడియె న్నాకున్

దుశ్శా॥ అన్నా! నీవనినట్లే కాని యీశిశుపాలుని సంరంభము చూడుము.

బల॥ (కోపముతో తనలో).

కం॥ ఓరోరి మూర్ఖ! నీదో, స్సారము నీ వెఱుఁగలేక చాపమ్మునఁ గేల్
బూరించితి వేమాయె, స్సారికన్ దగిలింపలేమి నాశముగ గుమియె!

కృష్ణు॥ అన్నా! మినపగింజంత మిగిలి పోయెనుగాని లేనిచో నితఁడు కృతకృత్యుఁడే యగును జూమీ!

బల॥ తమ్ముఁడా? ఒకవేళ వీఁ డెక్కువెట్టునే యనుకొందము అంతతో నేమగును?

కం॥ అంబరమునందుఁ గలమ, త్స్యంబున్ డెగ నరుక వలయు నియ్యది సామా
న్యంబే? యిల్లలికినమా, త్రం బండువ యగునె? యదియుఁ దరమే? తనకున్

కృష్ణు॥ అన్నా! అడుగో జరాసంధుఁడు తనయావచ్ఛక్తియు వినియోగించుచున్నాఁడు (పెదవివిరచి) పాపము! ఇతనికిని యవమాత్రము కడమ యైనది.

దుర్యో॥ సఖా! యెందుల కీయాలస్యము? నీకుఁ దక్క నొండొరుల కయ్యది సాధ్యము కాదు.

కర్ణు॥ అడుగో శల్యుఁడు రంగస్థలమున కవతరించుచున్నాఁడు.

దుర్యో॥ ఎవ రవతరించినను నొకటే మన మెఱుఁగని శల్యుఁడా? యేమి

కర్ణు॥ ఓహో! ఇతఁడును దుద కొక పెసరగింజంతలోఁ దేలిపోయినాఁడు (తనలో) నాకును నియ్యది పరాభవస్థానమే యగునా? కాదు (పరికించి) యాదవు లెవ్వరును ఆవంకకే రాక యున్నారు కారణమేమో? కృష్ణబలరాములే మున్నకున్నప్పుడు మనకు సాధ్య మగునా? యని సంశయించిరి కాబోలును, ఇంతియ కాదు, కృష్ణుఁడు వారలకెందులకో? యించుక సంజ్ఞ కూడ చేసినట్లున్నది (యోజించి) కృష్ణుఁ దూరకొనుటకు హేతువేమో? (బింకముగా) ఇది యీకృష్ణునకు నాగిష్ణునకును సాధ్యమయ్యెడిది కాదు (అని నడుముగట్టుకొని నిష్క్రమించును.)

దుర్యో॥ (సంతోషముతో) సఖా! ఇఁకఁ దిలప్రమాణము మాత్రమే కొదవ, పట్టు వదలకుము.

ధృష్ట॥ (ఆత్రముతో) ఔరా! తుద కీసూతసుతునికి నా చెల్లెలి నీవలసి రాదు గదా! (సంతోషముతో) ఆ! ఇక్కడి కీయిక్కట్టు తప్పినది, వీఁడును విముఖుఁడైనాఁడు.

బల॥ తమ్ముఁడా! నీ వూరకొంటి వేమి?

తే॥గీ॥ మత్స్యయంత్రము తెగఁగొట్టి మద్రరాజతనయకను లక్ష్మణను లోకమాన్యచరితఁ
గైకొనినయట్టి యీకులత్యంశోభ యుదితముగ, నిందులకు మిన్నకుంటి వోయెఱుఁగఁ జెపుము

కృష్ణు॥ (రహస్యముగా)

కం॥ కనుగొంటివె? యావిప్రుల, ననఘుల, నవ్వారియందఱైదుగురును బాం
డునృపాత్మజు లున్నార, ర్జునుఁ డీయంత్రమ్ము నేయు సుదతి వరించున్

(అంత బ్రాహ్మణవేషముతో నర్జునుఁడు ప్రవేశించును.)

(అందఱును నొకరిమొగము లొకరు చూచుకొందురు.)

బల॥ (సంతోషముతో) పాండవు లింకను గుశలముగా నున్నారా?
(చూచి విచారముతో)

కం॥ ధృతరాష్ట్రునికొడుకులు దు, ర్మతులు ప్రయోగించినట్టి మాయలకున్ ద
ప్పితిరే? యక్కట! యీక్రియ. క్షితిసురవేషములు విని లిభించెనె? మీకున్

అర్జు॥ (తనలో) పూజ్యులగు కృష్ణబలరాములెట్లు చూచుచున్నారో? వీరుగుర్తించినట్లున్నది. (నలుదెసలఁగనుఁగొని) ఇఁక నెవ్వరును నన్ను గుర్తించినట్లులేదు
(అని ధనువున్నచోటికిఁ జనును)

ద్రుప॥ (పరికించి)

చ॥ వెడఁద యురమ్ము, మూఁపు లన వీనుల కంటుచునున్న వద్దిరే?
పిడికెఁడు కౌను, నేత్రములు పెద్దవి, తక్కినలక్షణంబులున్
గడురమణీయముల్ ద్విజుఁడనన్ దరమే? యితనిన్, జగమ్ము లో
క్కుఁడ యయి యేలఁగాఁ దగఁడె? కట్టిడి నాఁ జనదే? విధాతృనిన్.

కాని యితని నేనెప్పుడో యొకపరి చూచినట్లున్నాఁడను

ధృష్ట॥ (ఆశ్చర్యముతో)

తే॥గీ॥ పేదపాఱుం డితం డేడ పెద్దపెద్ద, చతురులఁ బరాభవించునీచాప మేడ
అంచునసుకొంటి నితఁడదియశ్రమమున, నెక్కువెట్టెనునిఁకయంత్ర మేయకున్న.

దుర్యో॥ (ఆశ్చర్యముతో) ఏమీ యీబ్రాహ్మణవటునిచాతుర్యము?

కం॥ చిరపరిచిత మగుచాపము, కరణిన్ శ్రమమింతలేక కైకొని గొనముల్
సరిచేసి కూర్చి యంత్రము, నరుకుచున్నాఁడు వాఁడి నారాచములన్

దుశ్శా॥ (ఆశ్చర్యముతో) అన్నా!

తే॥గీ॥ సూతపుత్రునియంతటివిలుకాడుని కలది గానట్టి యీకృత్యము సులువుగా స
మర్థుఁడై యొనర్చెనీవిప్రుఁడహహా! యెవఁడో? యెవరిశిష్యుఁడో? తలిదండ్రులెవ్వరొక్కో

దుర్యో॥ దీని కింతవిచార మేల? బ్రాహ్మణులలో మాత్రము శూరాగ్రేసరులు లేరా?

తే॥గీ॥ పరశురాముని లోకైకగురుని వినమె? యతనిశిష్యుండు కదా! తాత యఖిలనేత
ఇంతయెందుకు? మనగురువెవ్వ రమ్మ, పుత్త్రకోయురుఁ డశ్వత్థామ కన్య లీడె!

ద్రుప॥ (చూచి) యంత్రము నరికి యీవిప్రార్భకుండు చాపధారియై యిక్కడికే వచ్చుచున్నాఁడు. (అర్జునుఁడు ప్రవేశించును.)

ద్రౌప॥ (ప్రవేశించి సిగ్గుతోఁ బుష్పమాల యతనికంఠమునవైచి చనును.)

ద్రుప॥ (విచారముతో)

కం॥ పాండవమధ్యమునకు నా, ఖండలతనుజాతునకును గన్నియ నిడఁగా,
గొండాడి తుదకుఁ గార్ముక, పండితునకు నీయవలసె బ్రాహ్మణున కహో!

అయినను నీవిషయ మింకను బరిశీలింప వలసి యున్నది, కాని పరిశీలించి చేయ వలసినది లేశమును గానరాదు.

దుశ్శా॥ (జనాంతికముగా) అన్నా! చూచితివా? యీరాజు మనకందఱికిని పెట్టియవమానము నొనర్చెనో? కావున నితని కిప్పట్టునఁ దగినశాస్తి యొనరింప వలెను.

దుర్యో॥ అవును అట్లవశ్యమును జరుగఁ దగినదే? (ప్రకాశము) ఓయీ! పాంచాలభూపాల!

ఉ॥ ఇచ్చితి కూఁతు, "యంత్రమును నేసె" నటంచొకపాఱువానికిన్
బొచ్చెము చేసి, శూరు లగుభూవరు లూరక పోవనేర్తురే?
వచ్చినత్రోవ వెంబడిని, వహ్వరె! క్రొవ్వునఁ దెచ్చుకొంటి వీ
ముచ్చట, నీకు నిక్కతన ముప్పు ఘటింపకమాన దెమ్మెయిన్.

కర్ణ॥ (ప్రవేశించి)

కం॥ ఆవిప్రవటునిలోపం, బావంతయు లేదు. మాకు నవమానంబున్
నీ వొనరించితి విందుల, కేవగ నుత్తరము చెప్ప నేర్పడవలయున్

ధృష్ట॥ ఓయీ! సూతపుత్రా! నే నొక్కటి చెప్పెద వినుము,

ఉ॥ కట్టిడిమత్స్యయంత్రమును గాడఁగ నేసినవానికే కదా?
పట్టి నొసంగు నీనృపుఁ డౌ, పార్థివు లేమిటి కల్లఁగావలెన్?
దిట్టతనంబు గల్గుటకుఁ దిర్వ్యయుఁ దేటయుఁ గల్గి యుక్తిఁగిం
బట్టగుపట్టునన్ వలయుఁ బట్టుమ బంతము శూరభావమున్.

తే॥ గీ॥ ఊరకే గ్రుద్దులాడుట యుక్తి గాదు, పార్థివుల కిచ్చెద మటంచుఁ బల్కినావె
ఇంత యెందుకు? యంత్ర మీ వేసితేని, నీకె యీయమె రాజవా? నీవు చెప్పుమ?

కర్ణ॥ (తనలో) అక్కటా! వీఁడు నన్ను మఱియు నవమానించినాఁడే

కృష్ణ॥ చిన్నవాఁ డైనను మంచి యుక్తిగాఁ జెప్పినాఁడు,

ఉ॥ విద్దియ చూచి యివ్వనిత పెండిలి యాడెదుఁగాని "యన్వయం
బెద్ది" యటన్నయంశ మిట నేర్పడ లే దొకయించుకైన, తెం
డద్దముగట్టినట్లు కనవౌవిషయంబున లేనిపోనియీ
సుద్దులు పెద్దలౌనృపులు చూచిన నవ్వరు రింతయేటికిన్

దుర్యో॥ (గర్వములో) వాసుదేవా? యేమినీవట్లు చెప్పుచున్నావు?

తే॥ గీ॥ కార్ముకపుఁగృత్య మియ్యెడఁగలదు గాన, నదియు రాజులకే విధి యగును గాన
రాజులేయర్హు లవ్వెడియర్థమ్ము వచ్చు, యోగ్యతనుజూడకుండుట యుక్తమగునె?

దుశ్శా॥ సంశయ మేమి?

ఉ॥ పాఱుఁడు యంత్ర మేసె నని పట్టి నొసంగుట ధర్మమౌనె? పెం
పారెడియగ్రహారములొ? యంతకునున్ బయిపెచ్చు భూములో?
చీరలొ? మాడలో? ధనమొ? సేలువలో? యొసగంగరాదె? యే
ధారుణిఁ గల్లు? నిట్టిపని, తప్పుపనుల్ సహియింపు టొప్పునే?

బల॥ (కొంచెము కోపముతో) దుశ్శాసనా! నీవు చిన్నవాఁడవు, ఇందు వివాదావ్యాం
శము లేశమును లేదు. ఊరకొనుము.

కం॥ ఎందఱు రాజులు విప్రుల, కెందఱఁ గన్నియల నీయ? రిది యొకతప్పా?
తందరపడు టుచితంబే, గందరగోళంబు మాని కదలుఁడు నృపతుల్.

కర్ణ॥ (తనలో) ఈద్రుపదుని నిప్పట్టున నెట్లైన యవమానించి తీరవలయును. ఇందుల
కుపాయ మేమో? (యోచించి) ఇట్లగుఁగాక (ప్రకాశము) బ్రాహ్మణులకుఁ
జాతుర్వర్ణ్యవివాహ ముండుటచే నితఁ డీయను వచ్చును నతండు పరిగ్రహింపను
వచ్చును, గాని యిఁక లోకధి లేదను సూత్రమున్నది. బ్రాహ్మణుఁడు క్రమముగా
నాలుగుజాతుల కన్నియలను పెండ్లి యాడవచ్చును గాని పుట్టకొనటచే క్షత్రి
యకన్యకం గొనఁ దగఁడు, అట్టివాని కిట్టి వర్ణాశ్రమధర్మమ్ములను జక్కఁగాఁ

బాలింపఁ దగురాజయ్యును నెట్టులిచ్చుచున్నాఁడు? కావున నవశ్యమును నితఁడు
దండ్యుఁడే యగుటం జేసి మే మితనిని విడువము.

భీమ॥ (బ్రాహ్మణవేషముతోఁ బ్రవేశించి కోపముతో) విడువ కేమి? విడువక చేసెడి
దేమో? చేయుఁడు. (తెరలో)
ఓ రాగ్రేసరు లగునో బ్రాహ్మణవటువులారా? మీరు వెనుదీయ వలదు మీతో
పాటు మేము సంసిద్ధులమై యున్నారము. మీకు వచ్చినభయము లేదు.

కం॥ శపియింతుము మంత్రమ్ముల, జపియింతుము వలసినేని జంపక జావక్
గృపణులము కాము నిక్కము, తపమంతయు ధార పోయఁదలఁచితి మిందున్.

ఓరీ? పేరిశాస్త్రి? నీవు పోయి మనపరశురాముని బిల్చుకొనిరా. ఓరా? పాపా
వధానీ? నీవరిగి మనద్రోణాచార్యులను గృపాచార్యులను అశ్వత్థామనుదీసికొనిరమ్ము.
ఈరాజు లేమిచేసెదరో చూడవలెను.

అర్జు॥ (చేయెత్తి) ఓ తపోధను లగు బ్రాహ్మణాగ్రేసరులారా? మీ రేమియుఁ జేయన
క్కఱ లేదు. మిన్నక చూచుచుండుఁడు.

దుర్యో॥ (నవ్వుచు) తమ్ముఁడా? యీవిప్రు లెల్లసంగవస్త్రమ్ములు జారిమ్ముల కట్లు
ముడివైచి నిలుచున్నారో? చూడుము.

కర్ణ॥ కార్ముకవిద్యానిపుణుండ వగునో విప్రనందనా? నే నొక్కటి చెప్పెద నాలింపుము

ఉ॥ పుట్టిననాఁట నుండియును భూసురకోటికిఁ గేలు మోడ్తు నె
ప్పట్టున వారితోడను వివాద మొనర్చుట కిచ్చగింప నీ
కెట్టుల నేసెఁ జేపడియె నీనృపుకన్నియ, దానికేమి? మా
పట్టినపట్టు మిమ్ములను బట్టదు పార్థుడు రూపుమాపెదున్

కం॥ శూరు లగురాజవరులకుఁ, బోరులతోఁ గలహ మన్నఁ బకపక నగరే?
ధారుణిప్రజ లెల్లరు మీ, రీ రమణిన్ దీక్షిఁ గొంచు నేగఁగ వచ్చున్.

ద్రుప॥ (తనలో) ఓహో! యీసూతాధముఁడు వృథాగాఁ గలహమును బెంచుచున్నాఁడు
వీనింబట్టి దుర్యోధనాదులును వారింబట్టి తక్కిన రాజమండలమును దిగకమానరు

ధృష్ట॥ (ఏకసక్కెముగా) ఓయీ! సూతపుత్రా? ఉత్తమక్షత్రియులకుఁ బ్రాహ్మణులతో
యుద్ధము తగకుండు నేమో? కాని సామాన్యనృపతులకును నీవంటి సూతవంశ
జాలకును విట్టివిచారముండదు కదా!

ఉ॥ మంచియుఁ జెడ్డయున్ దెలియుమానిసి "కియ్యది యుక్త మిద్ది గా"
దంచు విచారణంబు, దురహంకృతిశాలికి మంచిచెడ్డ లెం
చెంచఁగనున్నవే? యెటులనేని వృథాకలహమ్ము పెంచి తా
వంచన సేయఁ బూని యట వంచన గాంచుటయే స్వభావ మా

భీము॥ (ఏకపక్షముగా) ఓయీ సూతాధమా!

తే॥ గీ॥ పూని నీచేత సజ్యంబు గాని ధనువు, లీలఁ గొని యంత్ర మేసె నిబ్బాలకుండు
"ఇతనితోఁ బోర తే" వని యెవ్వ రెఱుఁగ, రేగు మూరక, నవ్వెద రెల్లవారు.

అర్జు॥ నీవు బ్రాహ్మణులతోఁ బోర వేమో కాని మేము క్షత్రియులతోఁ గాని తదన్యులతోఁ గాని పోరుట కభ్యంతరము లేదు.

ఉ॥ ఎంతటి జ్ఞానశూన్యుఁడవొ యిట్టికుయుక్తులు పన్నుచుంటి వా
యింతినిఁ గొన్నవానిపయి నెవ్వనికేనియుఁ గోప ముండు నా
యింతినిఁ గన్నవానిపయి నేటికిఁ? గోప మొకింత చెప్పుమీ
పంతము గల్గెనేని ననుఁ బట్టుము కొట్టుము నెట్టు మీసలిన్

ఆ॥ వె॥ ఇంత తెలివితక్కు వెందు నేఁ గనలేదు, ద్రుపదుఁ డెవరు? నాకు, నృపుని నొకని
నింతమంది మీర లేకమై వధియింప, నూర కేను జూచుచుండవలెనె?

ద్రుప॥ (తనలో) ఇతని ధైర్యస్థైర్యాదికము చూచిన బొత్తిగా బ్రాహ్మణుఁడని లేశమును గానరాకున్నది. (యోజించి) ఏమో! అట్లనుకొనుటయు వలనుపడదు పరశురాముఁడు లేఁడా? ద్రోణాదులు లేరా?

కర్ణు॥ (ఏకపక్షముగా) నా తెలివితక్కువను జూతువు గాని రంగమున కవతరింపుము. ముందు నీత్రుళ్లఁడగించి యే పిదప జామాతృబాహుబలావలంబనోద్భూత గర్వాస్పదుండగు నీద్రుపదునియు భగినీపతి ప్రదర్శన జనిత దుర్గర్వానిమ్నుండగు ధృష్టద్యుమ్నునియుఁ ద్రుళ్లడఁగించెద. (కర్ణార్జునులు నిష్క్రమింతురు.)

భీము॥ (దుర్యోధనుని దిక్కు ఏకపక్షముగా) అదుగో పాపము! మీ తమ్ములందఱును మా బ్రాహ్మణుని ధాటికి నోడి పాఱుచున్నారు. మీరు చూచి యూరకొనుచున్నా రేమి?

దుర్యో - దుశ్శా॥ (తమలో) ఏమి యీ పాఱుని పొగరు? (చూచి) ఇదుగో మేము వచ్చుచున్నాము. నిలువుఁడు నిలువుఁడు. (అని నిష్క్రమింతురు)

భీము॥ (చూచి తనలో) తమ్ముఁడును గర్ణుఁడును దుల్యముగాఁ బోరాడుచున్నారు. కృపాశ్వద్ధామ లూరక చూచుచున్నారు. కర్ణుండు కొంచెము తీసిపోవుచున్నాఁడు, కాకేమి? మన మెఱుఁగని కర్ణుఁడా? (ఆశ్చర్యముతో) ఔరా! వీరి యవివేకము, ఇప్పటికేని తమ్మునిం గుఱుతింప లేదు. (కోపముతో) లక్కయింటఁ జచ్చితిమనియే కాఁబోలును వీరల దృఢనిశ్చయము. అదుగో దుర్యోధనాదులు గూడఁ గర్ణునికి బాసటరై తమ్మునిపైకి దుముకుచున్నారు. కానిమ్ము వీరల పొగరు నే నణఁచవలెను. (నిష్క్రమించును)

ద్రుప॥ కుమారా! చూచితివా? రణ మెట్లు ప్రవర్తిల్లుచున్నదో. వీరలెవరో బ్రాహ్మణవేషము ధరించిన హరిహరులవలె నున్నారు. (మఱియొక దిక్కు చూచి) అదుగో బ్రాహ్మణులందఱును నొకపెట్టునఁ గురుబలముపైకి నుఱుకుచున్నారు. మనము వీరికిఁ దోడుగా నుండి కాపాడుదము పద. (కుమారునితో నిష్క్రమించును)

బల॥ తమ్ముఁడా! యుద్ధ మెంత భరముగా నున్నదో చూచితివా? భీమార్జునులే కనుపట్టుచున్నవారు. గాని ధర్మరాజును కవలును నా కా బ్రాహ్మణసంఘములో నానవాలుగాఁ దెలియుచున్నారు

కృష్ణు॥ ఉ॥ తాళమువంటివి ల్లానిన ధన్యుఁడు క్రీడి, యనోకహంబు చేఁ
గేల ధరించి మార్తురను గీటడఁగించెడివాఁడు భీముఁ డి
య్యాలము రాకమున్న శమనాత్మజుఁడున్ గవలున్ సమేతులై
యేలొకొ యేగి రక్కతన నిర్యుడ వారలు లేరు సోదరా!

బల॥ (చూచి) కురుబల మెల్లఁ బటాపంచలై యెట్లు పరుగిడుచున్నదో! (కోపముతో) ఓరీ! మూర్ఖుఁడా! దుర్యోధన!

చ॥ గద బుజమందు వైచికొని కయ్యమునుండి తొలంగి పాఱి పో
యెదవె? మదీయశిష్య నిను నెల్లరు నవ్వఁగ నాకు దుర్యశం
బెదిగి శిరంబు నెత్తుకొన నిచ్చునె? నేఁటికి నిన్నుఁ జేరి యా
గదయును నాగురుత్వమును గంగకు నర్పితమయ్యె నేమిరా?

కృష్ణు॥ అదుగో నర్జునుఁడు జయలక్ష్మీలాలితుండై [illegible] వెంటఁబెట్టుకొని పోవుచున్నాఁడు.

బల॥ మన మిక్కడ నింక నెందులకు?

కృష్ణు॥ అదుగో ధృష్టద్యుమ్నుఁ డిట వచ్చుచున్నాఁడు. అతనితోఁ జెప్పి యొకసారి గుంతిదేవిం జూడఁ బోవుదము.

ధృష్ట॥ (ప్రవేశించి తనలో) తండ్రిగారు "మనకన్నియం గొన్నబ్రాహ్మణు లేత్రోవం జనియెదరో పరిశీలింపు" మనియెను. అట్లొనర్చెద (పరికించి) అరుగో ఆవీధిం బడి చనుచున్నారు.

కృష్ణు॥ పాంచాలకుమారా! మే మరుగుచున్నాము. (నిష్క్రమించును.)

ధృష్ట॥ (కొంతవఱకునడిచి) అదుగో ఆకుంభకారగృహమునకుఁ బోవుచున్నారు. అక్కడనే పొంచి వీర లేమి మాట్లాడికొందురో వినియెద (అని అట్లొనరించి విని) ఈ సంగతులన్నియుఁ బోయి తండ్రిగారికి విన్నవించెదను. (పరిక్రమించి) అరుగో తండ్రిగారు పురోహితులతో నీవిషయమునే కాఁబోలును ముచ్చటించుచున్నారు.

(ద్రుపదుఁడును బురోహితుఁడును బ్రవేశింతురు.)

ద్రుప॥ గురువరా? మీరు స్వయంవర మేర్పఱచినఁ దప్పక యర్జునుండు వచ్చునని సెలవిచ్చితిరి కదా! అట్లు జరిగినదా?

పురో॥ ఇంకను సందియ మేమి?

ఆ॥ వె॥ అర్జునునికి దక్క నామత్స్యయంత్రమ్ము, నిఱుకఁ జేయ జాలు టేటిమాట?
కర్ణునంతవాఁడు గజగజలాడెన, వ్వింట గుణము గూర్చు వెరవు లేక
ఇది యిట్లుంచుము,

చ॥ ఎదిరినవారి నెల్ల మద మేదఁగఁ జేసి యొకింతలోన న
మ్మదవతిఁ గొంచుఁ బోవుటకు మాదృశవిప్రుల కౌనె? లేశమున్
మదిఁ గదియింపఁ బోకు మనుమానము బ్రాహ్మణు లేడ? పౌరుషా
స్పదులగు నేడ యింతపని సల్పునె? పార్థుడు గాక యుండినన్.

ధృష్ట॥ తండ్రీ! నీయాజ్ఞచొప్పున వలనైనంతవఱకుఁ దెలిసికొని వచ్చితిని. వారుమన యాజ్ఞసేనిం దీసికొని యొక్కకుంభకారగృహమ్మున కరిగిరి. అచ్చటికే కృష్ణబలరాములు గూడ వచ్చిరి. అయ్యెడ నింక నొకమువ్వురు పురుషులును నొక ముసలియామెయును గలరు.

పురో॥ రాజా! చూచితివా? ఆమె కుంతి. వారుమువ్వురును ధర్మజనకులసహదేవులు భీమార్జునులను రణరంగమునఁ జూచితిమి కదా.

ద్రుప॥ కుమారా! యింతవఱకేనా? నీ వెఱింగినది.

ధృష్ట॥ ఇంతే కాదు. కృష్ణబలరాములును వారును మాటలాడికొనినరీతిం బట్టి చూడఁ దప్పక వారు పాండవులే యని నిశ్చయించితిని.

ద్రుప॥ అట్లయిన నీవు పోయి యీయుదంత మంతఃపురమునకుం జెప్పుము.

ధృష్ట॥ చిత్తము. (అని నిష్క్రమించును.)

పురో॥ ఇక్కడికి నీసందియము తీఱినదా?

ద్రుప॥ తీఱకేమి? తీఱినది. అయినను దామేగి వారియాథార్థ్య మింకను దరచి తెలిసికొని యిక్కడికిం గొనిరండు.

పురో॥ (పోయి పాండవులతోడను కుంతీద్రౌపదులతోడను ప్రవేశించి.)

వీరు కుంతీమహాదేవులు. వారు పాండవులు.

ద్రుప॥ (వినయముతో) అక్కా! భోజపుత్రి!

ఉ॥ పావన మయ్యె నాకులము ఫల్గునుఁ డల్లుఁడు కావుటన్, మహీ
దేవులు కారు మీరనుచుఁ దెల్ల మెఱింగితి నింతచేసి రే?
కావలులైన కౌరవులు, కష్టములెల్ల భరించి నేఁటికిన్
దేవునను గ్రహమ్మున నుదీర్ణత గాంచితి రెల్లభంగులన్

ఇఁక నాలస్య మెందులకు? విజయునిఁ బెండ్లికొమరునిఁ జేసి సలక్షణమ్ముగా వివాహతంత్రము నడపుకొందము.

కుంతి॥ అన్నా! పాంచాలభూపాల! అగ్రజులగు ధర్మజభీములుండఁగాఁ గొండికయగు ఫల్గునునికిఁ బెండ్లియెట్లు? అదిగాక నావచనంబుకతమున నీకన్నియకు వీరేవురును బతులు గాని యొక్కరుండు గాకుండు.

ద్రుప॥ (తనలో) ఈమెయభిప్రాయమే చక్కఁగా బోధపడినది కాదు. ఒకకన్నియకైదుగురు పతులెట్లు? (ప్రకాశము) ధర్మనందనా!

క॥ కుంతి యన ధర్మములలో, నెంతయుఁ గడు నాతితేలు నిల్లాలు ఋజు
స్వాంత యిటులానతిచ్చెనె? యంతర్వాణులకు నిదియు నర్హంబగునే?

నీవు కొండికవయ్యును బుద్ధిం గడుఁ బెద్దవు నీవాక్యంబొండును వేదమొండును గాదు. నీయభిప్రాయ మెట్టిది?

ధర్మ॥ క॥ ఇదిలోకవిరుద్ధం బని, పదిఁబది చెప్పంగవలెనె? పార్థివ? రైనన్
తుద కిది యిటు జరుగుటయే, మది మాకెల్లరకు హితము మాత్రాజ్ఞప్తిన్

అదియునుగాక

క॥ నామనసెన్నఁడు ధర్మువు, నేమగుట యెఱుంగ దిట్టి యీనాఁడెందం
బేమొకొ? యిప్పట్టునఁ దా, నామోదము చెందె నిట్టులైతీఱవలెన్.

ద్రుప॥ (తనలో) ధర్మాపరావతారుం డనఁదగు నియ్యనఘుం డొచ్చెం బుచ్చరించుట కల్ల, ఇందులకేదో యనివార్యం బగు కారణంబుండక తప్పదు. (ప్రకాశము) ఐనచో సమ్మతమే కాని మనకు మనమై యిందులకు స్వతంత్రించుటకన్న దురూహకుగు నీయంశమ్మును కృష్ణద్వైపాయనునికిం దెల్పి తత్సమ్మతిం గొని యాచరించుట శ్రేయస్కరంబు. కావున నెల్లినేఁట నట్లొనరింపుదము. నేఁటికిం గొలువు చాలింతము. (నిష్క్రమింతురు)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం
బగు పాండవప్రవాసమ్మునందుఁ
దృతీయాంకము

పాండవప్రవాసము

చతుర్థాంకము

(విదురుఁడు ప్రవేశించును.)

విదు॥ (తనలో) అప్పుడే యింద్రప్రస్థపురమ్మునకే వచ్చితిని. (కోపముతో) ఓరీ! దుర్యోధన! పాండవు లనిన నీకింతయసూయ యెందులకురా? నీతండ్రి వారితండ్రి భాగమగు నర్ధరాజ్యము వారల కిచ్చెను గాని నీది లేశమును నీయలేదే? వారు దిగ్విజయ మొనర్చి రాజసూయము చేసిరనియే కదా! నీకీదుఃఖము (యోజించి) కలహప్రియుఁడగు నారదునివలన నీముప్పు మూఁడినది. పాపము! అతఁడేమి చేయును? స్వర్గస్థుఁడగు పాండుఁడు కొమరునిచే "రాజసూయము చేయింపు" మని యమ్మునివరుం గోరెనఁట, ఇతరులయెడ నెట్లయినను నారదుఁడు వీరియెడల నుపకారియే గాని యపకారి కాఁడు. కానిచోఁ బాంచాలికై వీరు పరస్పరముఁ గలహింపకుండ సుందోపసుంద చరిత్రము నుపన్యసించి చక్కనికట్టుఁబాటు చేయునా? బ్రాహ్మణ కార్యార్థమై యాకట్టిం దాఁటుటచేతనే కదా? యర్జునుఁడు తీర్థయాత్రకరుగవలసెను. అదియును వారల కుపకారకమే యయినది.

ఉ॥ అందునులూపి యన్ వనిత నందిసుతోదయ మందె మీఁదఁ బాం
డ్యేందుకుమారియందుఁ గనియెన్ మఱియొక్క సుపుత్రునిన్ సుభ
ద్రం దుదకున్ వరించి సుతరత్నముఁ గాంచె నొకంటఁ గాదు వా
రెందుల కేగినన్ జయము యేర్పడుఁ బార్థు లజేయు లేరికిన్.

యాగము మాటట్లుండ మయుఁడొనర్చిన యాలోకపాలసభన్ జూచినది మొదలు వీనికి త్రింతయసూయ పెచ్చుపెరిగినది. వీనికిఁ దోడు శకుని యొకఁడు, తమ్ముఁడు చెప్పనేయక్కరలేదు. కర్ణుఁడొకఁడుండినను వాఁడు పరాక్రమముచే జయింపవలయుననియే బోధించును గాని శకునివలె నయిదుగురిలోఁ గలహము కల్పింతమనియు ద్రౌపదిని వారలను నెడఁబాపుదమనియు తెలిపోనికుట్రలు పన్నుట కొప్పుకొనఁడు ఏమైనను ఈదుష్టచతుష్టయము కురువంశ మున్మూలించుట కుదయించినది. పోనీ కొడుకు దుష్టుఁడైనను దండ్రి బుద్ధిగఱపి మరల్పవలెనుగాని దుర్ద్యూతవి,

నోదమునకై తగుదువని నన్నుఁ బాండవులఁ దెమ్మని యనుపుట యెంత బాగుగనో
యున్నది.

క॥ పండుగయో పబ్బంబో, పెండిలియో రాజకార్యవిషయమొ యకటా!
పాండవుల జేమొగమ్మున, దుండగపుంద్యూతమునకుఁ దోడ్కొనివత్తున్.

నాకృత్యము నే నెఱవేర్చుకొనక తీఱదు. (పరిక్రమించి) అరుగో పాండవులు, తమ
లోఁ దామేమో చెప్పికొనుచుఁ గూర్చున్నారు. పోయి ప్రకృతమును దెలిపెద

(పాండవులు ప్రవేశింతురు.)

ధర్మ॥ (చూచి) తమ్ముఁడా! పరమపూజ్యుఁడగు విదురుఁడు కాఁబోలును వచ్చుచు
న్నాఁడు. ఎదురుగాఁ బోయి తోడ్కొనిరమ్ము.

భీము॥ (అట్లొనరించును)

ధర్మ॥ (ఆదరముతో)

ఉ॥ తల్లియుఁ దండ్రియున్ గడుముదంబున నుండిరె? ధార్తరాష్ట్రులం
దెల్లెడ సేమమే కద? యహీనుఁడు లక్ష్మణుఁడొప్పమీఱునే?
సల్లలితుండు ద్రోణునకు సంతసమే? గుణరాశి తాతకున్
మొల్లమె? యెల్లవారికిని మోదమె? నీకు సుఖమ్ము గల్గునే?

విదు॥ అందఱును కుశలముగా నున్నారు.

తే॥ గీ॥ మీకనామయంబె? మీపుత్రులేవురు, ద్రౌపదేయులకు ముదంబె? శౌరి
మేనయల్లుఁ డొప్పమీఱునే? పాంచాలి, పరమసాధ్వి కుశలవతియె? తండ్రి?

మిమ్ముల నందఱి నొక్కపరి తోడ్కొని రమ్మని సుయోధనానుమతంబున వృద్ధ
రాజు నన్నుం బనిచిన వచ్చితిఁ గావున మీరు నావెంట హస్తిపురమ్మున కరుదే
వలయు

భీము॥ (తనలో)

తే॥ గీ॥ అంపినను దండ్రి యీతని నంపుఁ గాక, వల్లభంబని యితఁడిట వచ్చుఁగాక
ఎపుడు మనమున మనమన్న సేవగించు, కపటి దుర్యోధనుని ప్రేరకత్వమెట్లొ?

అర్జు॥ (తనలో)

ఉ॥ అన్న యొనర్చుజన్నమున కందఱు వచ్చిరి చూచి రంతయున్
మొన్నటి ముచ్చటేకద? మమున్ మరలన్ బిలిపించు టేటికో?
ఎన్నఁడు లేనియిట్టిదయ యెక్కడిదో? ధృతరాష్ట్రి నూతి, కీ
పన్నిక యెందుకో? మనము పట్టి కదల్చినయట్టు లూగడున్

నకు॥ (తనలో)

క॥ కారణము సెప్పకయె యిటు, లూరక రమ్మనుట కేదియో హేతువు? ని
స్సార మగువిషయ మేనియు, ధీరుఁడు విదురుండు వచ్చి తెలుపునె? యిటకున్.

సహ॥ (తనలో)

తే॥ గీ॥ అదరఁగాఁ జొచ్చె నెడమకన్నదియుఁ గాక, మనము చేయిపెట్టిక లఁచినమాడ్కి నుండె
ఇతనియాగమనమ్మున నేదియేని, దొసఁగు పొసఁగంగవలెనని తోఁచు నాకు

ధర్మ॥ (సంశయముతో) ఆర్యా? ఎందులకై యుండునో?

విదు॥ (తనలో)

తే॥ గీ॥ ఉన్న దున్నట్లు చెప్పిన నన్నయాజ్ఞ, కన్యథా సంచరించినయట్టు లగును
అట్లు చెప్పనిచో సత్య మడఁగిపోవు, టట్టులుండంగ జగమున నప్రతిష్ఠ.

కావున సాధ్యమైనంతవట్టు రాజద్రోహము లేకుండ నేమైనను యథార్థమే వచింప
వలయును. (ప్రకాశము) నిమిత్తమున కేమున్నది? రాజులు దూత్యప్రియులు గదా!
అదిగాక యపూర్వమైనసభ యొకటి నిర్మింపఁజేసినారు అది మీరు చూడవల
యునఁట.

భీము॥ (తనలో) సుయోధనుఁ డంతద్యూతప్రియుఁడు కాఁడే?

అర్జు॥ (తనలో) ఇక్కడికిఁ దేలినది. ఇది శకునియొక్క ప్రేరణ యై యుండును.

నకు॥ (తనలో) ఇంతటిపని కింతప్రయత్న మెందులకో?

సహ॥ (తనలో) ఈద్యూతము తేనెపూసినకత్తిగాఁ బరిణమించ వచ్చును.

ధర్మ॥ (తనలో) నాకిది పరమప్రియమే (యోజించి) ఐనను ఇయ్యది సద్వర్తను లాదరిం
పఁ దగినది కాదుకదా? (ప్రకాశము) ఆర్యా! సమస్తధర్మవేది వగునీకు యీదృశులు
బోధింపవలయునా?

ఉ॥ కుక్కుటపున్ సమీకములు గొఱ్ఱిపొటేళ్ల దురంబులున్ యశం
బక్కరలేని రాజులకునై యుదయించిన వంతకన్నన్
వెక్కస మాదురోదరము వృద్ధనృపుం డెటుసమ్మతించెనో?
యక్కట! యింకమాకుఁ దనయుం డెటులన్ భయభక్తు లుండెడిన్.

తే॥ గీ॥ పెద్దపనులాచరించెడి చిన్నవారి, గని కననిరీతి నుండుట చను నొకింత
అంతియేకానితామయ్యెయాచరింపఁ, జేయుదురె?కూడఁదనఁడె?గాంగేయుఁడేని.

విదు॥ (తనలో) అడిగినయంశమున కుత్తరమీక తప్పదుగదా? ఇందు రాజద్రోహమే ముండును? (యోజించి) ఇట్టిదుష్టరాజునకు ద్రోహమైనను దోషములేదు (ప్రకాశము) కుమారా!

ఉ॥ తాత యొకండె కా దఖిల తత్త్వవిదుండగు ద్రోణుఁ డేనుఁ "ప్ర
ఖ్యాతిపథంబె? యియ్యది ,యనర్హ మమాన్యము నిన్నువంటి ప్ర
జ్ఞాతిశయుల్ దలంపఁ దగినట్టిది కా"దని యెంత చెప్పినన్
ద్యూతముమానిపించెడి కుతూహల మించుక లేదు రేనికిన్.

భీమ॥ (సంశయముతో) వినోదార్థమై యేర్పడినపని కింతవిచారమెందులకు? ఇది గాక యియ్యది యెట్టిదైనను అనాదిగా రాజు లందఱును మన్నించుచునే యున్నారు కదా!.

అర్జు॥ వినోదమునకైనను దుష్కృత్యము సమంజసము కాదు, శిష్టాచారమైనను నీతికి బాహ్యమైనచో నది మాన్యము కానేరదు.

నకు॥ ఇంతకు నీజూదమువలన సుయోధనుని కుపయోగమేమో?

సహ॥ అదియే తేలవలసి యున్నది.

ధర్మ॥ ఏదో యొకవిధముగా మనల నవమానించుటయే యతనిముఖ్యోద్దేశము

భీమ॥ అతనికి నెఱవేఱనిదియును నదియే.

అర్జు॥ ఇతని కీయుద్దేశ మింతలో నెందుకుఁ గలుగవలెనో?

ఉ॥ యాగము చూడ వచ్చి యట నయ్యయికృత్యములందుఁ దాన యు
ద్యోగమొనర్చి యెక్కుడు కుతూహలమున్ గనఁ జేసె నింతలో
నీగతి దుర్గ్రహుం డగుట కేమినిమిత్తమొ? లేక యింతకున్
యాగమె కారణంబొ? తెలియన్వలె దీనియథార్థ మియ్యెడన్

విదు॥ ఇంద్రనందనా? యథార్థము నీవు కనిపెట్టనే కనిపెట్టితివి. నాచేఁ గూడ నెందుకుఁ జెప్పించెదవు?

నకు॥ ఇది నాచే నింతకు మున్నె కనిపెట్టఁబడినది.

తే॥ గీ॥ యజ్ఞమున కేగుదెంచె నటన్నమాటె, కాని యాతని మొగమ్మించుకయును గళల
నొప్ప, దప్పుడె యాతనికుద్భవించెఁ, బాయనియసూయ, యదియిట్లుపరిణమించె.

విదు॥ ఉ॥ వాడినమోముతోఁ గనుఁ బాసినచూపులతో విచారమున్
గూడినబుద్ధితో మిగులఁ గ్రుంగినదేహముతోడ నొక్కెడన్
బోడిమి దక్కి యున్నకురుముఖ్యుని మాతులుఁ డాదరించి యా
జూద మెఱింగి జూదపుమిషన్ గలిగించెను మిమ్ము నొంపఁగన్.

ఇద్దాని వారింప మాపడినపాటులు భగవంతుని కెఱుక, ఇప్పటికిని భీష్మద్రోణులీవిషయమై సంతతమును వృద్ధరాజునకుఁ జెప్పుచునే యుందురు. కానిందు దానికేమి భవితవ్య మెట్లయినను మన మయ్యెడ కరుగుట తప్పనిపని, వారు మనరాక వేచి యుందురు.

ధర్మ॥ తే॥ గీ॥ తండ్రి చిన్నప్పుడే పోయెఁ దండ్రియైన, దైవమైనను నింక నాతండ కాఁడె
కొమరుఁడెట్లైననయ్యనఘుండుమాకు, నెన్నఁడపకారమునొనర్పఁడింతవఱకు.

కావున నవశ్యమును దండ్రియాజ్ఞ నిర్వర్తింతును. (తమ్ములవంకదిరిగి)

చ॥ అలఘుమనీషులార! మనకందఱ కాతఁడె నేత యాటఁ బో
వలయునె కాని జూదమను వ్యాజమున న్నిరసింప రాదు ని
ర్మలమతులైనవారు విదురప్రముఖుల్ పలుమంది కల్గుచోఁ
గలఁత ఘటిల్లునే? యొకఁటఁ గల్గినన్ దుదిదాఁక నిల్చునే?

పోదము పదుండు. ప్రయాణసన్నాహ మొనరింపుఁడు. (నిష్క్రమింతురు)

(అంత ధృతరాష్ట్రుఁడు భీష్మద్రోణులతోఁ బ్రవేశించును.)

భీష్మ॥ కుమారా! ఆంబికేయ! ఒరులు విన్నను వినకున్నను ధర్మజ్ఞులకు ధర్మము చెప్పకతప్పదు. కావున,

ఉ॥ జూదము దేరికేనియు నసూయ జనింపఁగఁ జేయు దానిచే వా
దనివార్య మా నదియు వంశములన్ గడతొత్తు నూరకే పో
దవమానపుల్బని నృపుల్ తలపెట్టఁగ రాదు నీవు దు
ర్యోధనుచందమున్ దెలియవో? పరికింపవో? వానిమిత్రులన్

క॥ ఈయప్రతిష్ఠ నీయది నాయది, ద్రోణునిది వినుము నామాటజగ
ద్ధేయ మగుపనికి విఘ్నము, సేయుట తగ దట్టిపనికిఁ జేయఁగఁదగదే

ద్రోణు॥ ఉ॥ ఎంతయొ కాల మాయె నిట కే నరుదెంచి, తదాదిగా బుధా
స్వాంతుని నిన్నెఱుంగుదును నక్కట! యేమన నేర్తు? నేవపున్
జింత నుటిల్లె నియ్యదియు శిష్టులకున్ హిత మౌనె? దీనిచే
నంతము నందరెందఱు? నలాదులవంత లెఱుంగ మే? నృపా.

ఆ॥వె అతఁడుఁ బుష్కరుండు నన్నదమ్ములనుతుల్, గారె! జూదమనెడికారణమునఁ
గాదె! శత్రులైరి కావున జూదంబు, వలనితగులు మనకు వలదు వలదు

ధృత॥ (తనలో)

చ॥ కొమరునిదుష్టచేష్టితము గూడ దటందునో! వాఁడు నేఁడె ప్రా
ణము లెడఁబాయు వీర లనినన్ గడుమాన్యులు తండ్రియున్ గురుం
డమలినచిత్తు లిర్వురకు నాప్తులు నిక్కము పల్కుచుండి రీ
సమయము నాకు నెంతయును సంకటమై కనుపట్టు నక్కటా!

(ప్రకాశము)

క॥ మీ రిరువురు విదురుండును, శారద్వతుఁడున్ మహాయశస్కులుండన్
షో రొడఁగూడునె? ద్యూత, ప్రారంభమువలన, నింతభయ మేమిటికిన్

(తెరలో)

ఓహో! ద్యూతప్రియులగు రసికులారా! పాండవులును గౌరవులును ద్యూతారంభమునకై సభకరుగుచున్నారు. చూడ నాసక్తియున్నవారలందఱు ద్వరగా రండు.

(అంత విదురుఁడును పాండవులును దుర్యోధన దుశ్శాసన శకుని కర్ణవికర్ణులును బ్రవేశింతురు.)

ధర్మ॥ (భీష్మద్రోణ ధృతరాష్ట్రులకు నమస్కరించి)

క॥ ద్యూతమ్మునకై యే నా, హూతుఁడనై వచ్చితిని మహోన్నతగుణుఁడౌ
తాతయు గురుఁడును నీవును, నీ తెఱఁగున కొప్పుకొంటిరే! దయకలిమిన్

దుర్యో॥ (వారికడ్డమై) ధర్మనందనా!

క॥ ద్యూతమ్మునందు నీకతి, చాతుర్యము గలుగుటయును సతతమ్మును సం
ప్రీతిగలుగుటయు నీయా, హూతికిఁ గారణము లింతయొప్పదె! మనకున్

ఇం దెవ్వరితోడను విచారింప నక్కర లేదు. ఇది సుహృద్ద్యూతము గాని వేఱొండు కాదు. నీకును నభిప్రేతమైనయెడల నే యాడుకొందము లేదేని బలాత్కారము లేదు.

విదు॥ సుయోధనా! ఎందులకేని వృద్ధానుమతముగాఁ బ్రవర్తించుట మంచిపని కదా! అదికాక,

క॥ ద్యూతము వేఁటయుఁ బానము, నాతి మొదల్ వ్యసనముల ఘనమతులు ప్రాజ్ఞుల్
నీతిపరులు నగునృపతులు, ప్రీతి విశేషించి తగుల వెఱతురు కాదే!

కర్ణ॥ (తనలో) ఇతనికక్కఱ లేనిదే కనుపట్టదు. (ప్రకాశము) విశేషించి తగులఁ దగదు. కాని యొకించుక తగుల వచ్చును గదా!

భీష్మ॥ (కోపముతో) ఓయీ! అంగరాజా! ధర్మశాస్త్రప్రశంసకుఁ గూడ నీవే యుత్తరము చెప్పవలయునా? చక్కఁగా యోజించినచో నీవ్యసనములలో నొకఁట రెంటఁ దక్క బొత్తిగాఁ దగులనే తగదు.

దుర్యో॥ (ప్రీతితో) సఖా! మనకీప్రసంగ మెందుకు? నీ వూరకొనుము. ఏమహారాజులకుఁ జిరకాలమునుండి వినోదముగా నేర్పడిన విషయము గనుక మన మిందు దిగితిమి. అందులకు ధర్మనందనుం డంగీకరించెనా! మంచిదే, లేనిచో నంతకన్న మంచిది.

ధర్మ॥ (ఆవేశముతో తనలో)

ఉ॥ ర మ్మని పిల్వఁగాఁబడి భరమ్మగుపూన్కి నేగుదెంచి ధ
ర్మ్య మ్మని యెల్లరాజులు చిరమ్ము బహూకృతి చూపినట్టిద్యూ
తమ్మున యందుఁ దద్దయు హితమ్ము గలాఁడని పేరుగాంచి నే
నిమ్మెయి వెన్కఁదీయ నగరే? పగ రేగునె? యింతమాత్రలో.

(ప్రకాశము) అంగీకరించుటం జేసియే యిటకు వచ్చితిని. వృద్ధానుమతమ్మున సిరపాయం బగుమార్గమ్మున నిందుఁ బ్రవర్తింతము

శకు॥ (తనలో) ద్యూతమున నింతవ్యసనిని నే నింతవఱకుఁ జూడను. కావున నే యితఁడు మనపన్నినయురిలోనికి వచ్చియున్నాఁడు.

ఉ॥ న్యాదగునేర్పుకల్మి యమనందనురాజ్యము నెల్ల గెల్చి యా
మోదము దక్కియున్నకురుముఖ్యుని కిచ్చి యతండ ప్రేముగా
నే దెస నన్నె భూమిపతి జెల్లరు మెచ్చుకొనంగ మేటిమ
ర్యాదకు నాస్పదుండ నయి యుండెద నందఁగరాని సౌఖ్యముల్

(ప్రకాశము)

క॥ జూదమ్మునకన్న ధనసం, పాదక మగువిద్య గాని పరమానందం
బీఁదగువిద్దియ కానీ, లేదని నీవెఱుఁగవే? యలీకమె? నృపతీ?

కావున నొండు విచారంబు దక్కి స్థిరచిత్తుండవై యిందుఁ బ్రవర్తింపుము.

ధర్మ॥ (తనలో) ఈకాలపువారిలో నితండు ద్యూతమునఁ గడుఁ బండితుఁడు. (ప్రకాశము) గాంధారరాజా! నీవు మధ్యస్థుండవై యిందలి మంచిచెడ్డలను వివరించుచుండుము.

దుర్యో॥ (బహూకృతితో) అన్నా! ద్యూతమున నీకును నాకును హస్తిమశకాంతరమని యే నెఱిఁగి నాకై ప్రతినిధిగా నీతని నేర్పఱచుకొంటిని మాధ్యస్థ్యమున కేమి? శాంతనవాదులు పెక్కండ్రు గలరు.

ధర్మ॥ (తనలో) శకుని యన మాయాద్యూతకుశలుండు. నే నితనితో నాడితి నేని యోడుటయే ధ్రువము. ఇందు సాయమేమి? ఇట్లగుఁ గాక? (ప్రకాశము)

గీ॥ ద్యూతమన్న నుధనమిచ్చుఖ్యాతి దెచ్చు, రెండునుం గూడఁ బోఁగొట్టుచుండు నొకఁటఁ
దనకుఁ దానయిప్పని సేయఁదగును గాని, యొకరికై యొండొరులు సేయుటుచితమగునె

ద్రోణా॥ (తనలో) మొట్టమొదట జూదమే గర్హ్యమనిన ధర్మనందనుఁడు తుదకుఁ దన్మ యుఁడైనట్టులున్నాఁడు. అక్కటా! యిది యెంతదుర్వ్యసనము? (కోపముతో) ఛీ! ధర్మశాస్త్రములు తగులఁబెట్టనా? ఇట్టిజూదము గూడఁ బుణ్యప్రదమఁట ఇట్టివ్రాతలు వ్రాయువారి నేమనవచ్చును?

ఆ॥ వె॥ ద్యూతమాడువాఁడు దొంగయుఁ గావచ్చు, దొంగ చేయలేనిదోష మేది?
దీనిఁదగులువాఁడు తెల్లంబు తక్కిన, వ్యసనములకుఁ బోవువాఁడు కాఁడు.

దుర్యో॥ అన్నా! నీకీసందియమెందుకు?

క॥ నామేనమామ యోడిన, గ్రామములున్ దేశములును గనకంబును నిం
కేమైన నే నె యనుకొని, యామోదము మీఱ నీకు నర్పణ సేతున్.

శకు॥ కౌంతేయాగ్రజా! అతఁ డెందుకు? నేను మాత్రము దరిద్రుఁడ ననుకొంటివా?

తే॥గీ॥ నాకు రాజ్యంబు లేదొ? ధనంబు లేదొ?, కామినులు లేరొ? యశ్వముల్ కరులు లేవొ?
ఓడుటయె నిక్క మేని నే నోసఁగ లేనె? యోడఁగలిగిన నాడుమిట్లదర నేల

భీష్మ॥ ఓహో! ఈదుర్మార్గుఁడు క్రమముగాఁ బురికొల్పుచున్నాఁడే!

కర్ణ॥ యదునందనా! గాంధారరాజు దుర్యోధనునికై ద్యూతమాడును అందు నోడిన

యఖిలమ్మును నాతఁడే భరించును. అట్లుకానిచో నితఁడే వహించును. అందులకు నీతఁడు వెనుదీసెనేని,

క॥ నా రాజ్యమిత్తు నంతకు, దీఁటనిబుణుఁడుండెనేని తేజమ్మున నీ
ధారుణి నఖిలము గెల్చియు, వారణగతి నీకు నొసఁగువాఁడ నితనికై.

విదు॥ సూతపుత్రా! యుత్తమక్షత్రియుల కేర్పడినవిషయమ్మున మనబోటులు ధనమొసంగుట యెట్లు? ఒసంగినను వారు గ్రహించుట యెట్లు? అదిగాక,

తే॥ గీ॥ తనకు నెనయైన ధృతరాష్ట్రతనయుకన్న, నితనిమామ గాంధారనృపేంద్రుకన్న
మిన్నవని ధర్మరాజు నిన్ మేటిఁ జేసి, యాడునే? ద్యూత, మింతయహమ్ముతగునె?

ఇది యిట్లుంచుము

ఉ॥ ధారుణి గెల్తువంటివి వృథా రుచియింపని వాక్కు లేల? యా
దారుణపుంబ్రతిజ్ఞ యలధర్మతనూజుని తమ్ములున్నచో
నేరు వచింప నేర్తురె? జయింపరె? వారలు, రాజసూయముల్
శూరతమై నొనర్పరె? యనూయ భవత్ప్రముఖుల్ సహింపరే?

భీష్మ॥ కుమారా? పాంచాలీపరిణయము నాఁటిపరాభవము నేని జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొన నేరని యితనిమాటలకు నీకింత గోపమెందుకు?

కర్ణ॥ (కోపముతో) ఏమీ? నీవు శూరతాప్రసంగము దంభధర్మములు చెప్పుటవంటిదేయని యూహించుచుంటివా? (అని యేమో అనఁబోఁగా)

దుర్యో॥ (వారించి కోపముతో విదురుదిక్కై)

క॥ ఈసుగలవాఁడ వని ని, న్నో సరిలన్ జేయ నెంచియును దండ్రికినై
నేసైఁచి యూరకొందును, దాసీపుత్రుండె? యితఁడు తగఁడె? జయింపన్

ధృత॥ (తత్తరపాటుతో) కుమారా? ఎందుల కీసభ? ఏమి జరుగుచున్నది? అంతతో విరమింపుము. విదురుఁడు సర్వవిధములఁ బెద్దవాఁడు. నాకన్నను నీకుఁ బరమపూజ్యుఁడు అధికప్రసంగము కట్టిపెట్టుము. ప్రకృతము చూచుకొనుము (విదురునిదిక్కై) తమ్ముఁడా? అతఁడు బాలుఁడు, నే నొకటియు నీ వొకటియుఁ గాము. వానిమాటలకు నాతోపాటు నీవును సహింపుము.

విదు॥ సహింపకేమి? సహించితిని. కాక సహింపక చేసెడిదేమి? (జనాంతికము) నీహితమే కాక లోకహితముం గోరి నీకొకటి చెప్పుచున్నాఁడను. దానియందలి యాథార్థ్యమును గ్రహించి పిదప నీచిత్తమువచ్చినట్లొనరింపుము.

చ॥ కోమరుఁ డటంచుఁ జూడకుము క్రూరుఁడు వీఁడు, నిజంబు రాజవం
శము లడఁగింపఁ బుట్టె మదిసంశయముల్ దెగఁ గోసి ప్రీతిమూ
లము దిగఁ ద్రావి వీనిని బలాత్కృతిమై వధియింపు మంతతో
నమలినమౌ జగంబు, యశ మబ్బు నిహంబు పరంబు నీకగున్.

వీఁడు వోయినను నీకుఁ దొంబదితొమ్మండ్రు కొమరులు గలరు. నే నెందులకో చెప్పితినని యోజించి యుపేక్షించితివేని,

ఉ॥ ఎల్లకుమారులున్ బడుదు రెల్లకులమ్ములు నాశమౌ జగం
బెల్లఁ జెడున్ సమస్తమున కీచెడుగే యగుమారకుండు, నేఁ
గల్ల వచింతునే? తుదకుఁ గాలమువచ్చినయప్పు డాపఁగాఁ
జెల్లునె? యిప్పుడిట్టిపని సేయుము కోయుము వీనికుత్తుకన్

కర్ణ॥ (జనాంతికము) సఖా! చూచితివా? మీతండ్రి యాదాసీపుత్రుని దుపదేశ మెట్లు చెవియొగ్గి వినుచున్నాఁడో! ఆబోధించెడిబోధన యెట్టిదియో?

దుర్యో॥ (జనాంతికము) ఎట్టిదో మన మెఱుఁగమా? మన యుద్యమమ్మున కెక్కెల్లని భంగము గలిగింపుమని, లేదా? నిన్నును నన్నును జంపించి పాండవులకు రాజ్యమిమ్మని యైనను జెప్పఁగలఁడు. ఇం దతని తప్పేమి?

క॥ ఎంగిళులు మెసపుబానిస, వంగడ మని యెఱిఁగి వీనిఁ బరమాప్తునిఁగాఁ
జెంగటికిఁ జేర్చుజనకుని, సంగతికిన్ వగవవలయు సంగడికాఁడా?

ఇప్పుడు మన మెవరితోడను గలహింపఁగూడదు. "కార్యార్థినః కుతో గర్వః" అనుట నీ వెఱుఁగనిది కాదు. ఎవ రేమన్నను నాకై సయిరింపుము (ప్రకాశము) ధర్మనందనా! మధ్యమధ్య లేనిపోని ప్రసంగములచేఁ గాలము వృథయగుచున్నది. నానిమిత్తమై గాంధారరాజు ద్యూతమాడుటకు నీ వంగీకరించితివేని ద్యూతము ప్రారంభమగును. లేదా! నీ వతనికి నోడితివని యనుకొందుము.

ధర్మ॥ (ఆవేశముతో)

ఆ॥ వె॥ శకుని కెంతయెంత సామర్థ్యమున్నను, నాకు నందొకింత లేకయున్న
ఆడఁబూనివచ్చి యవుల కూరకపోవు, నంత నీచుఁ డొక్కఁడె! యమసుతుండు.

భీష్మ॥ (తనలో) ఔరా! యెంతటినీతిమంతున కిట్టియావేశము గలుగుచున్నది?

ద్రోణు॥ (తనలో) ఇప్పుడితఁడు తన్నే తాను గుఱుతించునట్లు తోఁచదు.

క॥ పానాసక్తులు నబలా, ధీనులు మృగయులును గొంత యేగినపిదపన్
మే నెఱుఁగుట కల దకటా! మానరు జూదరులు దానిమరణముదనుకన్

శకు॥ (తనలో) ఇతఁ డితరు లెన్ని యంతరాయప్రయత్నము లొనర్చినను దుదకు మనకే యనుకూలుఁ డైనాఁడు. ఇఁక నాలస్యము చేయరాదు. "ఆలస్యాదమృతం విషం" (ప్రకాశము) రాజా! నీవు నాకన్నను సమర్థుఁడవే. సంశయ మేమి? ఇవిగో పాచికలు. ముందు నీవే మొదలిడుము.

ధర్మ॥ (పాచికలు పుచ్చుకొనును.)

దుర్యో॥ (సంతోషముతో) ఇదుగో పందెము. (అని రత్నఖచితములగు మురుగులు తీసియక్కడనుంచును.)

ధర్మ॥ (పాచికలు వైచును.)

దుశ్శా॥ (తొందరగాఁ జూచి) గెలుపు మనది. (విచారముతో) కాదు కాదు.

ధర్మ॥ (సంతోషముతో) మరల నొడ్డుఁడు.

శకు॥ (జనాంతికము) కుమారా! సంశయింపకుము. మొట్టమొదట నతనికి గెల్పుగలిగించుట యెందులకనుకొంటివి? మఱింతయాదరము హెచ్చించుటకుఁ జుమా! ఇది ద్యూతజ్ఞుల రహస్యము.

దుర్యో॥ నా రాష్ట్రమును దప్పఁ దక్కినయావత్తు ధనమును నొడ్డితిని.

ధర్మ॥ మంచిది. (అని పందెము వేయును.)

శకు॥ గెలుపు మాది. పాచిక లిటు తెమ్ము, ఒడ్డుము.

ధర్మ॥ (ఆవేశముతో) నాయావద్రాజ్యమును నొడ్డితిని.

శకు॥ సమ్మతించితిని. (పందెము వేయును.)

విదు॥ (ధృతరాష్ట్రునితో) అన్నా! చూచితివా? సుహృద్ద్యూత మెంతవఱకు వచ్చినదో?

ధృత॥ (విననియట్లు నటించును.)

దుశ్శా॥ (సంతోషముతో) మామా! పందెము మనమే గెల్చితిమి.

శకు॥ (తనలో) ఇక్కడికి నామేనల్లునిచింత తీఱినది. (ప్రకాశము) ధర్మనందనా!

క॥ ఓడితివి సర్వరాజ్యము, నేఁ డిఁక నొడ్డంగ నేది నీకున్నది? యిం
కాడుట చాలించెదవో? యాడెదవో? యేదియే నుపాయము కలిమిన్

ధర్మ॥ (ఆవేశముతో)

మ॥ బహుదర్పోద్ధతుఁ డైననీలు ననిలోఁ భంజించి యుగ్రున్ జంభకు
న్నిహతుం జేసి యుశీనరసేననృపతి న్నిర్జించి పాండ్యున్ జయా
వహు నోడించి యనేకులన్ బ్రిబలులన్ వారించి నాచేత నే
సహదేవుం డొనరింపఁ జేసె మఖ, మాసత్వాఢ్యు నిం దొడ్డితిన్

శకు॥ అట్లయినచో నిదిగో పందెము వైచుచున్నాను (పాచికలుచూచి) మేమే గెల్చితిమి. ఇఁక నేమి యొడ్డెదవు.

ధర్మ॥ (ఆవేశముతో)

ఉ॥ ప్రాకటశౌర్యదర్పు లగుబర్బరమాళవదేశవాసులన్
వీఁక నదల్చి పుష్కరవనీగతదుర్మదులన్ జయించి దు
ర్ధీశుల దత్తకాదుల హరించి ననున్ మఖిఁ గా నొనర్చుసు
శ్లోకు ద్విషద్విపాహినకులున్ నకులున్ బణ మిందు వైచితిన్

శకు॥ (పందెమువైచిచూచి) మేమేగెల్చితిమి. (ఏకసక్కెముగా) రాజా! సవతితల్లి కొమరు లనియా యేమి? మాద్రేయుల నొడ్డితివి.

ధర్మ॥ గాంధారరాజా! నీ భేదకతాచాతుర్యము నే నెఱుఁగనిది కాదు. అంతతోఁ గట్టిపెట్టుము. (ఆవేశముతో)

మ॥ భగదత్తున్ నగభేదిమిత్రు నని సంభావించి కాశ్మీరుఁ జాం
ద్రుఁ గులూతాధిపు విష్వగశ్వుని సుధన్వున్ బోర నిర్జించి శ్వే
తగిరీశున్ బాగ రేఁ జేసి మిగులన్ దర్పించి నాచే మఖం
బాగిఁ జేయించిన పార్థుఁడిందుఁ బణమై యున్నాఁడు నా యానతిన్

శకు॥ (మరలపందెమువైచి) రాజా? మేమే గెల్చితిమి చూచితివా?

ధర్మ॥ (ఆవేశముతో)

మ॥ శిశుపాలున్ బ్రిశుపాలునిం బలె వినిర్జించెన్ జరాసంధునిన్
గృశునిం జేసి వధించె నియ్యనఘుచేఁ గీడ్పడ్డయుక్కీల
నావళ మే? పెక్కన, రాజసూయమున కీవ్వాఁ డయ్యెఁ బ్రేరేపకుం
డళని ప్రాయుఁడు భీమసేనుఁ డిటఁ దా నాఁ గాకపందెంబొగిన్

శకు॥ (పందెమువైచి) ధర్మనందనా! మాదే గెల్పు.

ధర్మ॥ (ఆవేశముతో)

చ॥ తెలిసినమూర్ఖుఁ డంచు జగతీతల మెల్లను గేలి సేయ న
ప్పలుకులు సైఁచి ద్యూతపు నెపమ్మున సర్వము గోలుపోవు కా
వలఁదు యమాత్మజుం డిచటఁ బందెముగా నియమింపఁగాఁ బడెన్
దలఁగనిదుష్టదైవముకతమ్మున నెమ్మన మాప నేరమిన్.

శకు॥ (పందెమువైచి) ఇదియును మమ్మే గెలిపించినది (ఏకసక్కెముగా) ధర్మనందనా!

ఆ॥ వె॥ మీకు సేగురకును మిక్కిలి ప్రియురాలు, యాజ్ఞసేని నొడ్డ కకట! నీవ
న్నిన్ను నొడ్డుకొంటి వన్నళినాక్షి ని,ప్డేని యొడ్డు గెలుతు వేమొ మరల.

అట్లొడ్డితివేని మేమింతకు మున్ను గెల్చిన నీయావత్తు సొత్తును బణముగా వైచెదము.

ధర్మ॥ (యోజించి తనలో) కానిమ్ము చెడ్డ కాపురమునకు ముప్పేమిటి? (ప్రకాశము)

చ॥ పరమపతివ్రతామణి నపారగుణాకరఁ బాండుపుత్రి సం
సరణమహాబ్ధినౌక నభిజాత నయోనిభవన్ మహా య
శ్కర ననవద్యలక్షణఁ బ్రసన్నహృదంతర ద్రోవదిన్, దురో
దరమున నేఁడు పందెముగ ధర్మతనూభవుఁ డొడ్డినాఁడహో!

శకు॥ (పందెమువైచి) ఇదియును మేమే గెల్చితిమి. (అందఱునువివ్వెఱఁగుపడిచూతురు)
(దుష్టచతుష్టయము సంతోషము సూచించును.)

దుర్యో॥ (విదురుదిక్కై) విదురా! నీవు పోయి మాకు దాసియైన పాంచాలిం దోడ్కొనిరమ్ము. ఇఁకముందు తానొనరించుపనుల నేర్పరించి మీయందఱసమ్ముఖమ్మునన వినిపింప వలయును

భీమ॥ (కోపము సూచించును.)

విదు॥ (మండిపడి) ఓయీ కురువంశోద్ధారక!

క॥ చెడిపోయెదు సుమ్మీ దుం, డుడు కింతగఁ దగదు సాధ్వి ద్రోవది తా నె
క్కడ? నీ వెక్కడ! నే నె,క్కడ! తరతమభావ మింతగా నెఱుఁగుదువే?

నీ వేమనినను నాకుఁగోపము లేదు గాని అటు జూడుము (భీమునిర్దేశించి)

చ॥ అతని నెఱుంగుదే? జగము నంతయు నొక్కఁట మ్రింగఁజాలును
న్నతుఁ డకటా? కడుంబసితనంబు నినున్ బలవంత పెట్టె యి
ట్టితులువవృత్తులన్ గరపెడిన్ చెడిపోతివి పార్థు లేడ? నీ
మతమున దాస్యమున్ సలుపుమా టది యేడ? దురుద్ధరం బహో!

ధృత॥ (ఎఱుఁగనట్లుగా) తమ్ముఁడా! ఏమి జరగెను? ఎవ రెవ రేమేమి యొడ్డిరి?

విదు॥ (అనాకర్ణితముగా)

క॥ మిత్రద్యూతం బని సుచ, రిత్రులఁ బార్థులను బిల్చి పేర్చి రేపి తుదిన్
శత్రుత్వమ్ము సాధించు న, పాత్రుని నిను దైవ మెట్లు పరిపాలించున్?

దుర్యో॥ (తనలో) ఇతఁ డెప్పుడును శత్రుపక్షములోనివాఁడే మన మితనితోఁ జెప్పనే కూడదు. (ప్రకాశము) ఎవరురా? అక్కడ.

ప్రాతిగామి॥ (ప్రవేశించి) జయము జయము. ఏమియాజ్ఞ?

దుర్యో॥ ప్రకృతమ్ము తెలిపి ద్రౌపది నియ్యెడకు దోడ్కొని రమ్ము.

ప్రాతి॥ (నిష్క్రమించి మరల ప్రవేశించి) అయ్యా మీయాజ్ఞ తెల్పఁగా నామె యిట్లనియె.

దుశ్శా॥ ఏమనియెను?

ప్రాతి॥ "భార్యను జూదమం దోడిన మహానుభావుఁ డిప్పటి కెన్నఁడును వినఁ బడఁడు. అయినను దనన్నోడి నన్నోడెనో, నన్నోడి తన్నోడెనో? కనుఁగొని మరల రమ్ము అప్పు డవసరమైనచో నేను వచ్చెదను" అనియెను.

ధర్మ॥ (తలవంచుకొనును)

దుర్యో॥ సరే ఈ ధర్మసందేహము తా నిక్కడికే వచ్చి చెప్పుకొనినచో సభ్యులు తీర్చెదరు రమ్మని చెప్పుము పొమ్ము.

ప్రాతి॥ (పోయి మరలవచ్చి) అదుగో నాయమ చనుదెంచి యా కురువృద్ధుల వెనుక నున్నయది.

దుర్యో॥ అక్కడ నెందుకు నిల్వవలెను? ఇక్కడికే రమ్మనుము పొమ్ము.

ప్రాతి॥ (నిష్క్రమించును)

దుర్యో॥ (చూచి జనాంతికము) తమ్ముఁడా వాఁడు భీమసేనునికి వెఱచును గావున,

క॥ నీ వరిగి తోడి తెమ్మది, కేవలమున్ గులటయాటఁ గిల్బిష మని శం
కావిలుఁడవు కాకు మహో!, యేవురుపతులుండి సాధ్వి యెట్లగు నొక్కో?

దుశ్శా॥ (జనాంతికము) అన్నా! ఈపన్నుగడ కుంతి యెందులకుఁ బన్నిన దనుకొంటివి? తన్నుఁ గోడ లెప్పుడేని యాక్షేపింప కుండుటకుఁ జుమీ! (ప్రకాశము) ఇదుగో! తోడి తెత్తును. (అని కొంతవఱకుఁ జని తనలో) ఓహో! నన్నుఁ జూచి యెక్కడికో పోవుచున్నదే!

ఉ॥ ఎక్కడి కేగె? దింక మగ లేవురు నాకుఁ గలా రటంచు బల్
నిక్కెదు విఱ్ఱవీగుదువు నేఁడు మదర్థమవైతి వోసి? నీ
కక్కసమెల్లఁ బోనడచు కాలము వచ్చెనులే యిఁకేటి? కీ
తక్కులు, దాసివైతివిగదా? పనిచేయుము చెప్పినట్లుగన్

లేదేని నీమానప్రాణంబులు దక్కవు. దుశ్శాసనుండు చండశాసనుండని యెఱిఁగి మసలుకొనుము. (అని నిష్క్రమించును) (తెరలో)

నే నేకవస్త్రను, రజస్వలను దూరముగాఁ దొలఁగుము. ఇట్టియెడ నేను గురుజనస్థానం బగు నాస్థానంబున కెట్లు రానయ్యెడిని?

కర్ణ॥ (దుర్యోధనుతో జనాంతికము) సఖా! చూచితివా? ఎంతలో నెట్లు బొంకుచున్నదో?

దుర్యో॥ అట్టిబొంకులను మనదుశ్శాసనుఁడు పాటించువాఁడు కాఁడు గదా? వినుము తగినయుత్తరమునే చెప్పుచున్నాఁడు! (తెరలో)

ఆ॥ వె॥ ఏకవస్త్ర వేమి? యేకవస్త్రవె యౌదు, కాక విగతవస్త్ర గావుగాదె?
దాసి కిన్నివగలు తగవు నీటక్కరి, తనముమాని రమ్ము తడయ కిపుడు

(అని శిరోజములు పట్టుకొని యీడ్చుకొని వచ్చును)

(భీష్మాదులు తలలువంచికొని విచారింతురు.)

ద్రౌప॥ (శోకముతో) ఓహో! కురువృద్ధులారా! ధర్మనందనుండు దైవవశమ్మున నన్నోడినను నోడుఁగాక! మీయట్టి వివేకులు గలసభలో నన్ను వీఁడిట్లు పరాభవింపఁ జూచి యూరకొనుట తగవే కదా?

భీమ॥ (విచారముతో) అన్నా! ధర్మనందన!

క॥ ఓడితివి మమ్ము నలువురఁ, గాడియె వీరేమి మనల బాధింతురు? పూ
బోడిం ద్రోవదిఁ బణ మిడి, యోడుదురే? యెందుఁ గలదె? యవివేక మిటుల్

(కోపముతో) ఇయ్యెడల నిన్నేమి చేసినను దోసము లేదు. నీ బాహువులు తగులఁబెట్టినఁ గాని నా కోపము తీఱదు.

అర్జు॥ (వారించి) అన్నా! శాంతింపుము.

క॥ ఆడెడిది జూద మందున్, గాడియెటుల్ తోఁచు? ధర్మవర్తనుఁ డితఁడే
జూడఁ జను నదియు ధర్మము, కూడ దనన్ జాలునంత కోవిదుల మొకో?

వికర్ణ॥ ఓహో! సభాస్తారులారా!

ఉ॥ అందఱు నాఁడువాండ్రు గలయట్టిరె యిట్టిసభన్ సతీమణి
న్నిందితఁ జేయఁగానగునె? నీచులమే? తినమెతుకా? యన్నమున్
బందలకేని యిట్టికృతి పాడియె? లోకము మెచ్చునే? యశం
బొందెడి వారికిన్ జనునొకో? యిటు లూరకచూచుచుండుటల్.

కర్ణ॥ కుమారా! యనేకులు పెద్దలున్నయెడ నీకీయధికప్రసంగ మెందుకు? ఇంతకును నియ్యది పతివ్రతయైనచో నీవన్నట్లు లిప్పని యధర్మమే కావచ్చును. కులటల యెడ నిట్టి నీతులతో నవసరముండదు. మిన్నకకూర్చుండుము

వికర్ణ॥ తండ్రీ! యిప్పట్లు గురువుల కెదురాడక తప్పక వచ్చుచున్నది,

తే॥గీ॥ ధర్మసూక్ష్మమ్ము లెఱిఁగెడి ధన్యులన్న, దొరక రెక్కడనో కాని, ద్రుపదపుత్రి!
కులటయే యనుకొంద మక్కులట కేని, మానవంతులొప్పరు కదా! మానహాని

కర్ణ॥ (కొంచెము కోపముతో) అంతతోఁ జాలింపుము. పుంశ్చలికి మానహాని యొకరు చేయుటయెందుకు? తనంతనే సిద్ధించుచున్నది. తెలిసియుఁ దెలియని ప్రచారములు గట్టిపెట్టుము

దుర్యో॥ తమ్ముఁడా! పాండవులయు ద్రోవదియు పుట్టమ్ములొలువుము.

(పాండవులు తమపై వస్త్రమ్ములుదీసి యొక్కెడ నుంతురు.)

దుశ్శా॥ (ద్రౌపది పైఁటకొంగు పట్టుకొఁబోఁగాఁ నామె దొలఁగి చనఁగ నతఁడు వెంటనే పోవును.)

(తెరలో)

మ॥ కరుణాదూరత నూరకుండి రయయో గాంగేయముఖ్యుల్ మహా
పరిభావమ్మున కౌర్వరామిఁ దలలన్ వక్షమ్ములోఁ గ్రుక్కి దు
ర్భర దీనస్థితి నున్నవారలు పతుల్ రారా ననుంబ్రోవరా!
శరణం బెవ్వరులేరు నాకునిఁకఁ గృష్ణా? దీనసంరక్షణా.

మ॥ తరుణీరత్నముగాదొ? యాసిరి ప్రమాదంబెప్డుడున్ జెందదో?
త్వర నీకుం [illegible]జెప్పిపంప దదిరయే బాగంచు లోసించెనో?
సరి యామాటలకేమి! చెల్లెలని యిచ్చన్ గొంత చింతింపుమా!
శరణం బెవ్వరులేరు నాకునిఁకఁ గృష్ణా! దీనసంరక్షణా

మ॥ గిరికేలన్ ధరియించి గోపకుల రక్షింపంగ లేదే? వడిన్
కరిఁగాపాడఁగలేదె? చక్రమున నక్రమ్మున్ విదారించి, ని
ష్కారుణాదృష్టిని నన్నుఁ జూడఁ దగవా! కాపాడవా? సోదరా!
శరణం బెవ్వరులేరు నాకునిఁకఁ గృష్ణా? దీనసంరక్షణా.

దుర్యో॥ (చూచి) సఖా! చూచితివా? ఈబంధకి చాతుర్యము. ఎన్నివస్త్రమ్ము లిమిడ్చి కట్టికొన్నదో!

కర్ణ॥ ఇది కడువిచిత్రము గానున్నది. (యోజించి) ఇన్నివస్త్రమ్ములిమిడ్చి కట్టికొన్నద నుటకును దోఁచకున్నది. (తెరలో)

దుశ్శా॥ గీ॥ ఎపుడుగాని యసత్యమ్ము నెఱుఁగఁడనుచు, నీదుభర్తను వర్ణింత్రు గాదె జనులు
అట్టివానికి భార్యవై యెట్టులంటి?, వేకవస్త్రనటం, చిన్ని కోకలుండ.

భీష్ము॥ (తనలో) ఓహో! ఆపద్బాంధవుఁడగు శ్రీకృష్ణునిదయ ద్రోవదిని గాపాడినది (ప్రకాశము)

ఉ॥ ఎందుకు వేను గల్గి? మఱియెందుకు ద్రోణుఁడు గల్గి? యక్కటా!
పంద విచిత్రవీర్యజుఁడు పాపి తనూజులఁ గాదనండు నీ
నిం దునుమన్ వలెన్ విదురుని న్ననుఁ ద్రోణుని గాదటంచు నీ
నిందితమైనజూద మవినీతుఁడు తా నిటు సమ్మతించునే.

(అని కత్తి దూసి ధృతరాష్ట్రునిపై కరుఁగఁబోవ విదురుఁడు వారించును)

ధృత॥ తమ్ముఁడా! యేమి జరుగుచున్నది? ఎందుల కాకలకలము?

భీము॥ (కోపముతో) ఓయీ! నీకుఁ గన్నులు గానరావు గాని చెవులు వినరావా? పాంచాలి పెట్టుకొన్న మొఱ్ఱ వినియును, విననియట్లు నటించుచున్నావుగా? కానిమ్ము,

శా॥ పిన్నల్ పెద్ద లనేకు లున్నసభలోఁ బెంపేది దుర్మార్గుఁడై
పన్నెన్ వాసియు నుంత చూడక కటా! పాంచాలి నీరీతిగా
బన్నం బందఁగఁ జేయు నీఖలుని నిర్బంధించి వక్షస్థల
మ్ము [illegible] గిలించి శోణితము నామోదమ్ముమైఁ ద్రావెదన్
ఈదుశ్శాసను నిట్లు చేయనైతి నేని!

క॥ అధముండవ జడుఁడఁ బూర్వపుఁ, బృధవిభులగ [illegible] దప్పు [illegible] దుష్ట
ప్రథమావతారమూర్తిని, విధవప్ప [illegible] శుద్ధవిధవను విధవన్.

దుర్యో॥ (తనలో) విధవవే కాకున్నచో భార్య కట్టియవమానము జరుగుచుండ నెం దుల కూరకొందువు? నీమాటట్లుండ నీభార్య యనేకవిధములచే విధవ యైన ది లే?

విదు॥ అన్నా! యెందుల కిట్టులెఱుఁగనట్లు నటించెదవు?

తే.గీ॥ చెప్పలేదె! వికర్ణుండు చెవులు లేవె?, అతనిపాటి యోగ్యుండు ధీయుతుఁడు జ్ఞాని
యీసభనొకండు గలఁడె! నీయిష్టమింక, కురుకులమడంగ జూదంబు జరుపు నాఁడె.

నీకొమరుండు దుశ్శాసనుండు ద్రౌపదిన్ బలాత్కరించి చీర లొల్చుచున్నాఁడు అందులకు సుయోధనాధులు సంతసించుచున్నారు.

దుశ్శా॥ (ప్రవేశించి తనలో) అక్కటా! విప్పి విప్పి విసు వెత్తినది. చీరలరాసులు పర్వతప్రాయమ్ములుగా నైనవి! ఇఁక నేమి చేయుదును? (చూచి) మరల నెందులకో యీటక్కులాఁడి యిట వచ్చుచున్నది.

ద్రౌప॥ (ప్రవేశించి దుఃఖముతో) అక్కటా! అట్టిద్రుపదమహారాజునకుఁ బట్టినై పరాక్రమైకధనులగు సోదరులకుఁ దోడఁబుట్టువునై, విపత్తుహర్యక్షు లగుపాండవులకు ధర్మపత్నినై యే నిట్లుపరిభవం బందుచుండం జూచి సభ్యులందఱు మిన్నకుండెదరు గా! ఇది యేమి న్యాయము? పోనిండు నేను వీరికి దాసి నేమో తెల్పుఁడు? దాసినే యనుకొందు. అయినచో నిట్టి పరాభవ మొందఁదగినయకార్య మేమి యొనర్చితిని?

భీష్ము॥ (విచారముతో) అమ్మా! ద్రుపదరాజనందని!

ఉ॥ చచ్చినవానిపోల్కెఁ బెలుచన్ గలు ద్రావినవానిమాడ్కి నీ
నిచ్చట నుంటి నీశ్వశురుఁ డేమనుకొంటివొ? నాలిముచ్చ బల్
కుచ్చితుఁ, డెందు కీవు మముఁ గోరెదు? ధర్మము సెప్పమంచు నా
ద్యచ్చరితుండు ధర్మజుఁడు దా నిది సెప్పవలెన్ దలోదరీ.

నీ కేమియుం గొదవ రానేరదు. ఇక్కురుకుల నాశనమ్మునకై యీదురోదరం బేర్పడినది.

కర్ణ॥ (ఎకసక్కెముగా)

తే.గీ॥ తరుణి! యుష్మద్వినోదచందమున నిడుమ, లొందవల సెను బతులిందఱుంటఁ జేసి
ఏమి సార్థక్య మందఱుహీనులుండి, తగినకూరునొండొక్కరుఁ దగులుకొనుము.

దుర్యో॥ (విలాసముగాఁ జూచి తనతొడఁ జూపించును.)

భీము॥ (మండిపడి)

ఉ॥ తొడఁ జూపించెదురా దురాత్మ? తులువా? ద్రోహీ ...? జడా?
వెడఁగుంబోక లడపంగాఁగలఁడులే భీముండు, కామానలం
బుడిపింతున్ విను మోరి పాపి? గదచే నూరుద్వయంబున్ బొడిం
బొడిగాఁ జేసినయప్పు డేడ్చెదవులే పోల్పెది బల్ పేదవై.

భీష్ము॥ కుమారా! యిది సమయము గాదు శాంతింపుము.

అర్జు॥ అన్నయ్యా! శాంతింపుము (అనిగట్టిగాఁ బట్టుకొనును.)

ద్రోణు॥ కుమారా! పవమాననందన!

క॥ కురుకులము నశించుటకై, దురూహలు జనించె నిట్లు, దోర్బలమునకుం
దతిగాదు ధర్మనందను, మరియాద న్నిలుపుమయ్య మముఁ గనికరమున్

ధృత॥ (తనలో) అక్కటా! నాకొమరు లెంత దుర్మతులైరి? సుహృద్ద్యూత మెంతవఱకువచ్చినది? ఇఁక నేనెట్టు లీయుపద్రవము వారింతును? (యోచించి) ఇట్లగుఁగాక. (ప్రకాశము) నాయనా! సుయోధనా! ఏమి నీయాగడము?

ఉ॥ ఏఁడులు హెచ్చినకొలఁది నేవపుబుద్ధులు నీకు హెచ్చె నా
నాఁడె నశింపఁజేసెదవె? నాకులశీలము లెల్ల, నుంత నా
మోడక ద్రోవదిన్ సతి నయోనిజ నింత యనాదరింతె? యీ
కూడనిచెయ్వు లెట్టు లొడఁగూడెనురా? చనురా? దురంతముల్.

క॥ కడుయోగ్యులైన పాండవు, లిడుమలపాలైరి నీవు హేతువుగ, నిఁకే
నుడుగుము దుండగపున్నడ, వడి, పచ్చనికొంప మాపఁ బాడియె? పుత్రా!

(అని పాంచాలి దిక్కు) అమ్మా! ద్రుపదరాజనందని!

క॥ ఎఱిఁగియు నెఱుఁగనితులువల, దురాత్ములను దుండగులను ద్రోహుల మమ్మున్
భరియింపుమమ్మ నాసుతు, తిరస్కృతిన్ మఱవుమమ్మ తేకువ కలిమిన్.

ఈతప్పునకై నీకయ్యది యిష్టం బయ్యదియ వేఁడికొనుము? ఇచ్చుటకు సంసిద్ధుఁడనై యున్నాఁడను.

ద్రౌప॥ అట్లు వర మొసంగెద వేని ధర్మపుత్రుని దాస్యమ్మువలన విముక్తుం జేయుము. దానిచే నయ్యనఘుకొమరుం డగు ప్రతివింధ్యునిఁ గురుకుమారులు దాసపుత్రుండని యాక్షేపింపకుందురు.

ధృత॥ ఇచ్చితిని. మఱియొండు గోరికొనుము?

ద్రౌప॥ ధర్మనందనుతమ్ములు తమతమ శస్త్రాదిసాధనమ్ములతో దాస్యమువలన విము
క్తులగునట్లొనరింపుము.

ధృత॥ ఇచ్చితిని, మఱియొండు గోరుము.

ద్రౌప॥ ఇంతకన్న క్షత్రియసతికి నధికారము లేదుగదా!

ధృత॥ అమ్మా! నీయోరిమికి సంతసించితిని. నీవుకోరకున్నను నేనే యిచ్చుచున్నాను.
కైకొనుము?

తే॥ గీ॥ ద్యూతమున నేఁడు ధర్మజుండోటువడిన, యెల్లరాజ్యమ్ము నొక్కింతయేనిమిగుల
కుండ నీకిచ్చితిని మోదమొందుమమ్మ, దుస్సలయొకండునీవొండె? ద్రుపదపుత్త్రి!

శకు॥ (జనాంతికము) కుమారా!

తే॥ గీ॥ ఎంతకష్టించి తెచ్చిన నేమిఫలము? వమ్ముచేసె మనపరిశ్రమమ్ము రాజు
కోరకుండఁగ నేయిచ్చెనూరకీతఁ, డొకఁడుగణియింపగుణియించునొక్కఁడకట!

దుర్యో॥ (జనాంతికము) అవును ఈవృద్ధులమూలమున మనప్రయత్నమ్ము లన్నియు
నిట్లనే యగుచున్నవి. (యోజించి) ఎవ రొప్పుకొన్నను ఇందులకు దురభి
మానగ్రస్తుండగు భీమసేనుండుమాత్ర మొప్పికొనఁడు.

దుశ్శా॥ అవును నీవనినట్లే కాని యొక వేళ నాతఁడును నొప్పుకొన్నచో నుపాయమేమి?

శకు॥ ఉపాయమున కేమున్నది? తిరిగియు జూదమని పిలిచిన ధర్మజుఁడు వెనుదీయు
వాఁడు కాఁడు. ఆయ్యెడ నింకొకయుక్తి పన్నుదము.

ఉ॥ ఓడినవారు కానలన యుండవలెన్ బదిరెండునేఁడు, లో
కేఁడతిగూఢవర్తనమెయిన్ జరియింపఁగ నొప్ప నయ్యెడన్
జాడ[blot]ఱింగ వచ్చినఁ బునర్వనవాసము గూఢవాసమున్
బాడికిఁ దప్పకుండ సలుపన్ వలె నియ్యది పంద మియ్యెడన్
అనియేర్పఱచి యోటుపఱచి యడవులకుఁ బంపుదము.

కర్ణు॥ ఇది కడుఁ జక్కని యుపాయమే కాని నన్నడిగితిరా?

ఉ॥ పోరిజయించి రాజ్యమును బొందుద మయ్యది కీర్తి నిచ్చుఁ బెం
పారును ద్యూతదేజము, సమస్తజగమ్మును మెచ్చు నెవ్వరు
న్నోరు మెదల్పలేరు శమనుండెదురైన నదల్చి గెల్తు ని
వ్వాఁడొక లెక్కయొక్కొ? విలువట్టుట కేమిఫలమ్ము? భూవరా?

శకు॥ నీవు చెప్పినదే తుట్టతుద కాచరింపఁదగినయది కాని, ప్రప్రథమముననే తగినదికాదు.
మనమిప్పుడియ్యెడనుండి యీసంగతులు వింటిమేని వృద్ధరాజుకృత్యమ్మునకు సమ్మ
తించినవారమగుదుము. కావునఁ బోవుదము, పదుండు. (అని దుష్టచతుష్టయము
ను వికర్ణుఁడును నిష్క్రమింతురు.)

ధృత॥ తండ్రీ! ధర్మనందన!

క॥ నీవు కడు మంచివాఁడవు, కావలునై నాకొమరులు కావించుపరీ
భావము నైఁపుము రాజ్యము, ద్రోవది కిచ్చినవరమ్ము తోవన్ గొనుమీ.

క॥ మోరకులతప్పు లన్నియుఁ, ధీరులు సయిరింపవలయుఁ దెలియదు తన, కె
వ్వారలు సెప్పిన వినఁడు కు,మారుఁడు నాకెల్లగతుల మారకుఁ డయ్యెన్.

ఏమి సేయుదును? నీవు నాయందుఁ గడుభక్తుండవు నీ కెగ్గుగలిగెఁ గదా! యని
విచారించుచుంటి నన్నుం జూచి నాకొమరులయెడఁ బగ దిగఁద్రావి యథాపూర్వ
మ్ముగ నింద్రప్రస్థపురమ్మునకున్ జని రాజ్యంబేలికొనుము.

ధర్మ॥ జనకునాజ్ఞ శిరసావహించుచున్నాఁడను.

భీము॥ (కోపముతో)

మ॥ కొలవిం గాల్చుచు నీరమున్ జిలుకునీక్రూరాత్ము వాఙ్నిపుణీ
బరిభావంబు దలంపకే శిరము నూపం జెల్లునే? దీనసం
బరముంగగ్గెనె? యింతదీనదశయే? భార్యాకృపాసంభృత
స్థిరనేలించునె? భీమసేనుఁడకటా! సిగ్గేది ధర్మాత్మజున్.

ఉ॥ ఉత్తమమధ్యమాధమము లొక్కటికొక్కటి తీసిపోవు నీ
విత్తములందొకండు తనవృత్తికిఁ గైకొనఁ జెల్లుఁగాక స్త్రీ
విత్తముసత్తముండును వివేకియు నొయ్యమనందనుండు దా
నత్తికి నత్తునంత యధమాధముఁడే? మృతులైరె? సోదరుల్.

అర్జు॥ అన్నా! ప్రికృత మీసూచన యెందుకు? భార్యకృపచేత నని యేలయనుకోవ
లెను? ఆర్యకృపచేత నని యనుకొందము. భవితవ్య మెట్లుజరుగునో అట్లే జరు
గును. పోవుదముపదుండు (పాండవులుసతీసమేతముగా నిష్క్రమింతురు.)

ద్రోణు॥ రాజా! తుదకు మంచిపని చేసితివి ఈకారణమ్మున నీకులగ్గు గలుగుఁగాక.

(తెరలో) దుర్యోధనమహారాజుగారు తండ్రిగారితో నేదియో యోజించు
టకు వచ్చుచున్నారు. కావున సభ్యులందఱును జనుఁడు.

(ద్రోణభీష్మాదులు నిష్క్రమింతురు.)

దుర్యో॥ (ప్రవేశించి) తండ్రీ!

క॥ నీ కేమి వెట్టి యెత్తెనె?, యాకోడలియందుఁ బ్రేమ మంతగ్గలమే?
యే కారణమున రాజ్యం, బాకులటకు ధార వోసి తకటా! చెప్పుమా.

ధృత॥ (తనలో) అప్పుడే పోయి యెవరో యీసంగతి వీనికిఁ జెప్పినారే (ప్రకాశము) నాయనా! ఈయమకున్న నాభీముని ముందు మనకు బ్రతుక వశమటోయీ!

దుర్యో॥ మంచిది అభీమున కిప్పుడు మాత్రము మంచివార మైతిమా? ఏకారణముననో చిన్నప్పటినుండి మేము పరస్పరవైరులము అదిగాక.

ఆ॥ వె॥ కొఱవి వెట్టి నెత్తి గోకికొన్నవిధానఁ, బాము నింట నుంచుపగిదిఁ బాండు
పుత్రికులను బరమశత్రుల రాజ్యమ్ము, నందయుంచు టెట్లు? లక్ష్యమకట!

ధృత॥ (తనలో) వీఁడెట్లును వృద్ధినొందువాఁడు కాఁడు. నే నేమి సేతును? (ప్రకాశము) అప్పటికి నాకుఁ దోఁచినచందమున వృద్ధసమ్మత మగుగతి నట్లు చేసితిని ఈమాటకు నే నన్యథా సంచరింప వీలులేదు. పయిననీయిష్టము.

దుర్యో॥ అట్లయినచో వారల నింకనొకపరి జూదంబాడుటకుఁ గాఁబిలిపింపుము.

ధృత॥ (తనలో) అక్కటా! యేమి చేయుదును? (ప్రకాశము) తిరిగియుఁ బాంచాలిని బరిభవింపవలయు ననియేనా?

ఉ॥ అన్నకు నోడి భీముఁడును నర్జునుఁడుం గవలుం సతీమణిం
బన్నము సేయునప్పు మిముఁబందల నొప్పరికించి రింక వాం
ఛ్రదన్నను గిన్నునుం దలఁప శాంగ్రహవృత్తి మెయిం గడంగి మీ
యున్నతి రూపుమాపుదు రహో! యిపు డేటికి జూద? మాత్మజా

దుర్యో॥ చేసినపనియే చేయుటకు నేనంత వెట్టివాఁడ ననుకొంటివా యేమి?

క॥ ధనసంబంధమ్మును స్త్రీ, జనసంబంధమ్ము రాజ్యసంబంధము లే
కనివార్య మైనవేఱొక, పనిపణముగఁ జేసి యందువర్తింతు మొగిన్

ధృత॥ అట్లయినచో మీతల్లితో యోజించి పిలిపింతును ఇప్పటి కీవిచారము కట్టిపెట్టుము. (అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం
బగు పాండవప్రవాసమ్మునందుఁ
జతుర్థాంకము

పాండవప్రవాసము

పంచమాంకము

(అంత నొకదాసి ప్రవేశించును.)

దాసి॥ (తనలో) నాయొడయురాలగు నూర్వశి యర్జునువిడిది కరిగి యతం డేమి యొనర్చుచున్నాఁడో చూచి రమ్మనియెఁ గావున నరసిపోయెద. (పరిక్రమించి ఆకాశముచూచి) అప్పుడే భగవంతుఁడగు చంద్రుఁ డుదయించినాఁడు. ఇఁక నాలస్యమొనరింపఁదగదు. (పరిక్రమించి చూచి) అదుగో నర్జునుని యనుచరు లటు పోవుచున్నారు. వారలవలనఁ దెలిసికొన్నపిదప నాపెం దీసికొని వచ్చెద. (నిష్క్రమించును) (ప్రవేశకము) (అంత నూర్వశి చెలికత్తెతోఁ బ్రవేశించును)

ఊర్వ॥ (తనలో) మనోరథము నెఱవేఱెడినా? నెఱవేఱుటకేమి? ఇందులకు నొకసూచన కన్పట్టుచున్నది. ఏమన ఇంద్రుండు తనకుఁ దానయై "చెలీ! నీవీరాతిరి నాకొమరుకేళీగృహమ్మున కరుగు" మని యాజ్ఞాపించెను గదా? (సంతోషముతో) చిరకాలానురక్త నగునాకిది యెంత యనుకూలమైనయాజ్ఞ? (ప్రకాశము) చెలీ? ఇఁక నెంతదూరము పోవలయును?

చెలి॥ అదుగో నయ్యదియే మాడుగు.

ఊర్వ॥ అట్లయిన నేనియ్యెడ ద్వారమ్మున నే యుండెదను, గాని నీవరిగి నారాకం జెప్పుము.

చెలి॥ అట్లనే యొనరించుచున్నాను. (భవనములోఁ బ్రవేశించుట నభినయించి) అదుగో ఆయెడ శయ్యామాత్రసహాయుండై యర్జునుఁ డున్నవాఁడు పోయి విన్నవించెద. (అంత యథోక్తముగా నర్జునుఁడు ప్రవేశించును.)

అర్జు॥ (తనలో)

క॥ అన్నలు దమ్ములు సతియును, నున్నారువనమ్మునందు నొకఁడనరై యే
నిన్నాక మందు సుఖినై, యున్నఫలం బేమి? యెప్పుడో? యేగు టింకన్

రేపటఁ దండ్రితోఁ జెప్పి యొప్పించి యాజ్ఞఁగొని వేగమ యన్నలఁ జూడఁ బోవలయు.

చెలి॥ (సమీపించి) మహారాజా! జయము, జయము. ఊర్వశి యింద్రప్రేరితయై వచ్చి ద్వారంబున నిల్చి యున్నయది.

అర్జు॥ (తనలో) ఏమి? ఇట్టిసమయమ్మున నెందుకు రావలయును! అందులోఁ దండ్రిప్రేరణకూడ నెందు కుండవలెను? (ప్రకాశము) ప్రవేశపెట్టుము.

చెలి॥ చిత్తము. (అనిపరిక్రమించి) అమ్మా! సెలవైనది.

ఊర్వ॥ నీవరిగి మరల వేఁకువజామునకు రమ్ము.

చెలి॥ (నిష్క్రమించును)

ఊర్వ॥ (ప్రవేశించుట నటించును) ఔరా! ఇతని నింతకు మున్నింద్ర సింహాసనంబునఁ జూచినప్పటికన్న నిప్పుడెక్కుడు సొబగు గన్పట్టుచున్నదే? (యోజించి) కాదు కాదు. ఇది రాత్రిసమయము గదా! ఈప్రభావము దానిదియై యుండునా! అదియును గాదు. స్వతోరమణీయములగు వస్తువులు క్రమక్రమముగా నాసగొల్పుట సహజమైయున్నది.

అర్జు॥ (శయ్యడిగి చేతులుజోడించి)

క॥ కొమరునిపై దయకలిమిని, నమరాధిపుఁడనుపఁ జూడ నరుదెంచితె? యో
యమ? సంతోషమ్మయ్యెను, శ్రమయేమిటికి? కేనయటకుఁ జనుదేరనొకో?

ఊర్వ॥ (తనలో) ఆహా! యేమి యీవినయము? కాని యిం దీతఁ డేలొక్కో నాపై మాతృభక్తిం గనఁజేయుచున్నట్టు లున్నాఁడు? (యోజించి) కాదు కాదు. తనకు దేవతలయందుఁ గలగౌరవాతిశయముచే నిట్టులాడి యుండనోపును. (సంశయముతో) కొమరునిపై ననుగ్రహ మనఁగా నేమో? ఇటశ్లేష పొడకట్టుచున్నది. యౌవనవంతుఁడ నైననాయందలి ప్రేమచే వచ్చితివా? యని యతని యాశయమై యుండును. (తలపంకించి) అట్లేయైనచో ఓయమ అని యేలసంబోధించును? (యోజించి) సంబోధింపకేమి! యిది గౌరవార్థము కావచ్చును. ఐనను వావివరుసలతో వేశ్యలకేమియవసరము? ఇతఁడు నన్ను ధ్రువముగాఁ గామించియేయున్నాఁడు. లేనిచో నిట్టిసమయమున నొంటరిగా నున్న తనయొద్దకు వచ్చుటకేలయంగీకరించును? ఇదిగాక "నేనే నీగృహమ్మునకు రాఁదలఁచియున్నాఁడ" నని యెందుకుఁ జెప్పవలయును? అయినను గొంచెము మాటలాడినపిదపఁ గాని నిశ్చయము కలుగదు. (ప్రకాశము) కుమారా! (నాలుక కరచుకొని తనలో) అక్కటా! నేనుగూడ సంధిగ్ధార్థముగనే సంబోధించితినే! (ధైర్యముతో) కానిమ్ము అతఁడు మూర్ఖుఁడా యేమి? యీశబ్దము యౌవనవంతునే న్యాయముగా బోధించునని తెలియకపోఁడు (ప్రకాశము) కుమారా!

తే॥ గీ॥ వ్యాసుఁ డిచ్చినమంత్రమ్ము పఠన చేసి, యమ్మహాదేవు నారాధన మ్మొనర్చి
పాశుపతమును గైకొని స్వర్గలోక, మరుగుదెంచుటచే ధన్యురాల నైతి.

అర్జు॥ (వినయముగా)

తే॥ గీ॥ జన్మములుచేసి తపములుసల్పిగాని, పొందఁగారానియీలోకమునకుఁదండ్రి
యనుమతిఁ జేసివచ్చితివనక యిట్లు, తారుమారుగఁబల్కు టెంతయునువింత

ఊర్వ॥ రాజాగ్రణీ! నాయభిప్రాయ మిది.

క॥ స్మరసుందరుండవై ని, ర్జరనాథునికన్న మేటిశౌర్యమ్మున నా
కరమగు నీపరిచయముం, బొరసినలోకమ్ము స్వర్గమునకధికంబౌ.

ఉ॥ కావలు లైనకౌరవులకారణమై వనవాస మబ్బె మీ
కేవురకుఁ సతీమణికి, నియ్యది మీకతి కష్టమైననుఁ
భావుకమయ్యె మాకుఁ, గనుపండువుగా నినుఁ జూచుభాగ్య మా
యీవగఁ గాక కల్గునె? మహేంద్రుఁడు మేమును నీకు లక్ష్యమే.

అర్జు॥ (తనలో) ఈపెవాగ్వైఖరిం జూడ నేదోవిధమునఁ బొడకట్టుచున్నది. ఇంతకు నియ్యెడకు రాగత మేమైయుండునో? (యోజించి) చూచుటకేయైన నిసివేళ నేలరావలయును? ఇదితగదనిచెప్పి యవ్వలకుం బంపుదునా? (సంశయించి) తగదని చెప్పుట కిప్పటి కీమె చేసినయకృత్య మేమున్నది? ఇట్లగుఁగాక. (ప్రకాశము.)

తే॥ గీ॥ ప్రొద్దు వోవుచు నున్నది పురుషులెవరు, వెంట లేకుండ వచ్చితివొంటి నింటి
కరుగఁగావలెఁ గాఁబోలుఁ దరుణిగూడ, నింతవఱకును రాదునీవిపుడ చనుము.

ఊర్వ॥ (తనలో) ఇతని గాంభీర్యము కడుశ్లాఘనీయము. వలచినచో నిట్టివానినే వలవవలయును. (లేని కోపముతో)

ఉ॥ వచ్చినకార్యమే మనవు భావమొకింతయుఁ దేలనీవు నా
కచ్చెరు వయ్యెఁ బూరుషుల కక్కట! యింతటిధైర్య ముండునే!
మెచ్చఁగవచ్చు నిన్ను, వినుమీ వచియించెద నాకు నేనయై
నచ్చిమనంబు నీకడకు నన్నిటఁ దెచ్చె నిఁకేడ కేగెదౌ.

తే॥ గీ॥ నారదాదులవలన నీనామరూప, ములను విని విని దర్శనమ్మునకు రాఁగఁ
నెడరు వేచుచునుండ నదృష్టమిట్లు తనకుఁదానయి పండె నుదారచరిత

అర్జు॥ (తనలో) ఓహో! యీమె తుదకుఁ దనభావము స్పష్టపఱచినది. కాదు కాదు. మొదటినుండియుఁ బ్రతిపదమునను సత్కావికవితారచనం బోలె నేదోయొకవిధమునఁ బ్రకృతము సూచించుచునే యున్నది. ఇంద్రునకు నుంపుడుకత్తె యగుటచే నీపె నాకుఁ బరమపూజ్యురాలును దల్లివంటిదియును కావున నిందుల కంగీకరించుట యిహపరలోక దూష్యము. (ప్రకాశము)

చ॥ తెలిసె భవన్మనోరథము దేవవిలాసిని? నీకు నేతయా
నలఘుఁడు నాకుఁ దండ్రి యగునప్పుడు తల్లివినీవుకావె? యి
ప్పలుకులు విన్న నెవ్వరును బాపమటంచును రోయరొక్కొ? నీ
తలఁ పసమంజసం బగుఁగదా? పగదానవె? లేకయుండినన్

ఇదిగాక మావంశజుం డగుపురూరవునకు నీవు కొంతకాలమ్ము భార్యవని విందు. దానంజేసి నాకుఁ బరమపూజ్యురాల వగునవ్వవు గాఁగలవు. కావున నాయెడ నాగ్రహింపక యీతలఁపుడిగి నన్ననుగ్రహింపుము

ఊర్వ॥ (తనలో) ఓహో! మొదటనే యీతఁడిట్టియభిప్రాయమును సూచించినాఁడు. నేనే పొరఁబడితిని. కానిమ్ము ఈయంశమున కుత్తరమే చెప్పలేకపోదునా? (ప్రకాశము) రసికవరా! ఈమాత్రి మెఱుఁగకయే నేను నిన్నుఁగామించితి ననుకొంటివా?

తే॥ గీ॥ భూమిలోకపుమాజాతిభామినులకె, వావివరుసలతో ననావశ్యకంబు
స్వర్గముననున్న మాకివి సాగుటెట్లు? పల్లెనేలేని కట్టెట్లు? పట్టణముల.

ఇదియిట్లుంచుము రణసింహాతులకు స్వర్గంబు నియతమని నీవెఱుఁగనిది కాదుకదా!

మ॥ ధృతరాష్ట్రాత్మజు లొక్కనూర్గురు భవత్తేజోనలంబందు నా
హుతి గాఁబోదురు నేఁటరేపఁట, సమాయోగంబు మాతోడ నా
శతముల్ గాంచకయున్నె? వారితనుజుల్ సంబంధ మామీఁదఁటన్
బ్రతిషేధింతురె? నేఁడె పుట్టినదొకో? స్వర్గంబు రాజోత్తమా!

అర్జు॥ పితృప్రేయసీ! నీవు వచించిన సమాధాన మియ్యెడల సరిపడదు.

క॥ దేహాంతరమ్మునం దీ, యూహలు జనియింపకుండు టొప్పును నొకటే
దేహమ్మున నీకృత్యం, బాహా! యంగీకరించునా? యెవఁడేనిన్

ఊర్వ॥ (సంతోషముతో) త్రోవలోనికివచ్చితివి

తే॥ గీ॥ అన్నదమ్ముల రగుమీకు నైదుగురికి, ద్రోవదియొకర్తెకద? భార్య, యీవివేకమచట నేమాయె? జ్యేష్ఠునిల్లాలు కాక, తండ్రియుంపుడుకత్తెయే తల్లియగునె?
"పితృసమోజ్యేష్ఠ" యనుట నీకు నేను జెప్పవలయునా?

అర్జు॥ (తనలో) ఈప్రశ్నమ్మునకుఁ దగినసమాధానమే లేదు. అయిన నిట్లగుఁగాక. (ప్రకాశము) అయ్యది మాతృశాసనమ్మునను గృష్ణద్వైపాయనుని యనుమతమ్మునను బూర్వజన్మసంస్కార విశేషవశమ్మునను శిష్టసమ్మతం బయ్యె దాని నుదాహరణంబుగఁ గైకొని మనమే కాదిఁక నెవ్వరును బ్రవర్తింపరు. ప్రవర్తింపను గూడదు.

ఊర్వ॥ (సంతోషముతో) మరలఁ ద్రోవలోనికే వచ్చితివి. ఇయ్యది పితృశాసనము నీతండ్రియాజ్ఞ లేనిచో నా కెంతయనురాగ మున్నను నింతధారాళముగ నేను రాఁగలుగుదునా? ఇఁక నీ కేమిసందియము?

అర్జు॥ (తనలో) ఎక్కడి కక్కడికి నేదో యొకదురుద్ధర మగుయుక్తి చెప్పుచున్నది. వేశ్య లనఁ జతురిమకుఁ బుట్టినిండ్లు కదా!

క॥ పరదేశము లరయుట ధీ, వరమైత్రియు రాజసభలవర్తించుట శా
స్త్రరసము లెఱుఁగుట వేశ్యా, పరిచితి యనునైదు గల్గువాఁడు చతురుఁడౌ.

అని చాతుర్యసంపాదనసామగ్రిలో వీరలపరిచయమునుగూడఁ బెద్దలు పరిగణించి యున్నారు అందులో దేవవేశ్య ఈమె కెవ రుత్తరము చెప్పఁగలరు ఎట్లైని యీవిషయమ్మునుండిమాత్రము తప్పించుకోవలెను. (ప్రకాశము)

ఆ॥ వె॥ తండ్రియాజ్ఞగనుకఁ దప్పదు నీ కంటి, వింద్రుఁ డిట్టియాజ్ఞ యిడెనె యనుము
అమరవరులదైనయాచారమును బట్టి, యేను మానవుండ నెట్లు నడతు?

ఊర్వ॥ ఇంద్రనందనా! నీవు మానవుఁడవని నీలో నీ వనుకొనవలసినదే కాని యొరులు విశ్వసింపరు. మానవమాత్రుఁడవు కావనుటకుఁ బ్రమాణంబింద్రనందనుఁడ వగుట యొక్కటియే కాదు.

సీ॥ అంగారపర్ణుని నవలీలమై జయింపఁగ నేర్చుటెట్టులో? మనుజుఁడొకఁడు
అమరేంద్రునిర్జించి యగ్నిచే ఖాండవంబేర్పింప నేర్చునే? యితరుఁడేని,
మాయాకిరాతు నుమానాథు నిర్జింపఁ దర మెట్టులగు? నొక్కనరవరునకు
మేనితో స్వర్గంబు రానేర్చునే? యెట్టిఘనతపశ్శాల యామనుజుఁడేని.

గీ॥ ఇంక నెన్నేనియునుగలవీవునరుఁడ, వించుకయుఁగావనుచుఁ దెల్పు హేతువులు, న
రుండనెడిపేరు నీకు నొక్కండు మాత్ర, మున్న దది నేతిబీరకా యన్నపగిది.

లేదా? అయ్యది నీవు పూర్వజన్మమ్మున నరనారాయణులలో నరుండవగుటం జేసి కలిగిన పేరు కావచ్చును. ఆనరనారాయణులు దేవతలకన్నఁగడునధికులు. నన్ను ఆ నారాయణముని యేకదా? తనయూరువునుండి సఖీసమేతముగ నిచ్ఛామాత్రమ్మున సృష్టించె. దానంజేసి యే? యేనూర్వసినైతి. ఆయాయీ హేతువులఁ బట్టి నిర్జరులలోనివాఁడవే యగుటచే స్వర్గలోకాచారములం బట్టి చరించుట కేయభ్యంతరమును నుండదు. కావున నొండువిచారంబు దక్కి నన్నుమన్నింపుము. మదనుండు కాలహరణమ్మునకు నోర్చువాఁడుకాఁడని పరేంగితజ్ఞులకు వేఱే చెప్పవలయునా?

అర్జు॥ (తనలో) ఓహో! తుదకు సుతిమించుచున్నది (యోజించి) కాని యీమెయే నాకొకయుక్తికిఁద్రోవచూపినది. దానిచే నిరుత్తర యగుఁగాక (ప్రకాశము.) జనకమనోహారిణీ!

మ॥ నరనారాయణు లన్నదమ్ములె కదా? నారాయణోరూద్భవన్
దరుణి న్నిన్నుఁగూఁతు రంచెఱిఁగియున్ ధర్మంబువోనాడి ముం
దరయన్ జాలకకైకొనన్నఁగడె? కంసారాతి నీతండ్రి, ము
ష్కరుఁడీతండని గేలి సేయరె? ప్రజల్, కామాంధతల్ గూడునే?

ఊర్వ॥ (నవ్వుచు) ఇందులకా? నీవు జంకుచుంటివి. కృష్ణుఁడుతనచర్యలు నిర్దుష్టములైనప్పుడు కదా? నిన్ననవ్వవలయు. అతఁడు నాకుఁ దండ్రియే కాని అయినను బ్రసంగవశమునఁ జెప్పవలసివచ్చినది.

తే॥ గీ॥ గొల్లయిల్లాండ్రకెల్లను గుత్తకాఁడు, దేవకీనందనుం, డందు వానివరుస
లిట్లు వెదకిన సరిపడు నెట్లు? లింత, యేల? రాధకు నతనికి నేమివావి!

అది యట్లుండ నిమ్ము. అనేకములుగా వావు లున్నప్పుడందులోఁ బ్రకృత మను కూలించువావి చూచుకొనవలెను. ఒకతల్లివావి గాని చెల్లెలివావి గాని వచ్చినచోఁ బరిత్యజింతురు గాని మీమానవులైన నిట్టియెడ నిషేధింపరు ప్రకృతము నీవుచూపినకూఁతువావి బొత్తిగాఁ దప్పు లేదు "కూఁతువావి కూర్చవచ్చు" నని కదా? పెద్దలందురు. ఇవియన్నియు నిట్లుంచుము.

మ॥ నరనారాయణు లన్నదమ్ములె కదా? నారాయణుం డింద్రు సో,
దరుఁడౌటీవు నెఱింగినట్టిదె మదిన్ దర్కింపు మేమాదు? నీ
వరుస, న్మద్దుమఱంది వైతివి సుమీ? వావుల్ విచారింప కా
దరమున్ జూపుము కౌఁగిలింపుము మరున్ దండింపు మొండేటికిన్

(అని బలాత్కారముగాఁ గౌఁగిలింపఁ బోవును.)

అర్జు॥ (తొలఁగిచని కోపముతో)

ఆ॥ వె॥ ఈవు దేవవేశ్య వెంతయు జాణవు, నీకు నుత్తరంబు నేను జెప్ప
జాలువాఁడనే? విచారంబు దక్కుము, చనుము నిన్ను నేను సమ్మతింప.

ఊర్వ॥ (కోపముతోఁ దనలో) అకటా! యీతండు వృథాగా నన్న వమానించినాఁడే!

ఉ॥ తా నయి కోరుటన్నఁ గడుఁ దప్పిదమాఁ గద! వారకాంత, కం
దేనియు నద్దియున్ గలిగనేని "సెబా" సనిపించుకొన్న మే
లా నది యట్లుగాక యిటులైనను వేఱేలఁ జెప్ప నున్నదే?
లేనిది లేకయుండ సరిలేమలు నవ్వుటయున్ దటస్థమా॥

ఇంతయవమానము నేనెట్లు నైరింతును? (ప్రకాశము కోపముతో) ఏమి! నన్నవమానించెదవుగా? ఇదుగో దీనికిం దగిన ఫల మనుభవింపుము.

తే॥ గీ॥ ఏను నిజముగ నినువరియింతునేని, ఇదియు శాస్త్రవిరుద్ధమై పొదలదేని
సురపతియునిట సమ్మతిచూపెనేని, శాపమిదిగో గొనుము నపుంసకుఁడవగుము.

(అని దిగ్గున లేచిపోవును.)

అర్జు॥ (తనలో)

ఆ॥ వె॥ శాప మిచ్చుఁగాక చనుఁగాక యింద్రుని, తోడఁ జెప్పుఁగాక తోయజాక్షి
యతఁడు నన్ను శిక్షయైనఁ జేయును గాక, యిట్టికాని వలపులెట్లుకగును?

సర్వసమర్థులగు దేవతలెట్లు వర్తించినను వర్తింతురు. నరులకది యెట్లు చెల్లును?

(అంత నింద్రుఁడు ప్రవేశించును.)

ఇంద్రు॥ (కౌఁగిలించికొని) తండ్రీ! నీయింద్రియజయమ్మునకు మెచ్చితిని. ఊర్వశి యొసఁగిన శాపంబు నీకు నజ్ఞాతవాసమ్మున నొకవత్సరం బుపకారమై పరిణమించుఁగాక.

అర్జు॥ (ఆశ్చర్యముతో) తండ్రీ! నీ కీసంగతి యప్పుడే యెట్లు తెలిసినది?

ఇంద్రు॥ నే నియ్యెడనే గూఢముగానుండి మీయిరువుర సంభాషణమ్ములను వినుచున్నవాఁడ. నీయంతవానిని నేను మునుపెందేని జూడలేదు. నీయట్టిజితేంద్రియునకు సాధింపరాని పని యుండదు. కావున,

క॥ ఘోరుల నివాతకవచుల, దారుణసంగ్రామమున విదారింపుము నీ
కారణమున దేవతలకు, భూరిసుఖమ్ములు లభించు పుత్రక? యింకన్

అదె ప్రభాతంబగుచున్నది. ప్రాగ్దిశాంగనాముఖ సరోజాగ్నిశిఖ విశేషకంబుపగిది భాస్కరుఁ డుదయించుచున్నాఁడు. మనమియ్యెడ సురనదికిం జని యయ్యెడఁ గృతస్నానులము కావలయు. పదఁపడి నీకు మఱికొన్ని యస్త్రమ్ము లుపదేశింప నవసరమై యున్నది

అర్జు॥ (వినయముగా)

తే॥ గీ॥ తండ్రి! నీయాజ్ఞ కన్యథా దలఁచునన్ను, నించుక క్షమించి దయ సెలవిచ్చి పంపు
మన్న నారాక గోరుచు ననుపదంబు, చింతగొనుచుండు నే నటఁ జేరవలయు

ఇంద్రు॥ (ధ్యానించుట నటించి) తండ్రీ!

క॥ నీయన్నయు నీతమ్ములు, తోయజపత్రాక్షి? ద్రుపదదుహితయు మీకుఁ
శ్రేయస్కరుండు ధౌమ్యుఁడు, నీయెల్లరు కుశలు లింత యెఱుఁగఁగనయ్యెన్

మఱియు నీది వ్యాస్త్రలాభంబు వ్యాసునివలన విని ధృతరాష్ట్రాదులు మిక్కిలి గ నసూయాగ్రస్తులై వందురుచున్నవారు. నేఁటరేపఁట నీ సేమంబు రోమశునివశంబున నీయన్నకడ కంపుదుము. అమ్మహాముని ప్రేరణమ్మున నీయన్న శ్రేయస్కామియై తీర్థయాత్రింబొనరించి పదంపడి గంధమాదనంబున సతియును దానును దమ్ములును నీరాకకై రోమశునాదేశమ్మున వేచియుందురు. ఆయ్యెడ నీవు వారలఁ గలసికొందువుగాక. ఇప్పటికీయుద్యమంబుడుగుము. నావెంట రమ్ము, (అనినిష్క్రమింతురు)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితంబగు పాండవప్రవాసమ్మునందుఁ
బంచమాంకము

పే	పం	త	ఒ
31	17	దూత్య	ద్యూత
48	26	మొదల్ప	మెదల్ప
52	23	ఇవిగాక	ఇదిగాక
53	14	రాగత	రాఁగత

పాండవప్రవాసము

షష్ఠాంకము

(అంత ధౌమ్యులు ప్రవేశించును.)

ధౌమ్య॥ (తనలో) వేటకుఁ బోవుచుఁ బాండవులు నన్ను ద్రుపదపుత్రిం గాపాడుటకై నియోగించిరి. అత్యావశ్యకమగుటచే దేవార్చనకై కుసుమంబులు తెచ్చుకొనన నింతదవ్వు వచ్చితిని. వచ్చి యిప్పుడే చాలసేపైనది. ఇఁక నిటఁ దడయఁదగదు. తఱచుగా దుష్టులు సంచరించుచుండు నియ్యడవిలో స్త్రీల నొంటిగా డించుట భావ్యముగాదు. కావున నుటజమునకే పోవుదును. (పరిక్రమించి చూచి) అదుగో! పాంచాలి లోన నెవరికో యాతిథ్య మొసఁగుచున్నది. ఇతఁడెవఁడో రాజన్యుఁడు గాఁ దోఁచుచున్నాఁడు (అంత ద్రౌపదియు సైంధవుఁడును యథోక్తముగాఁ బ్రవేశింతురు.)

ద్రౌప॥ అన్నా! ఇదుగో! పాద్యము. కాళ్లుగడిగికొని ఆకృష్ణాజినంబునఁ గూర్చుండుము.

సైంధ॥ (కూర్చుండి) అక్కటా! యింత సుందరిని నేనెందును జూడలేదు

క॥ కోమరులఁ గనినను నీసతి, కోమ రించుకయేనిఁ జనక కొండొక హెచ్చెన్
సుమబాణు బాణమో? లే, కమరాధిపు వజ్రమో? యహో! మోహినియో?

ధౌమ్య॥ (పాఱఁజూచి) వీఁడా? వీఁడు పరమదుర్మార్గుఁ డగుదుర్యోధనుని బావ. దౌర్మార్గ్యమున వానికన్న నేఁడాకు లెక్కువ చదివినవాఁడు. వీఁడియ్యెడకు రాఁగత మేమో? వీనివలన నేదేని యుపద్రవము రాదు గదా? అట్లయిన శుద్ధశ్రోత్రియుఁడను అసమర్థుఁడను నేనేమి చేయఁగలను? కావునఁ ద్వరగాఁజని పాండవుల వెదకి తీసికొని వచ్చెదను. వారును ఈవఱకు వచ్చుచునే యుందురు. (అని నిష్క్రమించును.) (ఇదివిష్కంభము)

ద్రౌప॥ అన్నా! పూజ్యులగు గాంధారీధృతరాష్ట్రులకుఁ గుశలమకద? నీవెందుండి యేటకరుగుచుంటివి?

సైంధ॥ (విలాసముతో) ఆ! అందఱును గుశలముగా నున్నారు. నేను సాల్వకన్యం బెండ్లియాడుటకై పోవుచుంటినిఁ గాని,

ఉ॥ నీరజపత్రనేత్ర! విను నిన్ గనుగొన్నది యాదిగా మనో
ధీరత బొత్తిగాఁ జెడియెఁ దెంపున నే నిఁక సాల్వకన్యకై
యేరహిఁ బోవనేర్తుఁ? జన నీయవు నీదగుతళ్కుబెళ్కు, లం
భోరుహముం ద్యజించి యెటుఁ బోఁ గలుగున్? భ్రమరంబు, కోమలీ.

నిన్ను దౌదవ్వులను గాంచి నాపడినపాట్లు వినినచో నీవు కరుణింపక పోవని నానమ్మకము.

చ॥ నినుఁ గనుఁగొంటి నెమ్మనము నీరయి పోయెను నానవాలు ప
ట్టనెఱుఁగనైతి వెంటనె తటాలున నాచెలిఁ గోటికాన్యునిన్
బనిచితిఁ జూచితేకద? యబద్ధ మొకింతయు లేదు నమ్ము మా
తనివలనన్ సమస్తమును దన్వి? యెఱింగితి ధైర్య మందితిన్

తే॥ గీ॥ జూదమున నాలిఁ గోల్పోయి సాబగుదక్కి, యడవులందున్న నిర్భాగ్యులైనపాండ
వుల తలోదరియే కదా? వలచి నేను, రమ్మనిన రాదె? యనునమ్మకమ్ము కలిగ

అక్కటా! నీవంటి కులకులాఁడికి భగవంతుఁడు — కాదు కాదు. దుర్ణయులగు పాండవులెన్ని పాట్లు తెచ్చిపెట్టిరి?

ఉ॥ నీపతికన్న నన్ గలఁడె? నీచుఁడు, ప్రిప్రిధమంబు జూదమం
దాపద గాంచియున్ మరల నాడుట కేమని సమ్మతించె? నీ
కై పలుపాటులన్ బడి నయమ్మున మామకుఁ జెప్పి నేన చు
మ్మా? పరమార్థబుద్ధిమెయి నీయఁగఁ జేసితి మున్న రాజ్యమున్

నీకై యిప్పుడు నేను బడినపాటు లన్నియున్ జెప్ప నేల? ఎందులకేని నీసౌందర్యము ముఖ్యకారణము.

సీ॥ దుర్యోధనుని కేమి దుశ్శాసనుని కేమి ధార్తరాష్ట్రులకు నందఱకు నేమి
కర్ణుని కేమి యాగాంధారపతి కేమి నా కేమి నిక్కమ్ము నమ్ముమబల
లేదు కోపంబు నీమీఁద లేశమ్మును, నినుభార్యగాఁ గొనుమనమె కాని
కొప్పుపట్టుకొని నిన్ గొలువునకీడ్చుట కోకలొల్చుట తొడఁగూరుచుండు

తే॥ గీ॥ మనుట యన్యునివరియింపుమనుట మొదలు, సకలకృత్యమ్ములున్ సంజ్ఞలకట!
యెఱుఁగ, నైతి వింతకు నరసికులల్లవారు, నేనొనర్చితినే? యిట్టినీచకృతులు.

తటస్థించిన రహస్యమ్మున నామనంబు నీకుఁ దెల్పిన నీవు సమ్మతింపక మానవని వేచుచుండ నేఁటికి భగవంతుండు మన కనుకూలుం డయ్యె నీకఁ దడయకుము

లెమ్ము. అదియె నాసేన. పోయి నీవు రథమ్ము నెక్కుము. నేను నీవెనువెంట వచ్చుచున్నాఁడ.

ద్రౌప॥ (తనలో) అక్కటా! దైవమా! యీయడవింబడి యాకలములు తిని జీవింపుటకును నీవోర్వకపోతివా? ఈదుర్మార్గు నిక్కడికి కెట్లు తెచ్చితివి? (నలుదెసలు పరికించి) ఒకరుగాకున్న నొకరేని సమయమునకు రాకున్నారు. అయ్యో! ధౌమ్యు లెక్కడికేగిరో ఏమిగతి? హా! కృష్ణా! ఆపద్బాంధవా! నీవు మున్ను నాకొనర్చిన మేలు నేను మఱవలేదు. మరల నీచెల్లెలిఁ గాపాడఁదగుసమయము వచ్చినది. వీనిని వధియింపుము. లేదా? సుబుద్ధి నేనిఁ బ్రసాదింపుము. (యోజించి) విధిగా వీని కీపాటికి మంచిబుద్ధి కలుగ వచ్చును. భగవంతుఁడు తలఁచినచో నొకటి దుర్లభమా? (పెదవి విరచి) తక్కిన వేవియును దుర్లభములు కావు కాని దుష్టులకు మాత్రము మంచిబుద్ధిని భగవంతుఁడును గలుగఁ జేయలేఁడు. అయినను నిట్లు చెప్పి చూతును. (ప్రకాశము) అన్నా? నీవు కౌరవభగిని యగుదుస్సలకు భర్తవు కాన నాకు సోదరుఁడవు. అట్టిచోఁ దగవు విడిచి నన్ను మోహింపఁ దగునా? నీవు సమస్తధర్మమ్ము లెఱింగినవాఁడవే. యైనను బ్రమాదవశమున నిట్టిపనికిఁ బూనితివి. దానికేమి యెఱుఁగక చేసిన దోషమును భగవంతుఁడును లెక్కింపఁడు. ఇఁక నేని నాయెడ నొండుతలంపుడిగి వేఁట పోయిన నీబావలు వచ్చుదనుక నియ్యెడలన యుండి వారు తెచ్చిన మృదుమధురమాంసమ్ముల నేనాసమేతమ్ముగ విందు గుడిచి వారు వీడ్కొలుప నరుగుదువు కాక.

సైంధ॥ (తనలో) ఈమె పయి కిట్లు చెప్పుచున్నను నాయందనురాగము లేకపోలేదు. కానిచో విందు గుడిచి పొమ్మని యెందుల కన వలెను. ఇష్టమే లేనిచో నన్నుఁ బరుషభాషణమ్ముల నిందింప కుండునే? ఇఁక నీమె విధిగా దక్కినదియే కాని యెందుకో? జాల మొనరించుచున్నది. ఇంతలోఁ బాండవులు వత్తురేమో? (ధైర్యముతో) వత్తురుగాక. చిరకాలమునుండి యన్నవస్త్రమ్ములు లేక యాకలమ్ములు దినుచున్నవారు నన్నేమి చేయఁగలరు. నేను సైన్యసమేతుండ, వారలేకాకులు. అయినను అంతవఱకు రాకుండఁగనే యీమెం దీసికొని పోవుట కడు మంచిది. (ప్రకాశము) మోహనాంగీ? విందు గుడిచి పొమ్మనెదవా! ఇప్పటికి నేను ధన్యుండను. నాజన్మము సఫలము.

ఉ॥ విందన నిష్టభోజనము వేయును నేటికిఁ? గాముకుండ నా
కెందుకు? మాంసముల్ ఫలము లెందుకు? నన్యము, లోమృగాక్షి! యో
చందనగంధి! నీయధరసంపద నానఁగ నిచ్చితే సుమీ?
విందగు నీమనంబు నరవిందముఖీ? కనుఁగొంటిఁ జూచితే?

తే॥ గీ॥ ఆడవులంబడు ననదల నాశ్రయించు, కతననీకిట్టి యిక్కట్టుగలిగె నబల?
అక్కటా! చిక్కిపోయితి వతివమిన్న, యిప్పుడేనియు నీసాగ సేరికబ్బు?

ఇంక మారాడకుము. లెమ్ము. రథమ్మెక్కుము. (అని చేలు పట్టుకొనఁబోవును.)

ద్రౌప॥ (తొలఁగి తనలో) అక్కటా! యిఁక వీనికి వివేకము కలుగదు, (దెసలుపరికించి) పార్థులువచ్చుచున్నట్లు లేదు. ఇందేమిగతి? శ్రీకృష్ణుఁడు నన్నుఁజూచియైనను ఈదుర్మార్గునికి సుబుద్ధిం గలిగింపఁడయ్యె. (యోజించి) వీనికి వినాశకాలము దాపయి యుండఁ గృష్ణుఁడు మంచిబుద్ధి నిచ్చుటయెట్లు? వీనివలన నాకవమాన మెట్లునుండదప్పదు. కానిమ్ము. (ప్రకాశము కోపముతో) ఓరీ! దుష్టా! అన్నా! యని నిన్నుఁ బిల్చుచున్న నన్నిట్టి బెట్టిదంపుమున్నరికపుఁబలుకులచే నొప్పింప నీనాలుక యెట్లులాడెరా? దురాత్మా! ఇఁక నేని బుద్ధితెచ్చుకొనుము. వృథాగాఁ బాండవుల కోపానలమ్మునకు మిడుతవు కాకుము పొమ్ము.

సైంధ॥ (తనలో) ఓహో! యింకను నీపెమనము గరఁగినట్లు లేదే! (యోజించి) అవును, స్త్రీలు వక్రస్వభావలు గదా! లో నొకటి యుంచుకొని పై కొకరీతి మాట లాడుదురు. (ప్రకాశము) జగన్మోహినీ! విందు గుడిచి పొమ్మని యిప్పుడూరక పొమ్మనుట న్యాయమా? నీ వన్నా' యని పిల్చితి నంటివి గదా? ఆ శబ్దమున కర్థము ఓయీ! యనుటసుమీ! నీయింతన నీవు పత్తు వని యింత సేపూరకొంటి. నింక నిన్ను బలాత్కారముగనైనఁ గొంపోక మానను. తరువాత నీయిష్టము

ద్రౌప॥ (ముండిపడి) కొంపోయెదవుగా? తులువా! బలాత్కృతిగా నన్నును ధర్మజాదులతోఁ గొంపోయిన జటాసురునిగతి వాయునందనుచే నేమయ్యెనో? ఆదియె నీకును మూఁడును. వృథాగా నెందుకుఁ జచ్చెదవు? నామాట వినుము. ఒకరు తూర్పు నొకరు దక్షిణము నొకరు పడమర నిరువు రుత్తరము నకును వేఁటఁబోయిరి. నీవు నన్నుఁ దీసికొని యేదిక్కునకరిగినను నీకుఁ జావు నిశ్చయము. మాట విని బుద్ధి గలుగుము ఓరీ! నీకుఁ దోడఁబుట్టువులు లేరా?

సైంధ॥ (తనలో) నీతోవచ్చుట నా కిష్టమే కాని పతులవలన జంకెద నని సూచించుచున్నది. ఈభయము తీర్చెదం గాక.

ఉ॥ నీపతు లెంత? నాకుఁ గడునీచులు జూదపుఁగొల్వునాఁడు నీ
యాపదఁ జూచి యూరకొనినట్టిరె కా? తరళాక్షి? వారిప్ర
జ్ఞాపటిమంబు నే నెఱుఁగనా? యిటు లూరక యంటి కాని యో
కోపన? నీమనమ్ము నెఱుఁగుక నిజమ్ముం గ్రహియింప నేరనే?

జాగు సేయకుము. త్వరపడుము. అల్లదె భద్రగజమ్ము, దాని నొండె లేక రథమ్ము నొండె నధిరోహింపుము.

ద్రౌప॥ ఓరీ! పాపాత్మా? నీతరమును నెదిరితరమును నెఱుఁగక వృథాగర్వాలాపము లేల యాడెదవు? మొన్నమొన్న నే కదా! నిన్నును నీరాజును దమ్ములను గంధర్వులు కట్టి కొంపోవుచుండఁ బార్థులు విడిపించిరి. ఇంతలోఁ బాండవులకన్న నీకెక్కుడు బల మెక్కడినుండి వచ్చినదిరా? దురాత్మా! బుద్ధిగలిగి మసలుకొనుము.

సైంధ॥ (తనలో) ఇఁక నీయలివ తనంతఁ దానై వచ్చునట్లు తోఁచదు. కావున బలాత్కారంబ యిట గర్తవ్యము. (ప్రకాశము) ఇదుగో నిన్ను బలాత్కృతిగాఁ దీసికొని పోవుచున్నాను. (అని పట్టికొని యెత్తుకొనఁబోవును.

ద్రౌప॥ (వానిని వెనుకకుఁ బడునట్లుగాఁద్రోసివేసి) ఓరీ! దుర్గంధసైంధవ! సైంధవ! నీకుఁ జేటుకాలము డాపైనది. అవశ్యమును బాండవులచేతిలో మరణము వ్రాసియున్నది. సీత నపహరించిన రావణునిగతి యేమైనదిరా? దురాత్మా! (నలుదెసలు పరికించి తనలో) అక్కటా! యిప్పటికేని యొక్కరును రారే! పోనిమ్ము. ధౌమ్యులుగూడ సమయమునకు లేకపోయిరే! (అంతధౌమ్యులు ప్రవేశించును)

ధౌమ్యు॥ అక్కటా! యెంత వెదకినను నేగురిలో నొకరేని గన్పట్టరైరి. ఇక్కడఁ బాంచాలిగతి యెట్లులున్నదో! (పరికించును)

సైంధ॥ నన్నును వెనుకకుఁ బడఁ ద్రోసెదవుగా! (నవ్వి) ఇందు దప్పేమున్నది? ప్రియురాండ్రు తమప్రియులయెడ నిట్లు జరుపుట కామశాస్త్రప్రసిద్ధమే కదా! ఈ సారి తప్పక నిన్ను రథ మెక్కించెదను, చూడుము. (అని బలాత్కారముగా నెత్తికొని పోవును.

ద్రౌప॥ ఓరీ! దుష్టాత్మా! దుర్మత్త! (అనుచుఁ దిట్టుచుండును.)

ధౌమ్యు॥ (ఆత్రముతో) ఓరీ? దురాత్మా! నీకు వినాశకాలము తటస్థించినదిరా? వినా
శకాలే విపరీతబుద్ధిః, అన్నట్లు నీ కిట్టిదురూహ జనించినదిరా? (ఎలుగెత్తి)
ఓహో? ఖండితారాతిమండలు లగుపాండవులారా!

కం॥ సైంధవహతకుఁడు కడు దు, ర్గంధుండు మదాంధుఁ డగుచు ద్రౌపది నిడె ని
ర్బంధించి బలాత్కృతిమై, బంధురగతిఁ బోయెడిన్ ద్రపారహితుండై.

నేను వెనువెంటఁ బోవుచున్నాఁడ. మీరు త్వరలోరండు విడిపింపుఁడు. (అని మూ
డుసార్లుకేకలువైచి నిష్క్రమించును.) (అంతఁ బాండవులు ప్రవేశింతురు)

ధర్మ॥ (తనలో) ఏమో? కారణము తెలియరాకున్నయది గాని యెడమ కన్నదరుచు
న్నది (విని ప్రకాశము) తమ్ముఁడా! ఉటజమ్మున నేదియో రోదనధ్వని వినవ
చ్చుచున్నది.

భీము॥ అవును ధాత్రికకంఠధ్వనివలె నున్నయది

(అంత యథోక్తముగా ధాత్రిక ప్రవేశించును)

ధాత్రి॥ (రోదనముతో) ఏమి చెప్పుదును? సైంధవహతకుఁడు ద్రౌపదిని బలాత్కరించి
తనరథమ్మునఁ బెట్టికొని అల్లదె కొంపోవుచున్నాఁడు. ధౌమ్యులు వెనువెంట
వానిని శపించుచుఁ బోవుచున్నారు

భీము॥ (కోపముతో) ఏదెసఁబోవుచున్నాఁడు? ఏడీ! (అని ధర్మజుదిక్కు) అన్నా!
చూచితివా? నీవలన నెందఱి కెన్నిపాట్లు మూఁడుచున్నవో

సీ॥ ఘోషయాత్రను జచ్చుకుటిలాత్ములను నీవ విడిపించితివి మమ్ము వెనుక నంపి
జూజంబునాఁడె చచ్చుదురాత్ములను నీవ బ్రదికించితివి మమ్ము మెదలనీక
యుద్ధమో యని యేడ్చునవిదమాత్రంబేనిఁ బౌరుషం బొక్కింత నేరవైతి
వేనాఁటి కానాఁడె యారీతి దిగఁదీసి యనుజులబలము నట్టడవిఁ గల్పి;
తేఁగీ॥ తకట? ని స్నేమనం గల దతివ కెంత, యెగ్గుచేయించిరో చూచితే? కుయోధ
నాదు, లింకనైన నీయుపన్యాసములను; గట్టిపెట్టుముమము దయఁగావు మధిప!

అర్జు॥ అన్నా! ఇప్పుడీప్రసంగమున కవకాశము లేదు. గావున శీఘ్రముగాఁ బోయి
యాసైంధవు నుక్కడంచి పాంచాలిని విడిపించి పదఁపడి చూచ్చుకొందము.
(చూచి) అదుగో వానిరథముపోయినవలను ఇటుపోవుదము (పరిక్రమించి)
అదుగో పన్నిద్దరు సౌవీరకుమారులును దక్కటిసైన్యమ్ములును వెంట రా సైం
ధవుం డరుగుచున్నాఁడు. రయమ్మునఁ బోయి కలిసికొందము.

(పాండవులు నిష్క్రమింతురు.)

ధాత్రి॥ (చూచి సంతోషముతో) అమ్మయ్యా! యిక్కడికి బ్రదికితిని. సౌవీరకుమారు
ల నర్జునుఁ డెప్పుడు చంపెనో తత్క్షణమే సైంధవుఁడు రథమునుండి యురికి
యిట్లే పరుగుపరుగున వచ్చుచున్నాఁడు. ద్రోవది ధౌమ్యులున్నయెడకు వచ్చి
నిల్చినది. (కోపముతో) ఓరీ! దురాత్మ! ఎక్కడికిఁ బోయెదవురా? చచ్చితివిలే
(భయముతో) అయ్యో! నేనుజెప్పితి ననుకోపముచేఁ గాఁబోలును నావంకకే
వచ్చుచున్నాఁడు. (చూచి) లేదు అక్కడ నేదోయొక పొదరింట దాఁగుచు
న్నాఁడు. దురాత్మా! వారి కానవాలు చూపి నిన్నుఁ జంపించెదనులే. (పరి
కించి) పాండవు లెల్లరును వీనిని వెదకుచునిచటికే వచ్చుచున్నారు. (అంత భీ
ముడుదప్ప నందఱును బ్రవేశింతురు.)

ధర్మ॥ (బిగ్గరగా) తమ్ముఁడా! పారిపోవుసైన్యమ్ముల నెందుకుఁ దరిమెదవు? సైంధవుని
వెదకిపట్టికొని నాయొద్దకు దీసికొనిరమ్ము.

ద్రౌప॥ (కోపముతో) మరల నాదురాత్ము నిక్కడి కెందులకుఁ దీసికొని రావలెను?
అక్కడనే చంపి రాఁగూడదా?

భీము॥ (కోపముతోఁ బ్రవేశించి)

ఉ॥ సోదరి యంచుఁ జూడక పశుస్థితి నిట్లు బలాత్కృతిన్ దిర్లోఁ
కాదరణీయపుణ్యచరితాస్పద కెగ్గొనరించు దుర్మదున్
మోది వధించి రమ్మనక ముందఱి కేటికొ తెమ్మటంటివి? వా
నై దయనిచ్చి పంపెదవొ? బావకుఁ బూజ్యుఁడటంచుఁ గానుకల్

అర్జు॥ అన్నా!

ఉ॥ పాతినవానిఁ జంపెదరె? పాండుతనూభవు లెన్నఁడేని నీ
వూరక యంటి కాని యిది యొప్పెదవే? రణధర్మమానె? యా
కౌరవసోదరిన్ దలఁచి కారుణికత్వము దాల్పఁ బోలు స
త్కారమొ లేక యొండొకవికారమొ చేయుద మింత యేటికిన్.

ద్రౌప॥ (కోపముతో) ఇక్కడికెట్లయిన నేమి యెట్టకేలకు వనవాసము సమాప్తికావ
చ్చినది. పదఁపడి యజ్ఞాతవాసము గూడ నిట్లనే తుదనెగ్గ వచ్చును. అప్పు
డేని వారలు మీకు రాజ్యము నీయరనుట ధ్రువము. అయ్యెడ యుద్ధము

తప్పదు గదా! అప్పుడవ్వారిని నివ్వారిని దలఁచినచో జయము కలుగుట
యెట్లు? రాజ్యము చేకూరుట యెట్లు?

ధర్మ॥ ఇప్పుడీయనవసరప్రసంగ మేఁదులకు? ఆదుర్మార్గుఁ డెక్కడికేనిఁ దొలఁగి చన
కుండఁ ద్వరలోఁ బోయి వెదకి పట్టి తీసికొని రండు శిక్షింతము దుస్సలయొ
క్కయు గాంధారీధృతరాష్ట్రులయొక్కయుఁ బ్రియమ్మునకై వానినిఁ జంపుట
మాత్రము నాయభిమతము కాదు.

భీమార్జునులు॥ (వెదకుటకై పోవుచుండఁగా)

ధాత్రి॥ ఆర్యా? అడుగో దట్టమ్మగ నల్లికొన్నయీ పొదరింట దాఁగినాఁడు. ఇందాక
నేనుఁ జూచితిని. (అంతయథోక్తముగా సైంధవుఁడు ప్రవేశించును.)

ద్రౌప॥ జూచితిరా? ఈదురాత్ముఁడు మరల నేదేని యెడరు వేచి నన్నుఁ గొనిపోవ
నెంచి మనయాశ్రమసమీపముననే వచ్చి దాఁగినాఁడు. లేనిచో పాఱిపోవు
వాఁడిక్కడికే యేల రావలెను?

ధౌమ్య॥ (నవ్వి)

కం॥ ఒడ లెఱుఁగనిభయమున నిటు, తడఁబడి యరుదేరఁ బోలుఁ దరుణీ! యితఁ డి
ప్పుడు దినినదెబ్బలను మఱ, చెడినే? యిఁక నిట్టిపనికిఁ జిత్తం బిడునే?

ధర్మ॥ గురువరా? చక్కఁగా సెలవిచ్చితిరి.

భీమార్జునులు॥ (వెదకుట నభినయింతురు)

సైంధ॥ (తనలో) హా రా! నేను వీరియాశ్రమముననే వచ్చి వంటయింటికుందేల నైతినే
ఇఁక నేమిగతి? అన్నా! యీగర్భదాసి నాకొంప తీసినది. ఇప్పుడేని దీనికేదేని
యిచ్చెద నని సైగచేయుదునా? మఱియొకదిక్కునకుఁ గొనిపోవునా (అని చేతి
ముఱుగును జూపును.)

ధాత్రి॥ (బిగ్గరగా) అడుగో? అదుగో? అక్కడనే! అక్కడనే?

భీమార్జు॥ ఏడీ? ఏడీ? ఎక్కడ? ఎక్కడ! (పరిక్రమింతురు.)

సైంధ॥ అక్కటా! యీతెలివితక్కువముండ చక్కఁగా గ్రహింపక పైపెచ్చు మఱింత
గుట్టు బైటఁ బెట్టినదే! ఇఁక నిక్కడ నుండినలాభము లేదు. (అని లేచి
పరుగిడును.)

భీము॥ ఓరీ! పాఱఁబోతా? నిలువుము (అనిపట్టుకొనియీడ్చి తన్నుట నటించును)

సైంధ॥ (తిరుగఁ బడఁ బోవును.)

భీము॥ (ధర్మజునొద్ద కీడ్చికొని వచ్చి మరలఁ దన్నఁబోవును.)

ధర్మ॥ తమ్ముఁడా? అంతతోఁజాలింపుము వీఁడు చచ్చిపోవుచున్నట్లున్నది. (సైంధవు
దిక్కయి) ఓరీ? మాతృద్రోహీ.

తే॥ గీ॥ శకునిసోదరిఁ బెండ్లాడు టొకటి వట్టి
వెకలులఁ దనూజులఁ గాంచు టొకటికాక
కూఁతు నీకిడుటయుఁగూడఁ గురునరేంద్రు
నన్వయము మాపుటకె హేతు వయ్యెనొక్కొ?

(భీమునిదిక్కయి) తమ్ముఁడా? యిద్దురాత్మునికేమిశిక్ష విధింపు మందువు.

భీము॥ ఇయ్యది పాంచాలి చెప్పవలసినది గదా?

అర్జు॥ ఆపె చెప్పుటయు నందుల కుత్తరము చెప్పుటయు నిదివఱకే యైనది.

నకు॥ ఇప్పట్లఁ బాంచాలి చెప్పినచొప్పంత రమణీయముగ లేదు. ఏమంటిరా?

తే॥గీ॥ మరణ మెప్పుడో యొకమారుమనుజకోటి, కెల్ల నున్నదియే గాన నిదియునొక్క
శిక్షగాఁ జూడఁ దగ దిట్టిచెనఁటి కేది, యేనిమఱియొక్క శిక్ష యూహింపవలయు.

సైంధ॥ (తనలో) ఇతఁ డిప్పట్ల నాకుఁ బరమోపకార మొనర్చినాఁడు. కానిమ్ము
బ్రతికితినా? పిమ్మట వీర లిప్పుడు నాకొనర్చెడియవమానమును దీర్చుకొనలేక
పోవుదునా? ఘోర మ్మగుతప మొనర్చి పురహరు మెప్పించి యిద్దురాత్ముల
నడఁచెదఁగాక.

సహ॥ అన్నలారా? నాకుఁ దోఁచిన తెఱంగు చెప్పుచున్నాఁడ.

చ॥ తెగి తెగనట్టికత్తి నొకతీరుగ నెత్తిని జెక్కలూడున
ట్లుగ నొకకొంత చెక్కియుఁ గడుఁ బరిహాసము గాఁగ నైదుజు
ట్లొగి నొనరించి చెప్పఁదగు నొప్పగుబుద్ధులు సెప్పి పొమ్మనం
దగుఁ, జెయిఁ జిక్కుశత్రుఁడు వధంబున కర్హుఁడు కాఁడుగావునన్

ధర్మ॥ నీవు చిన్నవయ్యును నీయూహ కడు శ్లాఘ్యముగా నున్నది

భీము॥ ఇఁక నొకటిగూడ నిందుతోఁ జేర్పవలెను. (సైంధవు నుద్దేశించి) ఓరీ! కౌరవ
భావుక!

క॥ ఎవరేని నిన్నుఁగని "నీ, వెవఁడవురా" యనిన వారి కేమందువు? "పాం
డవదాసుఁడ" ననిచెప్పుము, తవులకు మిఁక నెన్నఁడిట్టి తప్పుపనులకున్

ఏమిరా! వెకలీ! యిట్లు చెప్పుకొనెదవా?

సైంధ॥ (తనలో) ఇప్పు డిందుల కొప్పకేని యీతండు నన్నుఁజంపు. ఏమిగతి?
(ప్రకాశము) చెప్పికొనెదను

సహ॥ ఏమని?

సైంధ॥ పాండవదాసుఁడ నని

నకు॥ ముమ్మాటికి

సైంధ॥ పాండవదాసుఁడను. (అని 3 సార్లు చెప్పును)

భీమ॥ ద్రుపదపుత్త్రీ! ఇఁక వీనికిఁ బంచశిఖ లుంచి క్రొత్త పడకపెండ్లికొడుకుం జేసి పొమ్మందునా?

ద్రౌప॥ పాండవదాసుఁడు గనుక నంతతో విడువవచ్చును.

భీమ॥ (తల చెక్కుట నటించి జుట్టు అయిదుముడులు వైచును.)

ధర్మ॥ ఓయీ! సింధురాజా!

చ॥ చపలులు లేరొ? యెందుఁ దెలిచానలె కావలెనే? స్వకాంత లే
లె పనికిరారు? రా రనుము లంజలు లేరొ? భవాదృశుల్ నృపా
లపశువు లంగనాజనములన్ గికురింతు రటంచుఁ గాదె? శు
ద్ధపశు సమానజాతి నొకదానిని ధీవరు లొప్పి రోజడా!

ఇది యిట్లుంచుము.

క॥ చాపల్య మెంతగల్గినఁ, బాపమునకు వెఱవకున్నఁ బరభార్యయుఁ గా
దీపడఁతితోడఁబుట్టువు, ఛీ! పాపీ! తొలఁగిపొమ్ము చెడుగా! తులువా!

(సైంధవుఁడు నిష్క్రమించును.)

ధర్మ॥ (ధౌమ్యునిదిక్కు)

ఉ॥ పాప మటన్న భీతి పడువారలు నాయనుజన్ములక్కటా!
యీపెను జెప్ప నేల? యిటు లేటికి వీరికిఁ గష్టముల్! మహా
పాపి సుయోధనుం డతనిపక్షము సర్వము నట్టిదే సుఖా
శాపరిపూర్తి వారలకెసంగుట కేమి నిమిత్తమో? కదా!

ధౌమ్య॥ (ఆలోచించుట నటించును).

భీమ॥ ఇందుల కుత్తరము విశేషించి యోజింప నక్కఱ లేదు.

క॥ కడుదుర్మదులగు శత్రుల, యెడ దయగల్గుటయు దాని కీమేమును దోఁ
డ్పేడుటయె హేతువు,లానాఁ, డడఁగరె? కౌరవులు పడఁతి నటుచేయు నెడన్

ద్రౌప॥ ఇప్పుడీసైంధవునెడ జరిపినంతశాస్తియేని వారలకు నపుడు జరిగినచో మనకు వనవాసమెందుకు? ఈపాటులెందుకు?

అర్జు॥ అవును. ప్రమాదమే జరిగినది అప్పటి మనయోరిమియే మనకింత తెచ్చినది.
(కోపముతో)

చ॥ పలువురుగల్గు నాసభ నపాత్రుఁడు రాధసుతుండు సాధ్వి బుం
శ్చలి యని ప్రేలినప్పుడె రసజ్ఞను సైంధవు నెత్తిపోలికన్
జెలిపినఁ గౌరవుల్ జడిసి చేతుల నెత్తి నమస్కరింపరే?
కొలఁదికి దాఁటె గోటిపని గొడ్డలి దన్కనుబోయె నీయెడన్.

ధౌమ్య॥ అర్జునా! వానికిం దగుప్రాయశ్చిత్తము నీతండ్రి యమరేంద్రుండు సహజకవచకుండలమ్ముల నపహరించి యొనరించెనుగదా! ఇఁక వానిత్రుళ్లడఁగినది. కౌరవేంద్రునకు వానిసహాయ మంత లాభకారి కానేరదు.

నకు॥ అన్నా! మనము నియోరిమియనుకొనుచున్నారము. గాని వారలట్లనుకొనరుసుమీ?

సహ॥ అసమర్థతగాఁ దలఁచుచున్నారు. అట్లనుకొనుట వారిది తప్పా?

క॥ కపటద్యూతమునందున్, నృపతి నమాయికుని గెల్చె నేదుర్మతి యా
చపలున్ శకునిన్ నాఁడె క, డపినన్ మనకేల? యీయిడుమలందుండన్.

ధర్మ॥ అన్నలారా! ఎందుల కీగతజలసేతుబంధనము? (ధౌమ్యులదిక్కు) గురువరా! మన వనవాసవత్సరము లిఁక నెన్నిమిగిలియున్నవి?

ధౌమ్య॥ (లెక్కించి) పండ్రెండవవత్సరము జరుగుచున్నది. ఇఁకస్వల్పము మాత్రమే శేషమున్నది.

భీమ॥ ఎందుల కీలెక్కలు? అధర్మవర్తనులయెడ ధర్మంబెందులకుపచరింపవలెను? వనవాసమునకేమి? యెట్లో నెఱవేర్చితిమి అజ్ఞాతవాసము సేయుట మనబోట్లకు శక్యమా?

ఉ॥ డాఁగెదవెట్లు? నీవు, ననుడాఁచెదవెట్లు? ధనంజయుండు దా
డాఁగెడు నట్టివాఁడె? యకటా! కవ లేక్రియ డాఁగువారలో?
ఈగజరాజయాన నెటులేయ్యెడ డాఁతుము చెప్పుమా? వృథా
గ్గాఁగడపంగ నేల? చని కౌరవులన్ వధియింత మగ్రజా.

ధర్మ॥ తమ్ముఁడా! ఆనాఁడు శ్రీకృష్ణుండు సత్యాసమేతుండై వచ్చి మనకేమిచెప్పెను?

ద్రౌప॥ ఏమి చెప్పెను? యాదవవృష్ణి భోజాదిరాజు లెల్ల మీయందపక్షముగల్గి యున్నవారు కావున మీరు యుద్ధసన్నద్ధులుం గావచ్చునని చెప్పెను.

ధర్మ॥ ఇంక నేమియుఁ జెప్పనేలేదా?

అర్జు॥ చెప్పకేమి? నీవు తలఁచినచో గుప్తుర మేమియును లేదనికూడ నొక్కి చెప్పెను

ధర్మ॥ పిదప నేను "అజ్ఞాతవాసానంతరమునం గాని యుద్ధము సమంజసము గా" దనిన నొప్పుకొనియెనా? లేదా?

సహ॥ ఆసంగతి మేము వినలేదు.

ధర్మ॥ పాంచాలీ! కృష్ణుఁడు నీకొమరులందఱును విద్యాబుద్ధులుగలిగి సేమముగానున్నా రని చెప్పి పదఁపడి యే మనియెను?

ద్రౌప॥ అనుట కేమున్నది? "మీకచిరమ్మున నెశుభకాలము రానైయున్నది." అనియెను.

ధర్మ॥ అతనికిఁ గూడ నిదియే సమ్మతము. కానిచో రానైయున్నదని యెందుకనును? "అజ్ఞాతవాస మెట్లొనరింప నేర్తు" మని మీరు వెఱవ వలదు అందులకును ధర్మవర్తనమే సహాయము కాఁగలదు. (తెరలో)

చ॥ విరటుపురమ్ము మీకుఁ గడు వీలుగ నుండెడి గూఢవాసముం
జెరుపుట, కాతఁడెంతయును సజ్జనుఁ, డయ్యెడ మిమ్ము లోకు లె
వ్వరు దెలియంగ లేమిని ధ్రువంబు వరంబుగ ధర్ముఁ డిచ్చెఁ ద
త్తరపడనేల? మీకు శుభదంబగు కాలము వచ్చె నచ్చుగన్

(అందఱును ఆశ్చర్యముతో విందురు.)

ధర్మ॥ వింటిరా? అంబరవాణికూడ నెట్లు బోధించుచున్నదో! (మరలఁ దెరలో)

శా॥ మార్కండేయుఁడు వచ్చు మీకడకు నమ్మంత్రజ్ఞుచే మంగళో
దర్కం బౌకథ లాలకించుచు నమందానందులై ధర్మసం
పర్కమ్ముం బెడఁబాయకే వనమునం బంద్రెండు నేఁడుల్ చనన్
గోర్కుల్ మీఱ విరాటరాణ్ణగరి కేగుం డేగురుం భార్యయున్

ధర్మ॥ (విని) అట్లనే నీయాజ్ఞచొప్పున వర్తింపుదుము. మీకందఱికిని మాయందనుగ్రహ మున్నప్పుడు మాకెందును గొదవ రానేరదు. మాకు నిఁక సర్వశుభమ్ములును గరతలామలకమ్ములు. (అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం

బగు పాండవప్రవాసమ్ము నందు

షష్ఠాంకము

పాండవప్రవాసము

సప్తమాంకము

(అంత నొక గాయకుఁడు ప్రవేశించును.)

గాయ॥ (తనలో) ఇప్పటికాలపు రాజులలో నీతఁడు గానమునఁ గడు నాసక్తుఁ డని వినియుంటిని. (స్మృతినభినయించి) ఒక్క గానముననేకాదు. సమస్తవిద్యలతీ దును నట్టివాఁడే. మొన్న మొన్ననే యొకమల్లునితోఁ దనయొద్ద నున్నవంటల వానిం బరీక్షార్థము పోట్లాడించెనని వినియుంటిని. కావున నితఁడు తా నేవి ద్యయైనఁ బరీక్షించి యోగ్యతానుసారమున సమ్మానింపఁ గంకణము కట్టుకొ న్నాఁడనుటకు సందియములేదు. సమ్మానించు రాజు లనేకు లుండవచ్చును. విద్య నెఱిఁగి సమ్మానించు వారరుదు. (సంతోషముతో) నాయదృష్టము మం చిదిగనుకనే యిచ్చటికి వచ్చితిని. (ఆకాశము వంక చూచి) రాజుగారు ప్ర కృతి మిచ్చట లేరనుచున్నారా? ఏమి? ఎక్కడికి వెళ్లినారు? (వినుటనటించి) యెవరో శత్రువులు తమగోగణము నపహరించి రని విని వారిమీఁదికి యుద్ధ మునకుఁ జనినారనియా? అట్లేని వారు వచ్చుదనుక నీపట్టణముననే యుండె దను. (పరిక్రమించి) ఇదుగో! యొకభవనము. (విని) గానము వినవచ్చుచున్న దే! వహ్వా! కడు మధురముగానున్నది. స్త్రీకంఠములవలె వినవచ్చుచున్నవి. లోని కిం బోదునా? (ప్రవేశము నటించి) ఏమి? యీయుపాధ్యాయుని సొగసు! (సంశయించి) ఆడుదివలెఁ బొడకట్టుచున్నది. ఇది వేశ్యాగృహము కాదు గదా! కానిమ్ము. ప్రకృత మేదేని తగుబస విచారించికొని పదఁపడి సావకాశ ముగ వీరలం గలసికొనియెద. (నిష్క్రమించును.) (విష్కంభము)

(అంత నుత్తరయుఁ జెలికత్తెలును పేడియగునర్జునుఁడును ప్రవేశింతురు.)

అర్జు॥ తే॥గీ॥ బాల! కంఠమ్ముచే గీతిఁ బాడవలయుఁ, జేతితో నర్థమును బ్రదర్శింపవలయు
చరణముల నాట్యపుఁబరిశ్రమం సజరుపవలయు, నభినయంబననిట్టిదియండ్రు బుధులు.

ఉత్తర॥ చిత్తము (అని యభినయకౌశలమును జూపును).

సైరంధ్రి॥ (పటాక్షేపముగాఁ బ్రవేశించి) అమ్మా! ఉత్తరా! నీవిద్యాభ్యాసమునకు భంగము గలిగించిననన్ను మన్నించి కొంచె మిటు రాఁగలవా?

అర్జు॥ ఏదో అత్యవసరమైన కార్య మున్నట్టు లున్నది పోయిరమ్ము.

ఉత్తర॥ (సైరంధ్రితోఁ గొంచె మావలకుఁ జని) నావలనఁ గార్య మేమున్నది?

సైరం॥ ఎక్కుడు కార్యమే యున్నది. దక్షిణగోగ్రహణప్రశంస యంతయు నీ వెఱిఁగి నదియే కదా! ఇప్పు డుత్తరమునందలి గోవులన్ గూడఁ గౌరవులు గొంపోవు చున్నా రని గోపాలకులు చెప్పిరి. అందులకై నీయన్న యుద్ధసన్నద్ధుం డయ్యు ను దగినసారథికై వెదకుచున్నాఁడు —

ఉత్తర॥ ఇయ్యెడ నేను జేయ వలసినదేమి?

సైరం॥ శేషము వినుము, మీయుపాధ్యాయు లున్నారా? ఆయనకు సారథ్యమునందుఁ గడు నేర్పు గల దని నేనువిని యున్నదానను కావున నీవు వారిం గోరె దవే ని తప్పకనీయందలిగౌరవంబున వా రిందులకంగీకరింతురు; నేను బోయి యీ యుదంతమును మీయన్నతో విన్నవింతును (అనినిష్క్రమించును.)

ఉత్తర॥ అట్లనే యొనరించెదను (సమీపించి) మీ రొక్కసారి మాయన్నగారియొద్దకు దయచేయవలయును; కార్య మాయనయే నివేదించును

అర్జు॥ (తక్కినకన్నియల వంకఁ జూచి) ఈనాఁటికిఁ బాఠశాలకు సెలవు. మీ రిండ్లకే గుఁడు నేను యువరాజదర్శనమునకుఁ బోవలసి యున్నది. (చెలికత్తెలునిష్క్రమింతురు.) (ఉత్తరుఁడు గోపాలసహితముగాఁ బ్రవేశించును.)

ఉత్త॥ (సంరంభముతో)

శా॥ ద్రోణుం ద్రుంచెద, భీష్ము నొంచెదఁ గృపున్ దూలించెదన్ గౌరవ
శ్రేణిం దంచెద మించెదన్ గురుసుతున్, శిక్షించెదన్ గర్ణునిన్
గ్రేణింతున్ గవలన్, బృథాతనయులన్ గీలింతు వాలమ్ములన్
స్థాణున్ గూల్చెద వేయు నేటికిఁ? దగున్ సారథ్యమే యున్నచోన్

గోపా॥ (తమలో) ఏమి? మనరాకొమరునిశూరత్వము! (ప్రకాశము) రాజేంద్రా! పాండవు లం దున్నట్లు లేదు.

ఉత్త॥ (గాంభీర్యముగా) ఉండనిమ్ము. ఎందు కుండకపోవలెను? నాకుఁదగినసారథి యుండవలెఁగాని యెవరున్న నేమిభయము? (స్మృతినభినయించి) అవును పాప ము? పాండవులను దుర్యోధనుఁడు ద్యూతమునందోడించి యడవులపాలొన రించెఁగదా! (కోపముతో) కానిమ్ము నేఁ డందులకును బ్రతిక్రియ జరగును లే "ఏకా క్రియా ద్వ్యర్థకరీ బభూవ" అని లోకు లాడుకొందురుగాక!

ఉ॥ శూరుల మ్రొచ్చుఁ బేరు గొని చోరులు నాఁ జనుదెంచి మించి యా
భీరకుమారులన్ గడపి పేరును బెంపును గోలుపోయి యా
కౌరవులాచరించిన యకార్యముచూచి సహింపనేర్తునే?
వారలఁద్రుంచి రాజ్యమును బార్థులకిచ్చి యశమ్ముగాంచెదన్

(సంరంభముతోఁ బరిక్రమించి) అవురా! సమయమున కెట్టియిక్కట్టు వచ్చినది ఇది యంతయును గంకుభట్టు చేసినతెలివితక్కువ. పోనీ తండ్రియాలోచనము మా త్రమేమి బాగుగనున్నది?

ఉ॥ వంటలవానికిన్ బసులవాండ్రకునున్ రథమేల? వీరలా?
గెంటెడివారు శత్రువులఁ, గేవలవైదికు మంత్రిఁ జేతురే?
బంటులు రాజులన్ గుఱుతు వల్వదె? యేదెటులైనఁ గాని నా
వంటి నృపాలు సారథిని వారికి నిత్తురె? గాసి తెత్తురే?

సైరం॥ (ప్రవేశించి) రాకుమారా! నీ కిప్పటియవసరమును మనబృహన్నల దీర్పఁ గలఁ డఁట. మీచెల్లెలాయన నిటకుఁ దోడ్కొని వచ్చుచున్నది

ఉత్త॥ (తిరస్కారముగా)

మ॥ నృపలోకోత్తరు నుత్తరున్ దెలియవో? నిష్పౌరుషున్ బేడి నే
నెపుడున్ జూడఁగ నేవగింతు నకటా! యీనాకు సారథ్యమా?
చపలుం డాతఁడు సేయుటా? వినిన నీచందంబు నిందింపరే?
రిపులోకం, బిటు గేలిసేసెద వె? తీరే? యిట్టిసంభాషణల్.

సైరం॥ (తనలో) ఇతఁడు విపరీతముగా భావించినాఁడే? (ప్రకాశము) కుమారా! బృహన్నల కొక్కనాట్యవిద్యయందే పాండిత్య మనుకొంటివా? యేమి? మున్నర్జు నుండు ఖాండవవనమ్ము దహించునప్పు డితఁడే చుమీ! సారథ్య మొనర్చినవాఁడు.

అర్జు॥ (సమీపించును)

ఉత్త॥ (తనలో) సైరంధ్రి యనఁ గడుమాన్యురాలు ఈమె యసత్య ముచ్చరింపదు. (అర్జునుదిక్కు ప్రకాశము)

ఉ॥ కౌరవసేనతోఁ గలిగెఁ గయ్యము నేఁటికి నాకు, దానికిన్
సారథి లేమి నట్టునిట్టు సందియమున్ గనుచుండు నంత నీ
పేరు వచించె నీయతివ, పేడితనంబున నింత నేర్చితే?
వారక సారథంబు కడపన్ బని పూనెదవే? బృహన్నలా!

ఆ॥ వె॥ గాయకుండ వంచు గారవింతుమె కాని, నీవుయుద్ధమునకు నేర్పరివని
యెఱుఁగ మింకనేమి? యిప్పు డెఱింగితి, మవసరంబు గలిగె నదియుఁజూడ

అర్జు॥ (తనలో) పగఱ నిర్జించుటకుఁ దగినసమయము వచ్చినది. అందులకియ్యది నాంది గాఁ బరిణమించుఁగాక (ప్రకాశము) కుమారా! నా కెందును విశేషించి ప్రవేశములేదు మీయొద్ద నునికిం జేసి యవసరమైనతఱి వెనుదీయుట పాడి గాదని యిందులకు సమ్మతించుచుంటి.

ఉ॥ చిన్నతనమ్మునందుఁ గృషిచేసితి నించుక గానవిద్య యం
దున్నటనంబునందును, ననుంగులు కొందఱు గూడి తేటినే
ర్పెన్నఁటి నేర్పుచుండఁగ "నృపుల్ కడు మన్ననఁ జేతు"రంచు నా
చిన్నెయుఁ గొంత నేర్చితి విశేషములంతగ నేర నెయ్యెడన్.

ఉత్తర॥ (చనవుగా) అన్నా! ఇమ్మహాత్ముఁడు గానమునందుఁ దనకెంత ప్రజ్ఞయున్నదో నూతకృత్యమునందును నంత ప్రజ్ఞ యున్న దని సూచించుచున్నాఁడు కావున నఖండప్రజ్ఞ యున్న దనియే మనమనుకొన వచ్చును

ఉత్త॥ (గౌరవముగా) నీవినయమునకు మేము సంతసించితిమి. నీవు సన్నద్ధుండవై తేరి నాయత్తపఱచి యిటు తోడి తెమ్ము.

అర్జు॥ మంచిది. (నిష్క్రమించి తేరితోఁ బ్రవేశించి) కుమారా? ఇం దధిరోహింపుము

ఉత్త॥ (ఎక్కుట నటించి)

చ॥ దురముగఁ దోలుమీ? రథము, ద్రోహులు కౌరవు లేగకుండఁగన్
దరిమి వధింపఁగావలెఁ బదంపడి గోవులఁ గ్రమ్మరించి స
త్వరమున వచ్చి తండ్రియుఁ బ్రధానులు మెచ్చుకొనంగఁ బ్రోలి న
చ్చెరువున ముంచఁగావలయు శ్రీయు యశంబును గాంచఁగావలెన్

అర్జు॥ ఇదుగో తోలుచున్నాఁడను.

ఉత్తర॥ అన్నా! నీ వక్కురువీరుల జయించి వచ్చునప్పుడు నానావిధమ్ములను ననర్ఘమ్ములును నగువారల యుష్ణీషాంచలమ్ములు బొమ్మపొత్తికలకుఁ గా నాకై తేవలయు.

ఉత్త॥ (ఆదరముతో) తప్పక యట్లొనరింతును

సైరం॥ (తనలో) అజ్ఞాతవాస వత్సరము గూడఁ బూర్తికావచ్చినది. ఇఁక నెవరెఱిఁగిన నేమగును? (ప్రకాశము) కుమారీ! తే రప్పుడే దూర మరిగినది. మనమంతిపురికిఁ బోవుదము. (నిష్క్రమింతురు.)

అర్జు॥ (నిరూపించి)

మ॥ అదె కన్గొంటివె? కౌరవేంద్రుబల, మల్లాతండె రారాజు, బ
ల్లిదులౌ మేటి మహారథుల్ తదితరుల్ లెక్కింపఁగా రాక యె
ల్లదెసల్ నిండిరి వారిఁజూచితివె? నీ లా వెల్ల శోభిల్ల న
భ్యుదయమ్మందుము వీరలన్ గెడపి మాతోస్వర్వీథవుం డుబ్బఁగన్

ఇంతకన్నను నెక్కుడు వేగంబునఁ దేరు వోవ నిచ్చినన్ గాని వారలం గలసికొనఁ జాలము. (అని రథవేగమును హెచ్చింపఁబోవును.)

ఉత్త॥ (తేఱిపాఱుఁ జూచి భయముతో)

ఉ॥ కౌరవనాథుసేన యనఁగా నిదియా? పొరపాటు చేసితిన్
వీరవరేణ్యు లియ్యెడల వేలకు వే ల్భటసంఘమున్నదో
ధారుణి యీనినట్లె మదిధైర్యము చాలదు వెన్కఁ బ్రక్కకున్
దేరు మరల్పవా? తగుగతిన్ బొనరింపఁగ వచ్చుఁ బిమ్మటన్

అర్జు॥ (తనలో) ఏమీ? యీకొమరుఁడు చూచినంతనె భీతిల్లుచున్నాఁడే! (యోజించి) లేక నాధైర్యము కనుగొనుటకై యిట్లనియుండునా? (ప్రకాశము) రాజనందనా!

శా॥ నన్నుం గేలి యొనర్చుటో? నిజముగా నాశక్తి వీక్షించుటో?
చన్నే? రాజకుమారు లిట్టుపలుకన్, జన్యంబులన్ జూడమే?
యెన్నండున్ గనలేదునన్ వినఁగలే దీలాటిచందంబు, వె
న్కన్నీ బోఁటులు చూతురే? సమరమున్ గావింప నేతెంచియున్.

ఉత్త॥ (ప్రాభవముతో) ఏమీ? బృహన్నలా! యుద్ధములు నీవే చూచితివా? మేము చూడలేదా? నీ కది యంతయు నెందులకు? ఎందుకు వచ్చితివో ఆపని నెఱవేర్చుకొనుము. అధికప్రసంగము కట్టిపెట్టుము.

అర్జు॥ (తనలో) ఏమీ? యితని ప్రాగల్భ్యము (ప్రకాశము) ఇదుగో నాపని నెఱవేర్చుకొనుచున్నాఁడను. (అని రథము వడిగాఁ దోలును)

ఉత్త॥ (కోపముతో) ఏమీ? నాతో నీకు నెకసక్కెమా? ఒకటిచెప్పిన నొకటిచేసెదవుగా?

అర్జు॥ (శాంతముగా) రథచోదకత్వము నాపని. అది నెఱవేర్చుట తప్పా?

ఉత్త॥ (కోపముతో) ఓహో! ఇట్లయిన బాగుగనే జరగును. ఇఁక నేని నీకొంటితనము గట్టిపెట్టి రథము వెనుకకుఁ ద్రిప్పుము.

అర్జు॥ (తనలో) ఇతఁడు నిజముగానే భయపడినాఁడు! కావున నితనికి ధైర్యము చెప్పి చూచెదను (ప్రకాశము)

ఉ॥ ఒక్కఁడ వీ పెక్కుసేనలను నుక్కడఁగించుట యొక్కపీరునిన్
పెక్కురు గూల్పలేమి పృథివిన్ గలయట్టిదె "వారు పెక్కు రే
నొక్కఁడ"నంచు భీతిలుట యొప్పునె? నీవె జయింప వచ్చు వా
రుక్కడఁగంగ వచ్చు నిటు లోడుట పాడియె? రాజనందనా!

మఱియొకలాగు భావింపక నావచనంబులు వినుము.

ఉ॥ రాజన నేమి? శాత్రవపరంపర వచ్చుటొ? లేక చచ్చుటో?
నాజననప్రయోజనము నాఁ జనువాఁడె చుమీ! కుమార! నీ
వాజికి నోడితేని భవదంబయుఁ దాతయు సాటివారి నే
యోజ శిరమ్ము లెత్తి కననోర్తురు? మార్తురఁ జంప నెంచుమా!

ఉత్త॥ (తనలో) ఇతఁడు క్లీబుం డయ్యు నితనిమాటలు కడుఁ బౌరుషోచితము గాఁ గనుపట్టుచున్నవి. అక్కటా! యెంతదుర్దశ వచ్చినది! యొకనపుంసకుఁడు నాకు ధైర్యము చెప్పువాఁడా? అయినను నితఁ డెవఁడో యొకింత కనుఁగొనవలయు (ప్రకాశము)

ఉ॥ గానము గాను నాట్యమును గా దభినీతియుఁ గాను యుద్ధపుం
బూనిక లేడ? యక్కట! నపుంసకు లేడ? విశేష పౌరుషా
ధీనుల మైనమే మెనుదీయుదు మొక్కొ కటా, బరుల్ దగన్
గా నెఱుఁగన్వలెన్ విపఁ గయ్యమె నెయ్యమె సేయఁగావలెన్

రాజనీతి యనఁ గడు దురూహంబు. దాని నెఱుఁగుట సామాన్యంబు కాదు. ఎదిరి బలమును దనబలమును నెఱుఁగక కడంగువాఁడు వృథాగా మానప్రాణమ్ములకుం దక్కు. ఇది యంతయుఁ గేవలమ్ము నాసంరక్షణకే కాదు.

ఉ॥ సారథిఁ జంపి యే రథికుఁ జంపుదు రింత యెఱుంగ వొక్కొ? ని
న్నారక నేను దీసికొని యుద్ధమునన్ బలి యిత్తునేని మా
వారలు నన్ను దూరరె? కృపారహితుం డని, నిన్నువంటివి
ద్యారుచిరుండు గానముల కబ్బునె? యుత్తర కింక నొజ్జగన్

అర్జు॥ (తనలో) ఏమి? యీతని యుపన్యాసము? (ప్రకాశము) నృపకుమారా! ఎందులకుఁ గొఱగాని యీపేడిబ్రదుకుకన్న నాకుఁ జచ్చుటయే కొంతమంచిది.

అదిగాక చావెన్నఁటికేని దప్పనిదే. ఇట్టిమహాకార్యంబునఁ బ్రాణపరిత్యాగంబు శ్లాఘ్యంబుకదా? నాకై నీవు సంశయింపకుము. ఇదియిట్లుండ నీవంటి రథికశ్రేష్ఠునిచేఁ గాపాడఁబడు నాకు మాత్రమేమిభయము? ఆత్మను సారథిని అశ్వములు మొదలగువానిని సంరక్షించుకొనువాఁడే కదా? రథారోహణమున కర్హుఁడు!

ఉత్త॥ (తనలో) ఇతఁడు దేనికిని నొప్పకున్నాఁడు. వీనియభిప్రాయము నిజముగా నిట్టిదే యైయుండవచ్చును. రూపు చూచిన పేడి. మాటలు చూచిన నెట్టిశూరులకును బైపెచ్చు. ఎట్లైనఁ దేరుమరలింపవలయు. లేదా? ఇఁక బ్రతుకుపై నాస వదల వలయు. (యోజించి) చెప్పినచొప్పున వర్తింపని యనుచరుఁ డుండుట కడుముప్పుగదా? కానిమ్ము. ఇట్లుచెప్పి చూచెద. (ప్రకాశము) నీధైర్య స్థైర్యమ్ములు చూచిన నాకుఁ గడు నచ్చెరువుగానున్నది. ఎందుకైననేమి? నే నీ సంగరమ్మునకుఁ బూననేరను నీకంత ధైర్య ముండెనేని నీవు రథివై కార్యంబు నిర్వహించెదవా? లేక నాచెప్పినచొప్పునఁ దేరు మరలించెదవా?

అర్జు॥ కుమారా! యెవరికృత్యము వారు నెఱవేర్చుకొన వలయును. కావున నొక్కింత దిటము గలిగి వర్తింపుము.

క॥ కురుసేన గాదు దేవా, సురు లెదిరించినను నీవ చొరవ కలిగి శేఁ
దక్షముల నోడించెద వే, నెఱుఁగుదు నీ కట్టికాల మిపు డరుదెంచెన్

(అని రథము దురముగాఁ దోలును.)

ఉత్త॥ (తనలో) ఏమి? ఈరథవేగము! అప్పుడే చాలదూరము వచ్చితిమి. (తేఱిపాఱఁ జూచి భయముతో) అమ్మయ్యో? దగ్గరకు వచ్చినకొలఁదిని సైన్యమెంత భీకరముగానున్నదో? ఈమూర్ఖుఁడు నే నెంత చెప్పినను విననట్లుతోఁచదు.

ఆ॥ వె॥ అకట! "డబ్బువెట్టి యాబ్దికమును గొన్న, పగిది" వీఁడు నాకుఁ బ్రాప్తమయ్యె
వీణపట్టె కాని వింటిపట్టెఱుఁగని, కాంత కెఱుకపడునె! కదనబాధ.

కానిమ్ము వీని కాకారవులే చెప్పవలసినరీతిని బుద్ధిచెప్పుదురు గాక. నేను జెప్పి చూచిన లాభములేదు. వీనికిం దెలియకుండ నిం దుండి యురికి పాఱిపోయెద (అని అట్లొనరించును)

అర్జు॥ (చూచి ఆశ్చర్యముతో తనలో)

మ॥ అకటా! నీచునితోడ వచ్చితిఁ గదా! హాస్యాస్పదుం డిట్టిపూ
నిక కేమంచుఁ గడంగె? రాచకొలమేనిన్ లోన శంకింప కూ
రక పారన్ వెసఁ దేరు డిగ్గి, యిది వీరవ్రాతముల్ విన్నచో
నెకసక్కెం బగుఁగాదె? క్రీడియుఁ గలం డిం దంచు నిందింపరే?

నేఁడు గాకున్న రేపేని బృహన్నల యర్జునుఁ డని లోకులకుఁ దెలియదా? ఇందు పాయ మేమి! (యోజించి) ఇట్లగుఁగాక. వెనువెంటన్ జని యక్కుమరుని బోధించి సారథిం జేసికొని యేను రథినై విరటునిబుణముం దీర్చెద. (పాఱఁజూచి) అదిగో! భీష్మద్రోణాదిమహావీరు లందఱును నిక్కడివిశేషము లన్నియుఁ గనిపెట్టుచు వారిలో వారేమో చెప్పికొనుచున్నట్టు లూహింప నయ్యెడిని. కానిమ్ము (అని నిష్క్రమించును) (అంతట భీష్మద్రోణ కృపాశ్వత్థామ కర్ణులును దుర్యోధనుఁడును ప్రవేశింతురు.)

దుర్యో॥ (పాఱఁజూచి) ఓరథికవరులారా!

మ॥ పసులంబట్టితి మేగుచుంటిమి కదున్ బాగాయె గోపాలకుల్
వెసమైఁ బోయి వచింపఁ బోలు నెవఁడో వీఁ డంతు తేరెక్కి పెం
పెసలారన్ జను దెంచి స్యందనమునందే డించి భీతిల్లి యే
గుసడిన్ గాంచితిరే? యితం డెవఁడొకో? కొంతేని యూహించిరే?

కర్ణు॥ అంతటికూరఁ డెవఁడైననేమి? ఇందుల కీవిచార మెందులకు?

కృపా॥ అంగరాజా! అట్లు నిరసించి మిన్నకుండుటకన్న జాగరూకత కలిగి వివేచించుట మంచిపని కదా? చిన్నపామునేని పెద్దకఱ్ఱతోఁ గొట్టవలయును

ద్రోణు॥ రాజా! అతఁ డెవరనియా? నీవిచారణము కడు మాననీయము నాకుం దోఁచినతెఱఁగు వినుము.

ఉ॥ కౌరవసేనపై కొకఁడుగాఁ జనుదెంచుట కెవ్వఁ డోపు నీ
ధారుణిఁ, గౌరవాన్వయుఁడె తప్పక కావలయున్ బకవ్రజం
బేరిని గోరి పట్టితిమొ యీపురి వారలయున్కి నిక్కువం
బారయనయ్యె నర్జునుఁడె యాతఁడు సందియ మంద నేటికిన్?

కర్ణు॥ (ఏకసక్కెముగా) తా మర్జునుం జూచి చిరకాల మగుటచే శిష్యప్రేమ మీకట్టియూహ జనింపఁ జేయఁబోలు, లేక

ఉ॥ స్యందన మిం దెడించి పెలుచన్ బరుగెత్తినగుఱ్ఱు చూచి మీ
రందలివాఁడు పార్థుఁ డని యాడితి రర్జునుఁ డైనఁ దోడుతో
డం దరళత్వ మూనునె? కడంగఁడె! పోరి కొకించుకేని, యా
పంద యెవండొ పార్థునిఁగ భావన చేసితి రీసు పేరిమిన్.

కృపా॥ అంగరాజా! వారివాక్యము తుదముట్ట విని పిమ్మటఁ జెప్పఁ గూడదా?

అశ్వ॥ (ఏకసక్కెముగా) అట్లు విని చెప్పినచో నాతఁడు ప్రభువునకు ముఖ్యమిత్రుఁ డని యెట్లు వెల్లడియగును.

దుర్యో॥ (భీష్ము నుద్దేశించి) తాతా! వీర లందఱును నేమేమో యభిప్రాయములిచ్చుచున్నారు వింటిరి కదా? తమయభిప్రాయ మేమి?

భీష్మ॥ ఎవరేనియు నొకప్పుడు గాకున్న నొకప్పుడేని నీకు నచ్చఁ జెప్పఁ గలరు గాని రాధేయునకు మాత్రము చెప్పలేరు. ఆతండు తప్పక యర్జునుఁడే. సందియము లేదు. కారణము లింకను ధనురాచార్యులే చెప్పనై యున్నారు. అంతలో నీతఁ డుత్ప్రేక్షకు మొదలిడెను.

కర్ణు॥ (ఏమో చెప్పఁ బోఁగా)

దుర్యో॥ (వారించి) ఆచార్యా? తమయభిప్రాయము సాంతముగా సెల విండు.

ద్రోణు॥ ఎవరు చెప్పుట కేమున్నది?

ఉ॥ ఇంతకు మున్ను విన్నయదియే కద? కీచకుచావు, భీముని
క్రాంతికి సాక్ష్య మిచ్చె నది, కవ్వడి యీతఁడు గావు టెల్ల మీ
కింతట నింతటన్ దెలియు నల్లదె వచ్చుచునున్నవాఁడు ది
క్ప్రాంతము లెల్ల నిండె నది యాతనిశంఖపుమ్రోఁత భూవరా?

(అందఱును వినుట నటింతురు.)

కర్ణు॥ (తనలో) అవును ఆధ్వని దేవదత్తధ్వనివలెనే యున్నది.

దుర్యో॥ గురువరా? నాకీసందియముం దీర్పుఁడు.

మ॥ తమకున్ శిష్యుఁడు గౌరవాన్వయజుఁ డంతర్వాణిమాన్యుండు వి
క్రమపారంగతుఁ డింద్రనందనుఁడు పోర న్వచ్చునే నిక్కమం
దము వీరుం డతఁ డేల వెన్కఁ జను మానం బేది, సైన్యంపుసం
ద్రము వీక్షించినఁ బౌరుషం బధికమై దైవారదే? క్రీడికిన్.

ద్రోణు॥ చ॥ వెనుకకు నెందు కేగనో వివేచన సేయఁగ రాదు గాని య
ర్జునుఁ డనుమాట నిక్క మిఁక కూలికి నెక్కుడువాఁ డెవండొ యా
తని నని నోర్వఁ గాని విదితంబె తదన్యుల కోర్వరామి, యా
లను గడు వేగ నంపుము బలమ్ములఁ దోడుగ నిచ్చి భూవరా

దుర్యో॥ (సంతోషముతో) అతఁ డర్జునుఁడే యైన మనకార్యము ఫలించినదే

క॥ మరలఁ బదిరెండు సంవ, త్సరములు వని నుండి యొక్క సంవత్సర మీ
వరుసఁ జరియించి రావలె, నరుఁడే యతఁడంచు మీకు నమ్మిక యేనిన్

భీష్ము॥ (తనలో) అక్కటా! వీనికౌటిల్య మెన్నఁటికిని బోవదయ్యెఁగదా? మంచిది (ప్రకాశము) కుమారా! పదమూడువత్సరములును నిన్నటికే నిండినవి. లేదే యనుకొందము.

ఉ॥ పాలడుగంగ నర్జునుఁడు వచ్చినచో నిటులాడ వచ్చుఁ దా
నాలకునై విరాటు భటుఁడై కద? రావలె నిప్పు డందుకై
యాలము సేతకుం గలదె? యుద్ధము, పిమ్మటఁ జూచుకొందమా
కాలగళాధికున్ దొరయఁగా దొరలెవ్వరొ? యేర్పరింపుమా?

దుర్యో॥ (తనలో) అప్పుడే ఈముదుసలి పాండవపక్షపాతముం జూప మొదలు వెట్టినాఁడు (అని యాలోచించుట నటించును.)

కర్ణు॥ (ఎకసక్కెముగా) ఏమీ? నిజముగా నతఁ డర్జునుఁడే యైన నతనిని మార్కొను వారే లేరా?

చ॥ అతనికి కాక యందఱికి నస్త్రగురుండు ఘటోద్భవుండు, నీ
వతులితవిక్రముండవు మహాహవదక్షుఁడ, విట్టిమీకునున్
బ్రతి గురుపుత్రుఁడున్ గృపుఁడు, పాండవపక్షముఁ బూని మీరు నీ
చతమతి రోయకే నతనిఁ జంపుట కే నొకరుండఁ జాలుదున్.

అశ్వ॥ (పరిహాసముగా) నీవు చాలినదియు లేనిదియుఁ బాంచాలీ పరిణయంబును ఘోషయాత్రయును సంపూర్ణముగా నెఱుఁగును. దానికేమి? (సుయోధనుదిక్కు) నరేంద్రా? ఇంతకును నతఁ డర్జునుఁడా? కాఁడా? యనునది వివాదాంశము నిక్కముగా నర్జునుఁడే యైనను విరటుననుచరుం డగుకతన మనము ము న్నొనర్చికొన్నసమయ మతనికిప్పట్టునఁ బ్రతిబంధకము గానేరదు, ఏమందువా?

శా॥ న్యాయం బెంచునొ యేమిహేతువుననో నాతండ్రియు న్నేను గాం
గేయుండున్ గృపుఁడు న్నిరంతరము తత్క్షేమంబ కామింతు మిం
తే యా నిక్క మ్మైననున్ బరులయాదేశంబునం దుంటఁ గా
దే! యేదుష్కృతికైన సిద్ధముగ మే మిం దుంటి మోభూవరా?

చ॥ విరటునిగోవులన్ వృధగ వీరులమం చొకపేరు పూని ని
ష్కరుణులమై హరించుటయ కాక నిరాగసు లైనగోపబా
లురఁ బడమోదు టెవ్వరును లోకులు మెచ్చెడిమేటికర్జమే?
నరులు పరానువర్తులు పౌనర్వనిమిష్కృతు లున్నె? భూవరా?

కర్ణు॥ (కోపముతో) అంతతోఁ గట్టిపెట్టుము. నీయుపన్యాసమునకు నెల్ల ఫలితార్థ మతఁడు పరాధీనుఁడు గనుక నతనికిప్పట్టున సమయభంగ విచారణం బనావశ్యకమని తేలినది. (దుర్యోధనుదిక్కు) మిత్రమా? వీరలహృదయము నీకు స్పష్టముగాఁ దెలిసినదిగదా?

ఉ॥ పోరికి నిట్టివారిఁ గొని పోవుట హానికరంబు వీరు స
ద్వీరులు గారు పోషకునివైరము దీరుప లేరు శత్రులన్
శూరులు పెద్దఁగాఁ బొగడఁ జొత్తురె? యాచనగాఁ దలంచెనో?
పాఱుఁ డితండు, యుద్ధపుస్వభావ మెఱింగిన నిట్టులాడునే?

"తాఁ జెడ్డకోఁతి వనమెల్లఁ జెరిచిన" దన్నట్లు తనకుఁ దాను స్వతంత్రుఁడు గాని తక్కినవారిం గూడ నిరుత్సాహులన్ జేయుట యెందులకో? అగుఁగాక నీవు సంశయింపకుము.

ఉ॥ అర్జును లెక్క యే మతని యబ్బ సురేశ్వరుఁ డౌను గాక వి
స్ఫూర్జితశక్తిమై నెదిరి పోరి జయింపఁ గలాఁడ నూరకే
గర్జిలుపాటి గా దిపుడె గాంచెదు నాదుపరాక్రమంబు, నీ
తర్జనభర్జనల్ గని యెదన్ భయ మందఁడు కర్ణుఁ డెన్నఁడున్

కృపా॥ వృధాగా నెందులకు వాగ్వ్యయ మొనరించెదవు? మనలో మనము మంచిచెడ్డలు చెప్పికొనుటయు నొకతప్పా? పైకి నవసరానవసరములం బట్టి మన మెట్లు సంచరించుచున్నను మనస్సుమాత్రము న్యాయముప్రక్క[illegible]ములు సూపక మానదు.

ఉ॥ ద్యూతములోన గెల్చుటడి దోస మటంచుఁ బ్రపంచ మెంచు నో
సూతతనూజ? దానివిని శూరత తెచ్చుకొనం బనేమి? దు
ర్ణీతిని లోకమున్ బొగడునే? యటుసేయఁగ బ్రహ్మశక్యమే?
మూతి బిగింతు వేరిపయి? మూఢులె? వీరలు నీకుఁజాలరే?

కర్ణు॥ (పండ్లు గొరికి ఏమో అనఁ బోవుచుండఁ దుర్యోధనుఁడు వారించును.)

అశ్వ॥ (ఏకసక్కెముగా) రాజా! ఎందుకు వారించెదవు?

క॥ వారింపనేల? యాతని, శూరత వాక్కులనె కాదె? చూపం దగుఁ "గా
నే రాజ" ననెడిగర్వ, ప్రారంభం బితని నింతవఱకుం దెచ్చెన్

ఉ॥ వచ్చుచునున్నవాఁ డమరవంద్యపరాక్రమఘూర్వహుండు వి
వ్వచ్చుఁడు, మాటలన్ జనెడివాఁ డతఁ డెన్నఁడు గాఁడు మాపయిన్
మచ్చర మేల? యీతనికి, మా కతఁ డన్నను గౌరవంబు, లే
దిచ్చుట, శత్రువైన వచియింపఁదగున్ గుణ మందురే కదా?

కర్ణు॥ (కోపముతో) నీవంటికుక్షింభరులకు గౌరవ మున్ననేమి? లేకున్న నేమి?

ఉ॥ పాఱుఁడువాఁడు కావునను పాఱులు మీరలు, మిమ్ముఁ బోఁటులన్
బోరికి వెంటఁ బెట్టికొని పోవుట "పిల్లిని గొంచుఁ బెండ్లియిల్
చేరుటవంటి" దూరకొనఁ జెల్లదె? శ్రేనిమనంబు నిట్లు కం
గా రొనరించునట్టిపనికా? యిటకున్ రథ మెక్కి వచ్చుటల్.

అశ్వ॥ (కోపముతో) ఓరీ! జాల్మ! ఏమని ప్రేలితివి? ఇదుగో చచ్చితివి రా? (అని కర్ణునిపై కురుకఁ బోవును.)

ద్రోణు॥ కుమారా! ఊరకొనుము ఎందుకేని యసమానునితోఁ బ్రసక్తి గూడదు

కర్ణు॥ (ధైర్యముగా) రమ్ము. అంతతో శాంతించితి వేమి?

ఉ॥ ఆలము సేయువానివలె నాయుధముం గొని సారెసారె మీ
సాలను దువ్వుకొంచు నృపుసత్రమునం బడి మెక్కి మెక్కి పైఁ
గాలమువచ్చినప్పు డటు కాతరతన్ గని "తిన్నయింటివా
సాలను లెక్కవెట్టు" నినుఁ జంపి కురుప్రభు నప్పు దీర్చెదన్

అశ్వ॥ (కత్తి పెఱికి) ఓరీ! దుర్జనమూర్ధన్య! జఘన్య!

శా॥ కండాలోఁబడి భుక్తశేషమును జక్కన్ మెక్కి బల్పెక్కి తే
నిం దుర్నీతికిఁ ద్రిప్పునీబ్రదుకు నేనే కాదు లోకంబులో
నిందన్ జేయనివార లుండ రిదుగో నీచావు దాపయ్యె నో
పందా? నోటికి బుద్ధి చెప్పుకొనుమా పైపైకి రాఁ బోకుమా.

కర్ణు॥ (అశ్వద్ధామపై కురుకఁ బోవును.)

దుర్యో॥ (వారించి) మిత్రమా! ఇప్పుడు నీవు శాంతించి నాయందలి విశ్వాసమును జూపవలయును (ద్రోణునిదిక్కు)

ఉ॥ మీ కిది న్యాయమే కద? యమేయపరాక్రము లయ్యు శత్రునిన్.
వాకొని పెద్దఁ జేసి యిటు వారికివీరికి వాదు గూర్తురే?
సాకినవానిద్రవ్యము విసంబె? యశంబున కాస సేయరే?
నా కవమానమైనఁ గదనంబున మీకుఁ బ్రశస్తి గల్గునే.

భీష్ము॥ కుమారా! ఇందు ద్రోణాదులతప్పిదంబు లేశంబును లేదు. కర్ణుండు తనకుం గల పరాక్రమాతిశయంబు ప్రకటించె. దాని కేమి.

క॥ ఆర్యులు కదనంబులఁ గడు, ధైర్యస్థైర్యములు గలప్రధానులువీరల్
కార్యాకార్యజ్ఞులు దు, శ్చర్యులె? యివ్వారి గేలి సలుపం దగునే?

అర్జునుం డన సామాన్యుండు కాఁడు అతఁ డొక్కఁడే కదా! యని మన మొప్పరికింపం జన దనుట మనక్షేమమునకే కాని వేఱొండు కాదు. కావున వారలం బ్రసన్నులం జేసికొని కార్యంబు నెఱవేర్చికొనుము, (ద్రోణాదులదిక్కు.)

ఉ॥ దగ్గర వచ్చె నల్లదె పృథానుతుస్యందన మార్యులార! మా
యెగ్గు దలంపఁ బోక యిట కెందుకు వచ్చితి మట్టికార్యమున్
నెగ్గఁగఁ జేయుఁడీ? విజయునిన్ జిరకాననవాసజాతరో
షోగ్రుని నుగ్రజేత నెటులో మన మాపుద మెల్లభంగులన్.

(దుర్యోధనుదిక్కు) కుమారా! నీ వీకర్ణుని సహాయునిం గాఁ గొని పసులవెంబడిం జనుము

దుర్యో॥ (కర్ణసహితముగా నిష్క్రమించును.)

(అంత నర్జునుఁడు స్వస్వరూపముతో నుత్తరసహితముగఁ బ్రవేశించును.)

(ద్రోణాదులందఱును ప్రసన్నులై సన్నద్ధులగుదురు.)

అర్జు॥ (నవ్వి) ఇంకను నీకు సంశయము బాధించుచునే యున్నదా?

సీ॥ కంకుండు నా నిరాతంకుండు మీతండ్రిప్రియమిత్రుఁ డతఁడు మాపెద్దయన్న
వలలుండు కీచకవనవహ్ని మీబాననీఁ డెవ్వఁ డతఁడు మాచిన్నయన్న
వారువంబులమీఁదిపారుపత్తెమున కర్హుండు దామగ్రంథి యొక్కఁతమ్ముఁ
డాలఁ గాచెడివారి కధినాథుఁ డల్లతంత్రీపాలుఁడే సహదేవుఁ, డేన;
తే॥ గీ॥ యర్జునుండను, సైరంధ్రియాజ్ఞసేని, గాండివం బియ్యదియె, సురేంద్రుండొసంగిన
మకుటమిద్దియె, యేనపుంసకుఁడనగుట, యూర్వశీశాపమునఁ జుమ్మి యుత్తరుండ!

శాపావసానంబగుటం జేసి మరల నారూపు నాకు వచ్చె. భీమసేనాదుల యాయుధమ్ములు నీవు శమీవృక్షమ్మునన చూచి యుంటివి. మఱియును నీవడిగిన ప్రశ్నంబుల కెల్ల నుత్తరంబిచ్చితి నిఁక నీవు లేశమ్మును జంకు గొనక సారథ్యమునం దప్రమత్తుఁడవై వర్తింపుము. రథవేగంబు హెచ్చింపుము.

ఉత్త॥ చిత్తము అట్లే యొనర్చెదను.

క॥ నరుఁడ వని నిన్నెఱింగిన, తరుణమునన పోయె నాయెదం గలభయ మో
కురువీర! యెఱిఁగియెఱుఁగక, విరచించినతప్పులకును వేఁడెద నిన్నున్

అర్జు॥ అట్టిసందియము నీమనమ్మున నుంచకుము. తేరువోవనిమ్ము.

ఉత్త॥ ఇదుగో! తోలుచున్నాఁడను. (అని అట్లొనర్చును.)

అర్జు॥ (చేతితో నిర్దేశించి) నృపకుమారా! అటుచూడుము.

శా॥ ద్రోణుం డాతఁడు, భీష్ముఁ డల్లతఁడు, కర్ణుం డాతఁడే, చాపని
క్వాణంబుల్ వినవచ్చుచున్నవియె? యశ్వద్ధామనూ? యాతఁ డా
స్థాణుం బోలినవాఁ, డతండె కృపుఁ డాచార్యోపమానుండు, పై
రాణింబుల్ ధ్వజమందు వ్యాళ మతడే రారాజు కన్గొంటివే.

ఉత్త॥ దగ్గరకు వచ్చితిమికదా! ఇంకను వీరు మనపై నారాచమ్ములు నిగుడ్పరేమి?

అర్జు॥ ఏమనియా?

శా॥ ఆచార్యుండు నియంత, యాయనకు నాయం దెంతయో పేర్మి, స
త్యాచారుం డగుభీష్ముఁ డోలి మము బాల్యంబాదిగాఁ బెంచె, ద్రో
ణాచార్యాత్మజుఁ డేను సోదరుల మన్నట్లుందు, మప్పప్డు మా
కాచార్యత్వము చేయుటన్ గృపుఁ డుపాధ్యాయుండె యో యుత్తరా!

మ॥ ఒకకర్ణుండు సుయోధనుండు మనపై నుగ్రత్వముం బూని కొం
డికనాఁ డాదిగఁ గీడు రోయుదురు కానీ వీర లయ్యార్యులన్
గికురింపం దగ దాఁ గదా? మనము ముల్ గీలింతు మేనిన్ శర
ప్రకరం, బార్యులు నింతు రంతవఱకున్ బైరాయి వారుత్తరా!

(పాఱఁజూచి) సుయోధనుండు కడు దవ్వునఁ బసులవెంటఁ జనుచున్నవాఁడు. కావున మనమియ్యెడ నున్నఁ బ్రయోజనము లేదు. మనతేరిప్రక్కగా నతనియెదుకుటఱం గొనిపొమ్ము.

ఉత్త॥ అట్లనే పోనిచ్చుచున్నాఁడను.

అర్జు॥ (యోజించి) క్షణ మిక్కడనే యుండనిమ్ము. (తనలో)

క॥ వీరియెడ నాకుఁ గలిగిన, గౌరవమున్ జూపవలదె? కలదే! గురుధి
క్కారము, శ్రేయస్కరమే, నారాచమ్ములనె వీరి నారాధింతున్.

(అని కొన్ని యమ్ములు విడిచి) ఉత్తరా! తేరు వెనుకఁ జెప్పినచొప్పునఁ బోవనిమ్ము.

ఉత్త॥ చిత్తము. (ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)

ద్రోణా॥ (సంతోషముతో)

శా॥ బౌరా! శిష్యుఁడ వన్న నీవ కదరా? యాచార్యసద్భక్తి నీ
దేరా? నూర్గురు శిష్యు లుండవలెనే! యీ వొక్కఁడే చాలు, జ
న్మారాతిన్ గురునాథుఁ గొల్చుగురుపై నన్నన్న! కోపింప కి
ట్లారాధింతువె? దీనికిన్ ఫలము నీ కౌఁ గాక శీఘ్రమ్ముగన్

(పట్టరాని సంతోషముతో భీష్మునిదిక్కు) చూచితివికదా? మనయెడల నాతఁడొనర్చిన గౌరవము.

తే॥ గీ॥ స్వాగతమునకు రెండేసి సాయకములు, శ్రవణములుసోఁకి సోఁకనిసరణి నించె
వందనమ్మున కట్టులే వైచె పాద, యుగళి సోఁకియు సోఁకనిపగిది నరుఁడు.

భీష్మ॥ (నవ్వి) ఆచార్యా! యిం దాశ్చర్య మేమి? అతఁ డొనర్చినశిష్యత్వ మెట్టిది? (ప్రక్కకుఁజూచి)

చ॥ మనలఁ బరిత్యజించి యదె మండలపుం గతిఁ దేరు ద్రిప్పి య
ర్జునుఁడు సుయోధనున్ గదియఁ జూచుచుఁ బోవుచు నున్నవాఁడు కోఁ
డని నొనరింప లేఁ డతని నాఁగి, క్షణంబునఁ బోయి కొనిమ
న్నన నిలుపన్ వలెన్ దడసినన్ బయి వచ్చుఁ జుఁడీ కడంగుఁడీ

అశ్వ॥ (పాఱఁజూచి) చూడుఁడు రారాజుపై కరుగుకవ్వడికిఁ గర్ణుఁడడ్డ మగుచున్నాఁడు.

ద్రోణా॥ తండ్రీ! అట్లని మన మొప్పరికింపఁ జనదు. మీరిరువురును బోయి రాజుం గాపాడుఁడు. వలయునేని మేమును వచ్చెదము.

(కృపాశ్వత్థామలు నిష్క్రమింతురు.)

ద్రోణు॥ (భీష్మునితో) కర్ణార్జునులద్వంద్వయుద్ధ మెట్లున్నదో పరికించితిరా?

భీష్మ॥ ఉభయులును సమర్థులే కదా? అయినను యర్జునునికిఁ [illegible] కాఁడు. ఎవ్వరేనియు లొచ్చనక తప్పదు. (పరికించి) కనుఁగొంటిరా? కర్ణు నతిక్రమించి దుర్యోధనుఁ జెనకఁ బోవునవసరంబున మనయశ్వత్థామ యనికిఁ గడంగెను?

ద్రోణు॥ (చూచి) యుద్ధము కడు భరముగా నుండెడిని కాని కవ్వడి యక్షయతూణీరుం డగుటచే నితని నతిశయింపవచ్చును. నేను బోయి యతనిఁ దలపడియెద (కొండొకపోయినిల్చి) ఇతఁ డెక్కడతమునన్నో కుమారుం దలపడకయె నావంకకు వచ్చుచున్నాఁడు.

అర్జు॥ (ఉత్తరునితోఁ బ్రవేశించి) ఉత్తరా! తే రమ్మహాత్మున కభిముఖముగాఁ బోనిమ్ము. (తనలో)

ఆ॥ వె॥ ఓనమాలు మొదలు నొజ్జయై విలువిద్దె, మొట్టతుట్ట చెప్పి మగుడతనము
వాపినట్టిగురునిపై కేలెగమ్మున, బవరమునకుఁ బోదు భయము విడిచి.

(విచారముతో) ఓహో! దైవమా! యిక్కురుకులపాంసను కారణమ్మున నెన్నియిక్కట్టులు ఘటించితివి?

మ॥ పతితో డీకొనుఁ బుత్రుఁ గన్నవలా, భార్యాసమాయోగసం
గతుఁ డాపై జననిన్ గణింపఁడు భిషక్ఛాత్రుత్వమున్ బూను యా
పితరోగుండు, సమాప్తవిద్యుఁడు గురున్ ద్వేషించు నన్నట్టి సా
మెత నన్ జూచి పఠింతురే! యిఁక జనుల్, మేలెల్ల వమ్మయ్యెనే.

(యోజించి) ఇట్లగుంగాక. (సమీపించి చేతులుజోడించి)

క॥ అడవులఁ బండ్రెండేఁడులు, కడు నిడుములు గుడిచినట్టికవ్వడి మీశి
ష్యుఁడు మీరిడుదీపము మీ, యడుగులకుఁ ద్రికరణశుద్ధి నభివాదించున్

ద్రోణు॥ (ఆదరముతో లేవ నెత్తి) తండ్రీ! దీర్ఘాయుష్మంతుఁడవై సర్వవిధమ్ముల వన్నెకెక్కుము. శిష్టాచారమ్ము కావించితివి కావున.

క॥ చనుము రథ మెక్కు మావల, మునకున్ డీకొమ్ము మేము మును చెప్పినయా
ధనురాగమమును జక్కం, గను నొప్పఁగఁ జెప్పి[illegible]మ్ముఁ గయిసేయుమిఁకన్

అర్జు॥ (వినయముతో) తమయాజ్ఞ శిరసావహించుచున్నాఁడను. (అని రథ మెక్కి సంశయముతో తనలో)

క॥ గురుపై నెక్కరణిని శర, పరంపరలు విడుచువాఁడఁ బగతుఁడె! యాతం
డెరలేక యాజ్ఞ యిడుఁ గా, కరయంగా వలదె? యిట్టియాగడము నెడన్

ఇట్లగుఁ గాక (ప్రకాశము.)

ఉ॥ ఏ నయి యెంత చెప్పినను నేయఁగఁ జాలశరంబు, మీరె నా
పై నెస గుంచి యేయఁ దగుఁ బ్రపథమంబున నట్టులేని నా
మానసమందుఁ గల్గునను మానము వోవునె కాక సత్యసం
ధానిరతుండు ధర్మజుఁడు తమ్మునిపైఁ గడు నల్గకుండెడున్

ద్రోణు॥ (తనలో) బళిరా! యర్జునా! బళిరా! (ప్రకాశము) అట్లే కావించెదను గాని రణోచితస్థలమ్మునకుఁ బోవుదము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

భీష్మ॥ (సంతోషముతో) సెబాసు! అర్జునా! సెబాసు! "అనశ్యం పితురాచార' మనుట నీకు సర్వవిధములం బట్టినది.

చ॥ అలజమదగ్నిపుత్రునకు నస్త్రగురుం డెన, నాకు నీవునుం
గలవ నొకింత వెన్బడవు "కౌరవవంశమునందు నేఁటితోఁ
గలిగెను యుగ్మ మొక్కటి తగన్ గురుమెచ్చును గాంచినట్టి" దన్
విలసనమున్ గడించితివి వీరవరేణ్యుఁడ వైతి వొప్పుగన్.

(పరికించి) ఏమీ? అస్త్రగురుఁడే కాక గురుపుత్రశారద్వతులు గూడ నోడినారే? అర్జునుఁ డుత్తరునితో నేమో యనుచున్నాఁడు. (విని) గోవులం దోలికొని పొమ్మని గోపాలకుల నాజ్ఞాపింపుమనియు నీజయ మంతయు నీవే కావించినట్లు నగరంబునఁ జాటింపించుమనియును బోధించుచున్నాఁడు. (విని) మరల నేమో యనుచున్నాఁడు. (తెరలో)

ఉ॥ అమ్మహితుండు చాపధరు లందఱికిం దలపువ్వు, వృద్ధుఁడం
చు మ్మదినెంచఁబోకు మరిసూదనతాపటిమంబుపట్ల బిం
కమ్ముజవ్వనంబు పొడకట్టు మడేమనుకొంటివో? మహ
త్త్వమ్మునఁ మేటి, మాకొక పితామహుఁడే యన నేల? దేవుఁడే.

కావునఁ గడు జాగరూకుండవై సామర్థ్యమ్ము నెఱవేర్చెదవు కాక. (ఉత్తరార్జునులు ప్రవేశింతురు.)

అర్జు॥ ఉ॥ ఆయన గెల్చి కాని మనమక్కురురాజుఁ గలంప లేము గాం
గేయున కాదరంబ కద! కేవలమున్ మనయుం దనంగ రా
దోయవనీశనందన? నయోచితమార్గము దప్పఁ డెప్పు డా
మ్నాయవిదుం డతండు గదనం బొనరించియ తీఱుఁ దీరుగన్

భీష్మ॥ (సంతోషముతో) అర్జునుండు నన్నుం గూడఁ దనవిద్యాపాటవమ్మున సానందింపఁజేయ నిట వచ్చుచున్నాఁడు (ప్రక్క చూచి) మాయిరువురసమరముం జూచుటకుఁ గాఁబోలుఁ గురురాజుతోపాటు యోధులందఱు నీదిక్కునకే వచ్చుచున్నారు. (అని సన్నద్ధుఁ డగును.)

(అంతదుర్యోధనాదులు ప్రవేశింతురు.)

అర్జు॥ (వినయముగా.)

ఉ॥ పోరికి నిన్ను మార్కొనఁగఁ బోలునె? యొక్కని కేనికిన్ మహో
దారచరిత్ర? యట్లయినఁ దప్పక వచ్చె విరాటుబంట నౌ
కారణ, మిట్టివన్ వెకలిగాఁ దలపోసెదొ యేమొ? యీదురా
చారుఁ గృతఘ్ను గౌరవవిచారవిదూరు క్షమింపు మియ్యెడన్

భీష్మ॥ (ఆదరముతో) తండ్రీ! క్షత్రియోచితప్రచారప్రవర్తనుండ వగుని న్నొకరు క్షమింపుట యెందులకు?

ఉ॥ శూలి నెదిర్చినట్టియలభారత విన్నది యాది నీకు భూ
పాలురె కాదు దేవతలు భండనముం జెదురే! యటంచు నేఁ
బోల నెఱుంగుదున్ సమరముం బొనరించెద నైన నన్ను నె
ట్లాలములోఁ గలంచెదవొ యయ్యయిభంగులు చూమ వేఁడుకన్

ఉచితస్థలమ్మున కరుగుదము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

అశ్వ॥ (ఆకాశమువంక చూచి) ఓహో! ఆకస మెల్ల నంబరచరులవిమానము లెట్లు నిండినవో?

తే॥గీ॥ తాతమనుమలసంగరాద్భుతమునకు, సంతసించుచు నున్నారు చదల సురలు
హరిని సంగరమున గెల్చినట్టివాఁ డొక్కఁ, డొక్కఁడో హరు నోర్చినయుక్కుతునుక

కృపా॥ (చూచి) కుమారా! గాంగేయునిచాపముల నర్జునుఁ డెట్లు తుత్తునియలు సేయుచున్నాఁడో చూచితివా?

ఉ॥ ఎత్తెను జాప మాతఁ డొకయేటున నీతఁడు త్రుంచె వెండి తా
నెత్తె నితండు త్రుంచె నిటు లెత్తుటయే తడ వెన్నిమారులో
తుత్తునియల్ పొనర్చె సరి తూఁగు నెవం డిఁకఁ బార్థుతోడ లో
కోత్తరుఁ డాతనిం దొరయు యోధులు సున్న జగత్త్రయంబునన్

ద్రోణు॥ (ఆశ్చర్యముతో) అవురా! యితని శరలాఘవము!

క॥ చాపమ్ముఁ ద్రుంచి వేఱొక, చాపమ్ము గ్రహించునంత శాంతనవునిఁ బెం
ధూపులఁ గొన్నిఁటఁ బార్థుం, డాపన్నునిఁ జేసి తేని నైదెడి నిదుగో

అశ్వ॥ (కర్ణునితో నెకసక్కెముగా)

ఉ॥ పార్థునిలావు నీ కెఱుఁగ వచ్చెనె? యిప్పటికేని, కాలపు
న్వార్థియొ నాఁగ నాతఁ డిటువచ్చెడి తేనికిఁ గల్గుకూరిమిన్
సార్థకమున్ బొనర్ప సమయం బిదియే యెదిరించి నిల్వు ప్ర
త్యర్థిని గెల్వ లేనిబిరుదమ్ములు వమ్ములు కావె యేరికిన్.

దుర్యో॥ (తనపైకి వచ్చుబాణమ్ముల నిపుణముగా వారించుకొనుట నటించును.)

కర్ణు॥ (సంరంభముతో) రాజా! నేనుండఁగా నీ వెందుకు వారించుకొనవలెను? (అని కొంతవడి నిలిచి పాఱుట నటించును.)

దుర్యో॥ ఏమీ? ఈనాఁ డితని విక్రమం బవక్రక్రమంబు గా నెగడుచున్నదే! (అని యుద్ధసన్నద్ధుఁ డగును.)

అశ్వ॥ (తనలో) ఏనాఁ డతనివిక్రమ మవక్రము గా కున్నది? మన కిప్పటి కప్పుడే క్రొత్తగాఁ గన్పట్టును.

అర్జు॥ (ప్రవేశించి) విరాటనందనా! అదె సుయోధనుఁడు మనకుం జేఁ జిక్కియున్నాఁడు. అరద మ్మటు పఱపుము

ఉత్త॥ (అలసటతో)

చ॥ ఎడ యొకయింత లే దొకటె యేయుట యెనిఁక నిల్వఁ జాల మేన్
వడవడ లాడఁగాఁ దొడఁగె వారువముల్ కడు డస్సె నుంత యొ
క్కెడ శ్రమ దీర్చి కొంద మిటు లేకముఖంబుగఁ బోరు సల్పి యె
వ్వఁడు బడలండు లోకమునఁ బార్థులె? పార్థివులెల్ల నర్జునా!

అర్జు॥ (మీఁద చెయి వైచి) రాజనందనా! కడు బడలితివి. ఇఁకఁ గష్టించినంత కాదు గదా? అందు శతాంశమేనియు నవసరము లేదు

మ॥ అదె రారా జతనిన్ బరాభవము చేయన్ గాల మేతెంచె దు
ర్మదుఁ డీతండు గణింపఁ డేరిని మహామాత్సర్యపర్యాప్తుఁ, డి
య్యదనన్ బైఁ బడ మేని జోదులు శ్రమంబాఱన్ సమీపింతు రాఁ
గుదు రీయత్న, మొకింతయోర్చికొనుమా? కోపంబు దీపింపఁగన్

అంత వలసిన నేన యశ్వమ్ములం గడఁపఁ,గలవాఁడ. నీయథాశక్తిం బని సేయుము.
(అని శరప్రయోగము నటించి.)

ఉ॥ పాఱెద వేల? జూద మని వచ్చితివో? యిది భండనంబు, తే
రూరక యెక్క మాత్రమున కోడరు శత్రులు, వీథులెల్లెడన్
స్వారి యొనర్పఁగాఁ గలవె? సామజయానము నెక్కి, నేఁడు నీఁ
పేరు నిరర్థకం బగును బెంపఱి యేగినచో సుయోధనా!

తే॥ గీ॥ అబలఁ బాంచాలి నవమానమందఁ జేయ,వచ్చు,నో రెఱుఁగనిపశువ్రజముఁ బట్టి
వెఱ్ఱిగొల్లలపైని వేవేగ నుఱుక, వచ్చు, రాదొకో? విప్పవచ్చు వ్రచ్చుసేఁప్పు.

ఉ॥ రాజవు కావె? నీవు కురురాట్కులమందు జనింప లేదె? యే
యోజ ధరన్ భరించెద వహో! యని పౌరులు నవ్వ, నింతని
స్తేజుఁడ వేల వచ్చితివి సీ! యనిసేఁతకు, యుద్ధ మన్నచో
భోజనమో? యలంకరణమో? యవరోధవధూవిహారమో.

ఉ॥ చంపెద నంచు భీతి వడి సారెకుఁ బాఱెద వేల? నేను నిన్
జంపమి నిక్కవంబు రిపుక్షేత్రభుజుండు మదగ్రజుండు మా
యింపఁ బ్రతిజ్ఞఁ గొం టెఱుఁగవే? మిము నూర్వుర, మొన్న మొన్ననే
చంపెను మీవలెన్ ద్రుపదజన్ గికురించినకీచకావళిన్

దుర్యో॥ (సిగ్గు వడి నిల్చును.)

భీష్మాదులు॥ (మరల యుద్ధసన్నద్ధులై శరప్రయోగము నటింతురు.)

అర్జు॥ (ధ్యానము నటించి యమ్ము విడుచును.)

భీష్మాదులు (అందఱును మూర్ఛ నటింతురు.)

అర్జు॥ ఉత్తరా! నీసహోదరి యుత్తర చెప్పినపలుకులు స్మృతికిం దెచ్చికొని వీరియుష్ణీ
షాంచలమ్ముల నుత్తరించి యిటు తెమ్ము.

ఉత్త॥ చిత్తము (అని దరి కరుగఁ బోవును.)

అర్జు॥ (మెల్లగా) మాట, ఈమోహనాస్త్రమ్మునకుఁ బ్రతి పితామహుం డెఱుఁగుఁ గాన
నతనిదెసకుం బోకుము తక్కుఁగలజోదు లెఱుంగరు వారలు తెల్వి గనునాలో
ననకృతకృత్యుండ వై మరలి రమ్ము.

ఉత్త॥ (తలపాగలకొసలు కోయుట నటించును.)

భీష్మ॥ (ధ్యానము నటించి కనులు విచ్చును.)

ఉత్త॥ (పరుగున వచ్చి యర్జునునొద్ద నిలుచును.)

అర్జు॥ ఇఁకఁ బోదము పద (అని నిష్క్రమింతురు.)

భీష్మ॥ (తనలో) అన్నా! క్రీడి యెంతపని చేసినాఁడు? (కోపముతో)

చ॥ నిలు నిలు పార్థ? మోహనము నీవ యెఱుంగుదువే? బలమ్ములన్
గలఁచెదె? యుక్కివమ్ము మెయిఁ, గల్గునె? దీన యశంబు, ధర్మపుం
గలన జయంబొ వేఱొకఁడొ గాంచుట యుక్తము కాక, నిద్దురన్
సొలసినవారిపైఁ దగునె? శూరతఁ జూపుట నిన్నుఁబోఁటికిన్.

(దుర్యోధనునిశిరము చక్కఁగాఁ బరికించి మెప్పుతో).

చ॥ కరుణ యటన్న నీయది య కౌరవనాథుశిరంబు నిప్పు డు
త్తరుఁ డొగి నుత్తరించె నని తత్తర మందితి భ్రాంతికల్మి, ని
క్కురుపతి కిట్లు చేసడినఁ గుత్తుకలొక్కఁటఁ గత్తిరింపఁడే?
తరతమభావవేది యగుధర్మజుతమ్ముఁడ వౌదు వర్జునా!
(ద్రోణాదులు మూర్ఛ దెలియుదురు.)

దుర్యో॥ (కోపముతో)

శా॥ ఏడీ? ఫల్గునుఁ డేడఁ బోయెనో కదా? యిం దెందుఁ గన్పట్టఁడే.
కూడన్ ముట్టుద మేటి కీతడ? వదే గోపాలకుల్ గొల్వ నా
జాడన్ బోయెడి మిన్నకుంట తగునే? శౌర్యమ్ము వమ్మయ్యెనే?
వాడం బాఱినమోముతోఁ బురికిఁ బోవన్ బాడియే? సేనికిన్

భీష్మ॥ కౌరవేంద్రా! యెందు కీపశ్చాత్తాపము?

చ॥ మన కవమానమా! కడుఁబ్రమాదము దప్పెను గ్రీడి కేవల
మ్మును గరుణాళుఁ డేమిటికి మూర్ఖత నాతనిఁ దూఱఁబోయె? ద
య్యనువునఁ గుత్తుకల్ దునిమెనా? మన మే మగువార? మట్టియా
గ్యునికి జయంబు కాక మఱియొక్కనికిన్ జయ మబ్బ నేర్చునే?

దుర్యో॥ (లజ్జా దైన్యములను నటించును)

కృపా॥ (దృష్టినిగుడ్చి) పితామహా! సుశర్మకాబోలు ననతిదూరమ్మున నిటవచ్చుచున్నాఁడు. అక్కడివిశేషము లేమైయుండునో?

అశ్వ॥ ఇక్కడ నింతమంది యోధానుయోధు లుండి యిట్లు జరిగినదికదా? ఇఁక నక్కడ మఱియొకలాగు జరగునా?

చ॥ అట శమనాత్మజుండుఁ గవలున్ మఱిమారుతియున్ గడంగి పో
రుటకుఁ దొడంగినన్ బలము రూపఱు టబ్రమె? వీర లెల్ల బా
సట యొనరింప నేగరె? విచారముతోడఁ బనేమి? పార్థు లె
క్కటిన దిగంతముల్ గెలువఁగా వినమే కనమే తదుద్ధతుల్

కర్ణ॥ (తనలో) అక్కటా! మొదల వీ రెన్ని వచించిరో దైవ మన్నియును ఘటించినాఁడే! (ప్రకాశము.)

చ॥ బవరము సేయ నొక్కపుడు వచ్చు జయం, బొకఁటన్ దొలంగు నీ
నివిషయమై విచారణము నెక్కలుపం బని లేదు కానిచో
నెవరు నెఱుంగరే! విజయు నేడ్తెఱ, దైవబలంబు కాక యొ
క్కవిజయుఁడే జయించె ననఁగా వశమే? కురునాథ! యిందఱిన్

కృపా॥ ఒక్కయర్జునుఁడే యొనర్చిన విట్టి వనేకదుర్ఘటకార్యమ్ములు గలవు. ఐనను మనయిప్పటియవస్థకుం దగినప్రసంగ మింతకన్న నుండదు.

సుయో॥ (పితామహుదిక్కై) సమయభంగమున్ గూర్చి తమయభిప్రాయ మేమని స్థిరపఱచెదరు?

భీష్మ॥ నాయభిప్రాయ మిదివఱకే విశదీకరించితిని. వలసినచో,

ఉ॥ ధర్మజుఁ డెన్నఁడేయెడ నధర్మపథంబునఁ గాలు వెట్టఁ డీ
మర్మమునీకునుం దెలియు మానవనాథ! తదర్థ మొక్కనిన్
నిర్మలచిత్తు నయ్యెడకు నీవనుడన్ సకలంబు తెల్లమా
నర్మిలి మీకు వారలకు నొట్టిక నేనియు మేలు భూవరా!

దుర్యో॥ (తనలో) వారలకును మాకును జన్మాంతరమున నేమో గాని యీజన్మమున మాత్రము సఖ్యముకుదురదు. (ప్రకాశము) కానిండు పురికిం బోయి యిందుం గుఱించి యోజింపుదము. (అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

గద్య. ఇది శ్రీ...టి॥ వేం॥ విరచితంబగు పాండవప్రవాసమ్మునందు సప్తమాంకము

పాండవప్రవాసము

అష్టమాంకము

(అంత నర్జునుఁడును నుత్తరుఁడును బ్రవేశింతురు.)

ఉత్త॥ బృహన్నలా! (నాలుక కఱచుకొని) ఇంద్రనందనా! ఈజయము నేనే యొనర్చినట్లు మాతండ్రిగారికిఁ దెలియఁ జేయింపు మంటివి కదా? దానికిం గత మేమి?

అర్జు॥ ఏమనియా? కొమరుఁడు సంగర మ్మొనర్ప నేగ నని యాయన విని యుండి పదఁపడి యెవరివలననో జయము కల్గినదన్న నంతగా సంతసింపఁడు. (చేయి సాచి) చూచితివా? యెట్లలంకరించిరో పట్టణము! (విని) ఉత్తరవిజయమంగళ మని చాటింపు వినఁబడుచున్నది.

ఉత్త॥ (నవ్వి) పదఁపడి దాని కర్థము నిట్లు చెప్పికో వలయును.

అర్జు॥ ఎట్లు?

ఉత్త॥ శ్రేష్ఠుఁడైన విజయునిసంబంధమగు శుభము అని.

అర్జు॥ (పరికించి) కొల్వుకూటముదాపునకు వచ్చితిమి. (విని) ఏదో మీతండ్రిగారు బిగ్గరగా నుపన్యసించుచున్నారు.

(అంతట విరటుఁడును ప్రచ్ఛన్నవేషులగు పాండవులు నల్వురును బ్రవేశింతురు.)

విర॥ (కోపముతో)

ఉ॥ గొల్లలు వచ్చి నాకొమరుగొప్పఁదనంబు వచింప నేను నూ
రెల్లను జాటఁ బంపఁ దగదే? యొక పేడికతమ్మునన్ జయా
భ్యుల్లసనంబు గల్గునె? రిపుల్ రథసారథి కోహటింతురే?
నల్లవొ? యిట్టిమాట లనినన్ సహియింపను గంక? యింక నిన్

ధర్మ॥ రాజా! కోపింపకుము.

క॥ కౌరవు లెక్కడ? మిగులఁగు, మారుఁడు పసితనమువాఁడు మనయుత్తరుఁ డ
ప్రారబ్ధసంగర విశే, షారూఢుండేడ గెలుచు టది యెడ? నృపా?
కావున నామాట విని బృహన్నలవిజయంబు చాటింప నంపుము.

ఉత్త॥ (విని) మన మొనర్చినకపటము మీయన్నగారికిని మాతండ్రిగారికిని గలహమునకుఁ గారణం బగుచున్నయది. మన మింకఁ దడయఁ దగదు. పోయి యథార్థము నివేదింతము

అర్జు॥ నీవు ముందరుగుము నీవెనువెంటనే యేనును వచ్చెదను.

విరా॥ (కోపముతో)

క॥ పేడికి బాగడఁగ వలదన, నోడవు భయ మింత లేదహో! నాయెద, నీ
జాడ యెఱుఁగంగవచ్చెను, జూదము శిక్షింతు నిను నసూయ యడంగన్

(అని పారె గొని వేయును.)

ద్రౌప॥ (పటాక్షేపముగా సైరంధ్రీవేషముతోఁ బ్రవేశించి చీరచెరఁగున రక్తము
దుడుచుట నటించును.)

భీము॥ (క్రోధము సూచించును.)

ఉత్త॥ (తత్తరముగా వచ్చి) తండ్రీ! యెంతయనుచితము గావించితివి!

ఉ॥ అమ్మహనీయుఁ డెవ్వరని యాత్మఁ దలంచితి? ధర్మమూర్తి, లో
కమ్మఖిలమ్ము నేలఁ గలకార్యవిచక్షణుఁ డుత్తమోత్తముం
డిమ్మెయి ధిక్కరింతువె? శుభేచ్ఛలకున్ ద్విజవర్య రక్తపా
తమ్మది శ్రేయమే? సకలధర్మవిధిజ్ఞుఁడ విట్లొనర్తువే?

విరా॥ (వినీవిననియట్లు పట్టరానిసంతోషముతో)

ఉ॥ కౌరవసేన నెక్కడఁ పఁ గల్గితి వెట్లు? కుమార! యాజిదు
ర్వారులు వార, లప్పరశురామవిజేత పితామహుండు, మేల్
భారతవీరులన్ గెలిచి వచ్చితి వెంతకుఁ జాల? వేను స
త్కారము గంటిఁ బుత్రకులఁ గాంచినవారల కెల్ల మేటినై

ఉత్త॥ తండ్రీ! పదఁపడి సకలమ్మును దెలియనగుఁ గాని ముం దయ్యనఘుని వేఁడికొని
సుప్రసన్నుం జేసికొనుము.

విరా॥ కుమారా! బృహన్నల యెక్కడ?

అర్జు॥ (సమీపించును.)

ఉత్త॥ (గౌరవముతో) ఈయనయే.

విరా॥ (తనలో) ఇతఁడే బృహన్నల యెట్లగును. (సంశయముతో ప్రకాశము)

చ॥ అతఁడు పేడి, యీతఁ డనఘాకృతిఁ బొల్చెడిశత్రుసూదనుం డ
త్యాతతపౌరుషంబునకు నాకృతియో యన నొప్పువాఁడు, ప్ర
ఖ్యాతగుణాకరుం డని మొగంబె దగం బలుకం దొడంగె నీ
కీతనిసఖ్య మెట్లొదవె? నేర్పడఁ జెప్పుము నాకుఁ బుత్రకా!

ఉత్త॥ సకలమ్మును విదప విస్తరించి వచించెద. ఇపుడు సూత్రప్రాయముగా విని మత్రి
యొండు వచింపక యమ్మహామహుల శరణంబు వేఁడికొనుము
(పాండవులను ద్రౌపదిని గేల నిర్దేశించుచు)

ఉ॥ ఈయనఘుండు పాండుధరణీంద్రునియగ్రతనూజుఁ, డాతఁ డ
త్యాయతశక్తి భీముఁ, డితఁ డర్జునుఁ, డయ్యనఘుల్ కవల్, సతీ
గేయచరిత్ర పాండుసుతగేహిని యీయమ యాజ్ఞసేని, వీ
రీయెడ గూఢవర్తనమునన్ జరియింతురు సత్యసంధులై.

విరా॥ (పశ్చాత్తాపముతో తనలో)

ఆ॥ వె॥ నను సుశర్మ పట్టుకొని రథమ్మునఁ బెట్టి, నంతలోన నన్ను యాజ్ఞఁ జేసి
విడువఁ జేసినట్టి వీరుండు భీమసే, నుండె సందియంబు లేకండు గలదె.

నివురుగప్పిన నిప్పుపగిదినున్న వీరలయెడఁ గడునవజ్ఞ సలిపితిని? ఇందుకేమి నిష్కృతి.
ఇట్లగుఁగాక (ప్రకాశము.) అనఘాత్మా! నన్ను క్షమించి నాయపరాధమును
మఱవవలయు. (అని పాదములపైఁ బడఁబోవును.)

ధర్మ॥ (పడకుండ లేవనెత్తి.)

క॥ నరపాల! యిందు నీత, ప్పరయఁగ లేశంబు గల్గ దఖిలమ్మును న
కృరునాథునిదురితమె నా, దురితమె కావలయు ద్యూతదోషంబగుటన్

దౌవా॥ (ప్రవేశించి) జయము జయము దేవా! దుర్యోధనమహారాజాగారి యొద్దనుండి
యెవరో యొకరాయబారి వచ్చి ద్వారముననున్నారు.

విరా॥ ప్రవేశపెట్టుము.

రాయ॥ (ప్రవేశించి నలుదెసలు దిలకించి) ఇందు ధర్మరాజుగారెవరో నాకు నొకింత
తెలుపవలయు.

ఉత్త॥ (చేతితో) ఆయనయే (అని చూపును.)

రాయ॥ (వినయముగా) అయ్యా? "తమతమ్ముఁడు ఫల్గునుఁడు సమయభంగం బొనర్చెఁ
గావునఁ దిరిగియుఁ దామరణ్యమున యథాపూర్వమ్ముగ వసించి యజ్ఞాతవా
సమ్ముఁ గూడ నాచరింపవలయు నఁట. ఈసంగతి తమతో మనవి చేసి తమ
యభిప్రాయమును దెలిసికొని ర" మ్మని మారాజుగారు నన్నుంబనిచిరి.

ధర్మ॥ (ధైర్యముగా) సమయభంగము లేశమును గా లేదనియు, మాయర్జునుని మీరు
గుర్తుపట్టుటకుఁ బూర్వదినమునకే పదమూఁడు వత్సరములు నిండెననియు, మీ
రాజుతో నామాటలుగా ముమ్మాటికిని జెప్పుము.

రాయ॥ చిత్తము (అని పోవుచుండఁగా)

భీము॥ ఓయీ! మాట.

ఉ॥ నిండెను వత్సరమ్ములని నీపతితో నృపు డాడినట్టు లు
ద్దండతఁ జెప్పి పిమ్మట నతం డది వెండియుఁ బృచ్ఛసేయ "జా
ల్మండ? సుయోధనుండ? యధముండ? త్రయోదశవత్సరంబు లే
నిండుట గాదు నిండె నఁట నీదగు నాయువు" నంచుఁ దెల్పుమీ
ఇట్లుగూడఁ దప్పక చెప్పుదువుగాక.

ఉ॥ నిండెను నీదుపాపములు నిండె భవత్పరిపాలనంబును
న్నిండెను నీసహోదరులనిక్కులు, పెక్కులు సెప్పనేల తాఁ
బండె నజాతశత్రుని తపంబును ద్రోవది భాగ్యరేఖ భీ
ముండును దమ్ములుఁ బలుపఁబూనిన యత్నము నంచుఁ దెల్పుమా.

అర్జు॥ నే నిట్లంటినని చెప్పుము.

ఉ॥ నిండినయాయువే మరల నీకు విరాటసుతుం డొసంగె లే
కుండిన బొమ్మపొత్తికల కుత్తరకై తలచీర గోయుచో
దుండగు నెట్లుచంపినను దోసము లేదని తోఁచి కుత్తుకన్
ఖండనఁ జేయ నిప్పటికి గాఁదగు నుత్తర ముత్తరక్రియన్

ధర్మ॥ (శాంతముగా) ఓయీ! వీరనుభవించిన కష్టంబు లట్లు వీరలం బ్రేరేపుచున్నవి తప్పక నావచనంబులు మాత్రము చెప్పుము. పొమ్ము.

రాయ॥ చిత్తము. (అని నిష్క్రమించును.)

విరా॥ (వినయముగా) రాజేంద్రా! నీ వీసింహాసన మలంకరించి మీతమ్ములందఱి నుచితరీతి నయ్యైమహాసనమ్ముల నుండంజేసి యింతవఱకు మీయెడల నేనొర్చిన యపచారమ్ము మఱవ వలయు. (అని బలవంతముగా సింహాసనమ్మునఁ గూర్చుండఁ బెట్టి భీమాదులఁ గూడ నుచితాసనమ్ముల నలంకరింపఁ జేసి ద్రోవదిదిక్కు) అమ్మా! పాంచాలరాజపుత్రీ!

ఉ॥ వరుపడముం బొనర్చితివి వామవిలోచన? మద్గృహమ్మునన్
సరిసరి! యెంతదుష్కృతము సల్పితి మేమును మత్కుటుంబమున్
గురుకులవర్ధనీ? యనుఁగుఁగోటలిఁ గాఁగఁ దనూజ నిత్తు ను
త్తరను, గ్రహించి యక్కతనఁ దప్పెడఁ జేయఁ గదమ్మ? సోదరీ

ఉ॥ దుష్టుఁడటంచెఱింగియు వధూమణి? కీచకునింటికి న్నినున్
శిష్టచరిత్ర నంపిన కుశీల సుధేష్ణ మదీయభార్య య్యే
కష్టము నందనున్నదియొ? కాఁగల కార్యమెవండెఱుంగు? సం
తుష్టమనస్కవై శుభవిధుల్ ఘటియింపుము మాకు నెమ్మెయిన్

ద్రౌప॥ (గౌరవముతో) అన్నా! నీతో వియ్య మందుట మాకుఁ బరమప్రియమే తప్పక నీకోమిరెను మాసుభద్రకుఁ గోడలింగాఁ గైకొంటిని.

ధర్మ॥ (తనలో) అగును పాంచాలియూహ కడుఁ జక్కఁగా నున్నయది. ఆకన్నియ యభిమన్యునికే భార్య యగుట కడు నుచితము.

విరా॥ సోదరీ! మీకుటుంబములో నెవరికేనియు నాకు సమ్మతమే. ఇప్పటికి నేనుధన్యుఁడను. (ధర్మజు దిక్కు) రాజేంద్రా! నేఁట రేపఁట నీవివాహమహోత్సవంబు సలక్షణంబుగా నడిపి నన్నుఁ గృతార్థునిం జేయఁగోరెద.

ధర్మ॥ అవశ్యమును నట్లేజరగును. దీనికింత నొక్కి చెప్పవలయునా?

విరా॥ (భీమునిదిక్కు చిఱునవ్వుతో) బావా? మహాసనమ్మునకుందగిన మిమ్ము మహానసమ్మున నియమించి తారుమారొనర్చిన నన్ను మన్నింపవలయు (ధర్మజుదిక్కు) సకలలోకధురంధరత్వము వహింపఁ గల మీకు నేనింతకన్న నేమిప్రియమాచరింతును? అయిన నిట్లగుఁగాక. (భరతవాక్యము)

ఉ॥ ధర్మమునందు నీవలెనె తక్కనృపుల్ చరియింత్రు గాక స
త్కర్మములందు నీవలెనె కర్మఠులెల్లఁ జరింత్రు గాక నీ
పేర్మిసహోదరుల్ బలెనె పెద్దలఁ బిన్నలు గారవింత్రు గా
కోర్మిని నీసతింబలెనె యుగ్మలు లెల్లరు గొంద్రు గావుతన్

గద్య.

ఇది శ్రీ కింకవీంద్ర ఘటాపంచానన విద్వత్కవి బాలక
లానిధి బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంక
టేశ్వర ప్రణీతంబగు పాండవప్రవాసమ్ము
నందు సర్వంబును అష్టమాంకము.

END OF
TITLE